

Coperta: NICOLAE ZAHA Redactor: IOANA NICULESCU

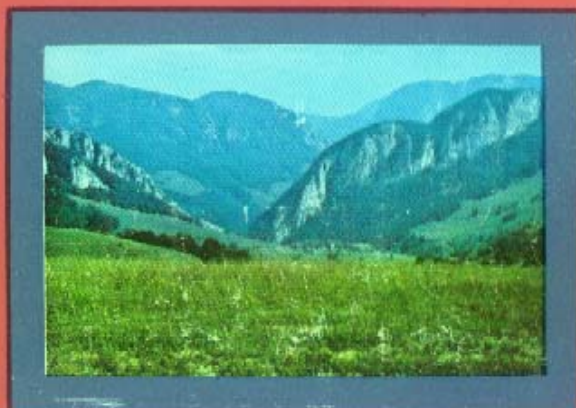
Consilier editorial: DIOSZEGHY ERIKA

ISBN 973-96303-1-6

Imaginea de pe copertă: Cheile Mănăstirii (în primul plan) și
Cheia Râmețului din Munții Trascăului (foto: ION POPESCU-ARGEȘEL)

Gh. Măhăra, I. Popescu-Argeșel

MUNȚII TRĂSCĂU

GHID TURISTIC

CUVÂNT ÎNAINTE

Fără să atingă înălțimea întâlnită în alte grupe ale Carpaților României, Munții Trascăului reprezintă, totuși, o unitate extrem de diversificată ca peisaj, cu un remarcabil potențial turistic, doar în parte valorificat până în prezent. În ciuda faptului că au înălțimi sub 1 400 m, ci apar destul de impunători, mai ales când sunt priviți din Culoarul Mureșului, de unde-și dezvăluie un profil crenelat, cu acel aer de atrăgătoare sălbăticie. Munții Trascăului reprezintă o unitate montană care compensează lipsa urmelor glaciare, a piscurilor semețe, cu alte valențe — cu nimic mai prejos ca importanță — dintre care am aminti micro-relieful periglaciatic, bine reprezentat aici.

Atracția turistică pe care o exercită acest masiv constă, poate, tocmai din neașteptata lor complexitate și diversitate peisagistică, fără îndoială, un rol important în definirea trăsăturilor cadrului natural al Trascăului îl are relieful carstic, bine reprezentat, ce cuprinde întreaga gamă de forme specifice, ce se impun, mai totdeauna, cu multă personalitate în peisaj. În plus, integrarea acestui tip de relief în cadrul morfologiei dezvoltate pe celelalte roci — sedimentare, magmatice și metamorfice — se face într-o armonie peisagistică desăvârșită.

Călătorul ajuTis în împărăția de culmi, de creste sau platouri, întrerupte neașteptat de văi prăpăstioase, întâlnește, la tot pasul, priveliști de o frumusețe aparte. În timp ce în nordul și în sudul acestei uriiități montane așezările apar doar pe

văi și în cadrul depresiunilor, în partea centrală a Munților Trascăului satele și cătunele urcă până sus pe coama lor, risipindu-se, sub formă de „crânguri”, printre ogoare și integrându-se, astfel, peisajului specific al Țării Moșilor.

Natura a înzestrat spațiul carpatic al Trascăului cu numeroase locuri interesante nu numai din punct de vedere științific, dar și turistic, numele unora având deja o mare rezonanță, precum cheile Turzii, Turenilor, Râmețului, Găldiței, Întregaldelor, Cetii, Aiudului,

Ampoiței, apoi masivele calcaroase Bedeleu și Ciurnerna, Colții Trascăului și Piatra Cetii, peșterile Huda lui Păpară, Poarta Zmeilor, Bisericuța, Liliacilor, marea dolină Vână-tara, o serie de defilee ca cele ale Arieșului, Iarei, Hășdatelor etc., pentru a nu aminti decât câteva dintre ele.

Lucrarea de față își propune să realizeze prim-planuri cu majoritatea obiectivelor peisagistice de interes turistic, pentru a facilita celor dornici să le înțeleagă cunoașterea genezei lor și, mai ales, selectarea în cadrul drumețiilor a celor mai interesante trasee.

Existența unei rețele optime de drumuri — situate fie la periferia perimetrului montan al Trascăului, fie direcționate spre inima acestuia, unele dintre ele reușind să-l traverseze — la care se adaugă un adevărat păienjenis de poteci facilitează accesul spre cele mai îndepărtate și izolate puncte de interes turistic. Noi drumuri în curs de modernizare, traseele turistice marcate, crearea de noi baze de cazare și de alte dotări vin în întâmpinarea celor dornici să pătrundă în lumea de frumuseți a acestor munți, care ni se oferă cu dărnicie, rezervându-și, totodată, încă multe alte taine, mai ales legate de lumea tăcută și rece, ostilă uneori la prima vedere, dar mereu fascinantă a adâncurilor.

Prezentul ghid, primul de acest gen despre Munții Trascău, am dori să fie un început de bun augur care să încurajeze dezvoltarea turismului în această zonă montană.

1. CARACTERIZARE FIZICO-GEOGRAFICĂ

AȘEZARE ȘI LIMITE

Munții Trăscăului sunt situați în partea sud-estică a Munților Apuseni, dominând valea Mureșului în aval de confluenței cu Arieșul. Desfășurați pe o distanță de circa 75 km, de la nord de Arieș până în valea Ampoiului, pe direcția nord-nord-est - sud-sud-vest, ei prezintă un paralelism aproape perfect cu valea, respectiv cu Culoarul Mureșului. Munții Trăscăului reprezintă subunitatea nord-estică a Munților Metaliferi, care domină pe o lungime apreciabilă valea Mureșului. Având o poziție marginală pe laturile vestică și sudică ei intră în contact cu alte zone montane, în timp ce înspre nord și est ei domină depresiunea colinară a Transilvaniei. Deși nu prea înalți, priviți dinspre Culoarul Mureșului, Munții Trăscăului înregistrează, pe alocuri, 1.000 m diferență de nivel.

În general, limitele acestei unități montane sunt pregnante, excepție făcând doar zona lor sud-estică.

Limita nordică, foarte sinuoasă, îi separă de depresiunile de contact Iara și Hășdate, care pătrund, pe alocuri, ca niște mici golfuri între pîntenii montani în sectorul dintre localitățile Surduc și Copăceni. Limita este marcată de un abrupt ce prezintă denivelări până la 250 m.

Limita estică începe în valea Turului și ține până în apropiere de valea Ampoiului, fiind mult mai complexă. Astfel, până la Cheia, Trăscăul vine în contact cu Câmpia Transilvaniei, în continuare, până la Moldovenești, domină Depresiunea

Turzii, iar de aici până la Livezile limita dinspre Podișul Măhăceni este marcată de o serie de mici depresiuni de contact (Depresiunea Pietroasa și Depresiunea suspendată a Podenilor). Până în apropierea Ampoiului, conturul sinuos al muntelui este dat de Intrândurile văilor printre pîntenii montani ce domină Piemontul Trăscăului - treaptă intermediară spre Culoarul Mureșului, dincolo de care se ridică la est Podișul Târnavelor.

Limita sudică, în accepțiune largă, poate fi socotită valea Ampoiului, care separă munții Trăscăului de cei ai Vințului. Prezența depresiunilor Ampoi - Ampoița și Zlatnei, ne obligă însă pe porțiunile respective să ne oprim la marginea lor, doar în sectorul defileului ce se interpune între ele limita confundându-se cu firul văii. Pe aliniamentul amintit Ampoiul coboară de la 400 m (Zlatna) la 250 m (Șard).

Limita vestică prezintă un grad mai mare de dificultate, motiv pentru care ea se prezintă diferit de la un sector la altul. Pe baza cercetărilor de teren și luând în considerare un ansamblu de factori s-a putut stabili și această limită complexă (I. Popescu-Argeșel, 1977). Astfel, din valea Ampoiului până în valea Arieșului, Munții Trăscăului vin în contact direct sau indirect cu Munții Metaliferi propriu-zisi, iar la nord de Arieș, cu Muntele Mare. În timp ce între valea Ampoiului și valea Găldiței ei sunt strâns „sudați” de Munții Metaliferi, mai la nord, între aceștia se interpune Culoarul Ponorului, înspre care Trăscăul coboară printr-un abrupt din ce în ce mai pronunțat, culminând în zona Masivului Bedeleu — care domină valea Arieșului cu 800 m.

Între limitele sus-menționate, Munții Trăscăului se întind pe o suprafață de circa 200 km².

ALCĂTUIRE GEOLOGICĂ

Munții Trăscăului au apărut în timpul unei îndelungate evoluții geologice, ca rezultat al luptei permanente dintre forțele endogene și forțele exogene. Această evoluție poate fi urmărită pe etape; prepaleogenă, paleogenă, miocenă, pliocenă și cuaternară.

În etapa prepaleogenă — cea mai îndelungată are loc constituirea, sub raport petrografic, a edificiului montan care urmează să ia naștere ca o importantă catenă a Munților Apuseni. Astfel, primele roci care apar sunt șisturile cristaline, considerate ca aparținând unor cicluri mai vechi de metamorfism decât cel hercinic, dar reluate în cutarea acestui ciclu. Tot vechi sunt și gresiile cuarțitice permieni, dar care sunt slab reprezentate în Trăscău. După orogeneza hercinică, printre principalele evenimente geologice se numără și magmatismul subsecvent, care pun în loc ofiolitele (jurasicul inferior) - răspândite sub formă de benzi, uneori căpătând lățimi apreciabile. Rocile sedimentare mezozoice - dominante în Trăscău - au apărut în așa-numitul șanț al Munților Metaliferi, caracterizat prin aceea că într-o perioadă relativ scurtă au loc aici variate procese litogenetice, începând cu formațiunile calcaroase și terminând cu depozitele de molasă. Calcarele, depuse pe un fundament de lave și piroclastite, sunt atât în facies recifal, cât și în facies pelagic. Tithonicul din Munții Trăscăului este reprezentat prin calcarele de Stramberg, cât și prin stratele cu *Aptychus*. Primele au o largă răspândire, fiind puse în loc în faza kimmerică nouă. În faza austriacă în șanțul Munților Metaliferi apare faciesul de fliș, ce începe cu calcarele neocomiene și se continuă cu alte formațiuni sedimentare (conglomerate, gresii, șisturi argiloase), atât de răspândite în cadrul masivului.

Ca urmare a mișcărilor austrice, are loc cutarea și ridicarea terenurilor eocretacice, care s-au alipit zonei centrale ofiolitice, ce fusese în parte exondată. Astfel, în fazele următoare, când zona Trăscăului era ridicată și furniza materialul pentru sedimentare, arealul de depunere — mult mai restrâns, apare periferic. Acum se sedimentează materialul flișoid aflat în vestul Trăscăului.

O dată cu încheierea etapei de evoluție geosinclinală și orogenetică a Munților Metaliferi, la sfârșitul cretacului, cea mai mare parte a Trăscăului devenise uscat, evoluând de aici înainte sub acțiunea combinată a factorilor endo- și exogeni.

În etapa paleogenă are loc o intensă activitate de eroziune, ce se desfășoară în condițiile unei relative stabilități tectonice. Ca urmare, ia naștere suprafața cea mai veche de eroziune, iar depozitele rezultate au fost depuse în mările mărginașe. Astfel, la sfârșitul paleogenului se contura cel mai vechi relief din zona Trăscăului — suprafața superioară de

eroziune, *Ciumerna - Bedeleu*.

În etapa miocenă, zona montană a suferit o ridicare în ansamblul său, dar, din cauza unor lăsări locale, marea invadează mici porțiuni. Ca urmare a înălțării este nivelată cea de a doua suprafață de eroziune, *Ramei - Ponor*, iar materialul rezultat este depus în mările din jur.

În urma mișcărilor de înălțare din etapa pliocenă, marea se retrage definitiv din zona Munților Trascăului. Se formează *nivelul pliocen*, care individualizează mai ales depresiunile și se depun formațiunile pannoniene din zona Piemontului Trascăului.

În etapa cuaternară se desăvârșesc ultimele trăsături ale reliefului (se formează terasele și luncile și iau naștere un relief ele dezagregare și unul

de acumulare), fiind exondată nu numai zona Trascăului, dar și regiunile limitrofe.

Ca urmare a acestei îndelungate și complexe evoluții geologice. Munții Trascăului se caracterizează printr-o mare varietate litologică și de relief, fapt reflectat fidel în special de peisajul geomorfologic și, în general, de cel geografic.

RELIEF

Ca o caracteristică a formelor de relief este marea lor complexitate - consecință directă a varietății litologice și a îndelungatei evoluții geologice.

Din punct de vedere hipsometric Trascăul reprezintă o zonă montană inclusă în categoria munților joși. În ciuda acestui fapt, față de valea Mureșului, de valea Arieșului și chiar de valea Ampoiului, Munții Trascăului par destul de înalți, date fiind valorile ridicate ale diferențelor de nivel, care ajung și chiar depășesc 1.000 m, diferențe materializate prin numeroase abrupturi care îi mărginesc. După criteriul altimetric, în ierarhia celor 13 unități montane ale Munților Apuseni, Trascăul ocupă locul al 7-lea, valorile maxime fiind de 1.849 m în Bihor, 1.835 m în Vlădeasa, 1.826 în Muntele Mare, 1.486 m în Masivul Găina, 1.475 m în Masivul Gilău și 1.437 m în Munții Metaliferi. Munții Trascăului au înălțimi ce descresc de la 1.369 m (Vf. Dâmbău), până la sub 400 m.

Urmărind harta hipsometrică, se constată că înălțimile de peste 1.200 m apar insular în masivele Dâmbău, Corabia, Ciumerna, Secu, Bebeleu și Pleașa Râmețului. Suprafața de 1.000 – 1.200 m este mult mai extinsă, dezvoltându-se în partea vestică a Trascăului, fiind întreruptă de văile principale; ea mai apare insular în cadrul masivelor izolate.

Cea mai mare parte a Munților Trascău are altitudini sub 1.000 m, altitudini ce descresc treptat mai ales spre est și spre nord, coborând până la mai puțin de 400 m în cazul unor văi ca Arieș, Hășdate, Ampoi etc.

În timp ce în vestul masivului fragmentarea reliefului este foarte slabă, ea crește treptat înspre est și nord. Cea mai mare fragmentare a reliefului este dată de formațiunile flișului. Masivul calcaros din vest nu este străbătut decât de câteva văi și anume de Râmeț și Galda, care n-au reușit să taie calcarele până la rădăcină și, respectiv, Arieș - râu mai mare, care a înlăturat o bună parte din aceste calcare.

Adâncimea fragmentării variază în limite foarte largi, valorile maxime până la 1.000 m fiind atinse în lungul Ampoiului și a afluenților săi - Valea Morilor, Feneșul și Ampoița. Astfel, în timp ce Dâmbăul urcă la 1.369 m și Corabia la 1.310 m, talvegul Ampoiului coboară sub 350 m în Depresiunea Zlatna și sub 300 m în Depresiunea Ampoi-Ampoița. De asemenea, față de Masivul Bedeleu, Arieșul prezintă denivelări până la 800 m, iar Râmețul și Galda până la 600 m. Adâncimea fragmentării se menține ridicată și în cadrul Depresiunii Trascăului, unde depășește 700 m, în raport cu același masiv.

Sub aspect morfografic Munții Trascăului prezintă următoarele caractere:

— desfășurarea unor platouri ușor ondulate în vest și nord;

— marea frecvență a interfluviilor prelungi în est;

— apariția unor înălțimi izolate;

— prezența a numeroase abrupturi, ce fac racordul dintre platourile înalte și regiunile joase, depresionare;

— cu excepția Depresiunii Trascăului și a altor câteva mai mici, celelalte depresiuni sunt periferice;

— majoritatea văilor ce traversează masivul, se prezintă sub formă de defilee și chei;

— există o mare varietate de tipuri de pantă, în funcție de înclinare (care ajunge la 90°) și formă (drepte, convexe, concave și mixte).

În concluzie, relieful Munților Trascău prezintă înălțimile maxime în partea vestică, unde se menține la peste 1.000 m, depășind frecvent 1.200 m. Relieful coboară brusc spre vest și în trepte spre est, spre nord și spre sud-est. Adâncimea fragmentării este foarte mare în raport cu altitudinea modestă a munților, ca urmare ei par mult mai înalți decât sunt în realitate și, totodată, sunt greu accesibili din oricare parte a lor.

În linii generale se remarcă trei suprafețe de eroziune. Cea superioară – *Ciumerna - Bedeleu* - depășește 1.300 m și se menține în jur de 1.200 m în cea mai mare parte a ei, iar la nord de Arieș coboară sub 1.000 m. Ea apare sub formă de platouri ușor ondulate și compartimentate, sub formă de creste de intersecție și de martori de eroziune. Remarcabil este faptul că această veche platformă reteză roci de vârstă și origine diferite, cel mai bine fiind dezvoltată pe calcarele mezozoice. Cea de a doua — *suprafața Râmeț - Ponor* - apare în special periferic, în partea estică a masivului, prezentându-se sub formă de interfluvii prelungi, cu altitudini ce descresc de la circa 900 m la 700 m, în vest platforma se continuă cu Culoarul Ponorului, unde se păstrează urmele unui vechi curs longitudinal (umeri și înșeuări), paralel cu Trascăul și cu orientare de la sud la nord. Cea de a treia suprafață — *nivelul pliocen* — se înscrie, în special, în cadrul depresiunilor și, al văilor, având altitudinea medie de 400 - 500 m.

Marea varietate a rocilor din Trascău imprimă reliefului trăsături specifice de la o zonă la alta, datorită modului

diferit de manifestare a lor față de agenții modelatori. În cadrul masivului se disting mai multe tipuri morfologice. Astfel, pe sisturile cristaline din nordul acestor munți apare un relief greoi, cu pante convexe, care imprimă peisajului monotonie, în timp ce văile apar sub formă de defilee (pe Arieș, Ocolişel, Iară). Ofiolitele, la rândul lor, se comportă ca niște roci compacte și dure, fiindu-le specifice abundența microreliefului rezidual și prezența unora dintre cele mai tipice defilee din masiv (defileul Arieșului dintre Buru și Moldovenești, defileul Hășdatelor, defileul Turenilor, defileul Pietroasei, defileul Răchișului), iar în ansamblu morfologia dezvoltată pe aceste roci se înscrie cu multă personalitate în peisaj, însă cel mai pregnant se impune *relieful carstic*, cu forme remarcabile, ce prezintă puncte de mare atracție turistică. Astfel exocarstul este prezent, în primul rând, prin întinse câmpuri de lapiezuri - cu o largă gamă de forme și prin sute de doline - atât cu fundul plat, cât și în formă de pâlnie (cu dimensiuni ce variază de la câțiva metri diametru la 250 - 300 m, în mod excepțional până la peste 1.000 m și până la 15-20 m adâncime). În al doilea rând, exocarstul este reprezentat printr-un mare număr de chei, care apar fie izolat, fie sub forma unor complexe. Din prima categorie amintim: Cheia Turenilor, Cheia Turzii, Cheia Borzeștilor, Cheia Ampoitei și Cheia Feneșului, iar dintre complexe, cheile din bazinul Aiudului (Urdașului, Pietrelor, Bedeleului, Drăgoiului, Pleșii, Aiudului), cheile din bazinul Râmețului (Cheia de la Piatra Bălții, Râmețului, Mănăstirii, Pravului, Geogelului) și cheile din bazinul Gălzii (Găldiței, Turcului, Întregaldelor, Gălzii, Tecșeștilor și Cetii). Așadar, un număr de 25 de chei, dintre care unele sunt renumite nu numai la nivelul Munților Apuseni, dar chiar în întreaga țară.

Endocarstul este, de asemenea, bine dezvoltat fiind reprezentat printr-o serie de avene — ce apar în Bedeleu, Piatra Cetii, Ciumerna și Dâmbău — dar, mai ales, printr-un număr mare de peșteri. Cea mai lungă este **Huda lui Păpară** (peste 2 km), iar dintre cele situate la altitudinile cele mai mari amintim peșterile Gaura Calului (1.190 m), cea de la Groși (Poarta Zmeilor) și Biserița — ambele la circa 1.150 m. Acestea li se adaugă cele 14 peșteri din Cheia Turzii, peșterile din Colții Trascăului (peste 10 la număr), peștera. Preușa din Depresiunea Trascăului, peșterile din Cheia Aiudului, peștera de sub Piatra Lacului, cele de la Boțani („Tunel”, „Cu Apă”), peșterile din Cheia Râmețului, peștera de la Tău, peșterile de la Poiana Ascunsă, apoi cele din Cheia Întregaldelor, din Masivul Ciumerna (Gaura lui Stroe), peștera Liliecilor din Cheia Ampoitei și, în sfârșit, peșterile din masivele Dâmbău și Corabia. O bună parte din aceste peșteri reprezintă puncte de mare atracție turistică, atât prin originalitatea aspectului lor general, cât și prin alte aspecte, cum ar fi formele concreționare, poziția pe care o au în raport cu rețeaua hidrografică etc. În general, ele sunt peșteri uscate, adică fără cursuri actuale subterane.

Relieful dezvoltat pe formațiunile flișului cretacic este, în general, mai frământat, cu aspecte haotice, de la caz la caz impunându-se o rocă sau alta, cum ar fi de pildă, gresiile, conglomeratele - pe de o parte - ori argilele și marnele - pe de altă parte, pe aceste din urmă dezvoltându-se formele cele mai șterse.

În peisajul Trascăului se înscrie, cu multă personalitate, microrelieful crinival, reprezentat prin forme de dezagregare fizică (abrupturi, creste, arcade și poduri suspendate, turnuri, stâlpi, ciuperci etc.), forme nivale — ulucuri, circuri și scochini nivale - grohotișuri etc.

Deși, în ansamblul lor, Munții Trascăului prezintă caractere proprii, care îi individualizează clar în raport cu unitățile vecine, aspectele de amănunt imprimă unele diferențieri ce impun subdivizarea lor în mai multe unități.

MASIVUL CIUMBNA-BEDELEU. Reprezintă unitatea central vestică a Trascăului, delimitată de valea Arieșului la nord, de abruptul dinspre Culoarul Ponorului la vest și de o înșeuare înspre Masivul Dâmbău, la sud, iar spre est de o linie ce marchează schimbarea bruscă a peisajului, dominat aici de relieful carstic (întinse câmpuri de lapiezuri, sute de doline și uvale despărțite de gâlme (dâlme). Totodată, acest masiv, cel mai unitar din Trascău, este dominat de suprafața superioară de eroziune, care capătă aici extensiunea maximă. O serie de văi adânci separă, totuși, masivul în câteva subdiviziuni:

Subunitatea Bedeleu. Este cuprinsă între defileul Arieșului și Cheia Râmețului, aici platoul carstic căpătând cea mai mare lățime. Prezența unor înșeuări compartimentează subunitatea într-o serie de masive și creste:

— Masivul Cireșu (1.239 m) - Bedeleu (1.227 m) caracterizat prin prezența abrupturilor pe trei laturi — nordică, vestică și estică;

— Masivul Secu (1.282 m);

— Masivul Geamănu (1.227 m);

— Masivul Tarcău (1.217 m);

Creasta Ardoscheia (1.250 m).

Subunitatea Cetea (1.148 m). Este extrem de bine delimitată, întrucât pe toate cele patru laturi este străjuită de abrupturi.

Subunitatea Galda-Ciumerna. Reprezintă partea cea mai sudică a platoului calcaros, fiind cuprinsă între Cheia Întregaldelor și Valea Lunca Meteșului. În cadrul ei se disting două subdiviziuni:

— Creasta calcaroasă Galda-Colții Caprii (1.212 m);

Platoul calcaros Ciumerna (de 1.300 m), caracterizat printr-un relief carstic remarcabil, în special sutele de doline imprimând aspecte de ciuruire.

MASIVUL DÂMBĂU - CORABIA. Situat în sudul Trascăului, acesta reprezintă unitatea cea mai înaltă din zona

studiată. Bine delimitată, mai ales de abrupturi, unitatea este subdivizată în *Masivul Dâmbău* (1.369 m) și *Masivul Corabia* (1.307 m), între care se interpune Cheia adâncă a Feneșului.

UNITATEA VÂRFUIATA - CULMEA PETREȘTILOR. Cuprinde partea nordică a Trascăului și se caracterizează printr-o mare complexitate morfologică, rezultat mai ales al varietății litologice. Depășind într-un singur punct 1.000 m, unitatea înclină de la sud-vest spre nord-est, în cadrul ei remarcându-se *platoul calcaros al Petreștilor*, mărginit de abrupturi și secționat de Cheia Turzii și Cheia Turenilor, precum și *relieful dezvoltat pe ofiolite*, în cadrul căruia se remarcă *defileul Hășdatelor*.

UNITATEA MASIVELOR ȘI CRESTELOR CALCAROASE IZOLATE. Acestea se înscriu cu multă personalitate în peisaj, dominând mai ales relieful mai șters dezvoltat de fliș.

Masivul **Colții Trascăului** (1.128 m). Este delimitat de abrupturile de **500—600 m**, în special înspre Depresiunea Trascăului.

Masivele Data și Răchiș.

Pleașa Râmețului – Prisaca - Piatra Craivii, formată din:

— Masivul Pleașa Râmețului (de 1.250 m) — creasta Fața Râmețului;

— Creasta Prisaca (1.150 m) — *Fața Pietrii*;

Piatra Cetii (1.233 m) — un mic platou calcaros, clin care se desprind importante creste calcaroase.

Creasta calcaroasă **Piatra Craivii** (1.078 m);

Masivul **Piatra Grohotișului** (1.130 m);

Masivul **Dosul Blidarului** (1.094 m);

UNITATEA INTERFLUVIILOR PRELUNGI DIN ESTUL TRASCĂULUI. Reprezintă regiunea cea mai extinsă, cuprinsă între văile Arieșului și Ampoiului, dezvoltată pe flișul cretacic.

UNITATEA ABRUPTURILOR VESTICE. Aceasta delimitează Trascăul de Culoarul Ponorului, spre care trecerea este astfel tranșantă.

PIEMONTUL TRASCĂULUI

ARIILE DEPRESIONARE. Unele dintre acestea sunt situate în interiorul masivului (*Depresiunea Trascăului* — una dintre cele mai tipice unități intracarpatiche de acest gen, *Depresiunea Poiana Aiudului*, *Depresiunea Poiana Galdei*), iar altele apar la contactul cu zonele montane (depresiunile *Sălcuia*, *Poșaga*, *Iară*, *Lunca*, *Ocoliș*, *Zlatna*, *Ampoi-Ampoița*).

CLIMA

În general, clima este continental moderată, cu o etajare, în funcție de altitudinea reliefului. Ea este determinată, în afară de poziția geografică a masivului, de circulația generală a atmosferei și de structura suprafeței active. În masiv, ca de altfel în toată grupa Munților Apuseni, predomină influența circulației vestice, care aduce mase de aer umed ce intră pe versanții estici într-o mișcare descendentă, suferind o ușoară foenizare. Peste aceste mase de aer se suprapun influențele sudice și sud-vestice ce aduc mase de aer cald tropical. De asemenea, este prezentă și o circulație nordică și nord-estică care permite pătrunderea aerului rece de origine polară sau artice.

Suprafața activă eterogenă (diversitatea formelor de relief, expunerea versanților, fragmentarea, covorul vegetal etc.), introduce, pe fondul general al climatului, o serie de topoclimate cu caracteristici proprii.

Temperatura medie a aerului scade o dată cu creșterea altitudinii de la circa 7,5°C în Piemontul Trascăului până la circa 5°C pe crestele înalte la altitudinea de 1 200 m.

În ianuarie, temperaturile medii variază, în același sens, fiind cuprinse între -3°C și -6°C. Adeseori, iarna, aerul rece și cețos se acumulează pe văi și în depresiuni, unde temperatura minimă absolută poate să scadă până la sub -30°C (exemplu, -32,1° la Ighiu), pe când culmile înalte rămân însorite.

În iulie temperaturile medii variază între 14°C pe înălțimi și 18°C la poalele masivului, însă maximele absolute se pot ridica până la 39°C, la Ighiu (9 iulie 1968).

Nebulozitatea este un alt element meteorologic interesant valorile sale medii anuale fiind scăzute la poalele estice ale masivului (5 - 5,5 zecimi) și mai ridicate pe înălțimi unde ajung la circa 6 zecimi. Totodată, sub influența circulației formale pe versantul estic al masivului durata prelungită de strălucire a soarelui (2 100 ore de însorire) determină valori medii ale radiației solare de peste 120 Kcal/cm², pe când în partea vestică această valoare scade sub 110 Kcal/cm². Totodată, numărul mediu al zilelor cu cer senin este mai mare pe ramura estică a masivului (50 - 55 de zile) comparativ cu masivele montane situate în vest.

Precipitațiile atmosferice sub formă de ploaie și *zăpezi* prezintă și ele un oarecare grad de discontinuitate, ca urmare a scăderii progresive a altitudinii spre periferia masivului. Astfel, ele coboară treptat de la circa 1.000 mm, pe culmile înalte, la circa 700—800 mm la periferia muntelui. În văi și depresiuni valorile sunt și mai mult diminuate, chiar sub 600 mm, sub influența vântului fohnal (580 mm la Ponor, 561 mm la Buru). În Depresiunea Trascăului, datorită

prezenței masivelor din jur, precipitațiile se ridică la 800—900 mm. Maximul pluviometric se realizează în lunile mai și iunie (circa 100 mm/lună), iar minimele pluviometrice apar în februarie și martie (circa 50 mm/lună).

Ceea ce interesează turismul montan este și numărul mediu al zilelor cu precipitații, care în zona investigată este de 140 - 150 zile. Iarna precipitațiile cad sub formă de zăpadă, înregistrându-se un număr de circa 50 zile cu ninsoare. Zăpada se menține la sol de la 70 la 100 de zile având o grosime medie de circa 30 - 40 cm.

Vântul prezintă direcții și viteze ce diferă în funcție de treptele de relief și, în special, de dispoziția culmilor și a văilor. În zonele înalte predomină vântul din vest ca rezultat al circulației generale a atmosferei.

Pe văi se înregistrează scurgeri de aer rece, mai ales în sezonul cald, dinspre munte spre periferie, iar pe versanții estici spre Culoarul Mureșului apare vântul fohnal. O caracteristică a regimului eolian o constituie și *calmul atmosferic* ce se instalează în zonele de depresiune unde acesta depășește valoarea de 50%.

Urmărind starea vremii în sezonul cald, constatăm că luna mai este, în general, frumoasă, cu o atmosferă clară, putându-se lua imagini fotografice reușite. Uneori, apar furtuni de primăvară, cu

zăpezi trecătoare și înghețuri. Iunie este luna cea mai ploioasă, cu o activitate ciclonică intensă, cu o nebulozitate pronunțată și cu o infiltrație puternică a apelor în zona calcarelor, îngreunând astfel vizitarea peșterilor. În iulie, vremea se stabilizează, timpul este frumos, acesta menținându-se până la jumătatea lunii septembrie. Este perioada cea mai favorabilă pentru practicarea turismului montan. Se produc, însă, uneori, ploi frontale ce țin trei-patru zile sau ploi de convecție care au caracter torențial, dar sunt de scurtă durată.

Toamna oferă și ea zile frumoase, cu cer senin și mare vizibilitate. Pe la mijlocul lunii septembrie se poate instala o perioadă de timp rece când pot cădea precipitații sub formă de zăpadă. În octombrie, deși temperatura este în scădere, vremea este, de obicei, stabilă, favorabilă drumețiilor.

După cum s-a mai subliniat, o caracteristică aparte a climei Munților Trascău o constituie existența topoclimatului cu efect de fohn, prezent pe versanții estici ai Munților Apuseni, spre Culoarul Mureșului. Aici primăverile sunt timpurii, verile calde și senine, precipitațiile mai reduse, iar toamnele sunt lungi și însorite, condiții ce favorizează cunoașterea potențialului turistic natural al acestei zone montane.

HIDROGRAFIE

CURSURILE DE APA care drenează regiunea Trascăului sunt colectate în mod direct sau indirect de către Mureș prin cursul său mijlociu și ele se înscriu ca elemente importante în peisajul său. Majoritatea acestora au un curs transversal sau sectoare de văi transversale, fapt ce a permis sculptarea celor 25 de chei prezente în cadrul unității montane de care ne ocupăm. Cu excepția Arieșului și Ampoiului toate¹ celelalte râuri din masiv sunt scurte și foarte scurte; prin văile pe care și le creează, cu numeroase sectoare de chei și defilee, cu ape limpezi și numeroase repezișuri, ele dispun însă de un pitoresc aparte și oferă nenumărate puncte de atracție turistică.

Arieșul ferestruiește masivul pe o lungime de 30 km, între Sălciua și Moldovenești. Pe acest sector albia are numeroase rupturi de pantă însoțite de repezișuri, cum sunt cele dintre Sălciua și Lunca, cel din aval de confluența cu Ocolișul, altul în aval de Lungești și ultimul între Buru și Moldovenești. La Moldovenești râul iese din defileu, valea se lărgeste brusc și panta începe să scadă treptat. La Turda are un debit mediu anual de 26 m³/s. În zona Trascăului, Arieșul primește ultimii săi afluenți montani, în special pe stânga, aceștia fiind:

Poșaga (22 km lungime; 112 km² suprafața bazinului), izvorăște din Muntele Mare, străbate calcarele cristaline situate în bordura acestui masiv printr-un sector de chei și, după ce drenează bazinetul depresionar de la Poșaga, își deversează apele în Arieș.

Ocolișul (14 km; 67 km²), izvorăște tot din Muntele Mare. Împreună cu afluentul său Pociovaliștea străbate banda calcarelor cristaline, ambele creându-și două sectoare de chei pitorești.

Ocolișelul (23 km; 52 km²) izvorăște, de asemenea, din Muntele Mare pe teritoriul Munților Trascău, curgând până la confluență, printr-un defileu sălbatic.

Iară (48 km; 320 km²) este cel mai lung afluent al Arieșului din acest sector și, după ce drenează depresiunea cu același nume, își sculptează un defileu îngust până la Buru unde întâlnește apele Arieșului.

Valea Borzeștilor este scurtă, izvorăște din Dealul Dosului (802 m) și străbate câteva măguri cristaline și roci calcaroase unde valea se îngustează și are aspect sălbatic.

Hășdatele (31 km; 215 km²) își are obârșia în zona de contact a Muntelui Mare cu dealurile periferice. Străbate Depresiunea Hășdatei, Depresiunea Petreștilor pentru ca, în continuare, să intre într-o zonă calcaroasă unde și sculptează renumita cheie a Turzii, declarată rezervație naturală, după care drenează un mic bazinet pentru a pătrunde apoi într-un defileu săpat în ofiolite.

Turul (24 km; 177 km²) izvorăște din Dealul Feleacului, străbate transversal extremitatea nordică a Trascăului printr-o zonă de calcare unde și formează o cheie pitorească și printr-o zonă de ofiolite unde creează un mic defileu.

Valea Morilor este primul afluent pe dreapta al Arieșului din zona Trascăului. În cursul superior are ca afluenți **Valea Seacă**, **Valea Poienii** (care curge la contactul M. Trascău cu Culoarul Ponorului, având câteva rupturi de pantă ce generează cascade de circa 10 m) și **Valea Ponorului** pe care se află localitatea cu același nume. Toate cele trei văi confluează în apropiere de Vânăta unde și pierd apele în subteran, pentru a reapărea la zi din Huda lui Păpară, de unde își continuă cursul spre Arieș sub denumirea de Valea Morilor.

Din culmea Bedelcului își trag obârșia **Vidolmul** și Trascăul (16 km; 44 km²), ultimul drenând jumătatea nordică a depresiunii cu același nume.

Pietroasa (12 km; 31 km²) își are izvoarele sub Colții Trăscăului, se îndreaptă spre nord pe la contactul muntelui cu zona deluroasă, drenează Depresiunea Pietroasa și Depresiunea Turzii pentru ca apoi să deașeze în Arieș, în amonte de Cornești.

Aiudul (26 km; 176 km²) izvorăște din Masivul Bedeleu de sub Dealul Cireșului. Cursul superior se numește Valea Urdașului care intersectează epigenetic o bandă calcaroasă și formează cheia cu același nume. În continuare, râul drenează jumătatea sudică a Depresiunii Trăscăului, apoi intersectează o zonă de calcare jurasice, unde și-a creat pitoreasca Cheie a Aiudului, după care străbate Depresiunea Poiana Aiudului, apoi Piemontul Trăscăului și pătrunde în Culoarul Mureșului devenind afluent al Mureșului în dreptul crasului Aiud. Acest râu are ca afluenți pe dreapta; Izvoarele, Vălișoara, Inzel și Măgina, iar pe stânga pe Răchiș.

Gârbova (8 km; 36 km²) își are obârșia sub Pleașa Râmețului (1 250 m) și se îndreaptă spre sud-est, pe versantul estic al muntelui, spre Culoarul Mureșului.

Rîmețul (48 km; 229 km²) își are obârșia sub vârful Poienița (1 438 m) din Munții Metaliferi și pătrunde în Trăscău dinspre vest spre est prin micul bazin de depresionar Cheia. Pe parcursul său are denumiri diferite, împrumutate de la localitățile pe care le străbate. În cursul său superior se numește *Valea Râmețului*, care ferestruiește pe toată lățimea sa banda calcaroasă a Bedeleului, sculptând renumitele chei ale Râmețului intrate demult în circuitul turistic, în continuare, spre est, se numește *Valea Mănăstirii*, care sculptează o cheie scurtă dar impunătoare cu același nume. Continuându-și drumul spre est se numește *Valea Geoagiului* trecând prin Geoagiu de Sus, apoi *valea Stremțului* de la localitatea cu același nume și, în sfârșit, *valea Teiușului* aproape de vărsarea în Mureș, în dreptul localității Teiuș.

Râmețul are ca afluent mai important, pe dreapta, *valea Pravului*, care, în aval de Boțani, intersectează o zonă calcaroasă formând cheia Pravului, iar pe stânga primește pârâul *Cheia* (format din *Geogel* și *Brădești*).

Galda (39 km; 253 km²) izvorăște de sub Culmea Negrișei (1 364 m) și, de la Întregalde, pătrunde în zona Munților Trăscău pe care-i ferestruiește pe direcția vest-est. Străbătând banda calcarelor Bedeleu-Ciumerna își croiește un sector de cheie pitorească (Întregaldele) și apoi, în aval de localitatea Poiana Galdei, intersectează o klipă calcaroasă sculptând cheia de la Poiana Gălzii. Afluenții mai importanți ai Gălzii sunt: Găldița, Modolești, Cetea, Tibru, Cricău și Craiva. *Găldița* (10 km; 26 km²), pe o bună porțiune, reprezintă limita vestică a Trăscăului și, înainte de confluența cu Galda, și-a săpat în calcare o cheie pitorească pe aproape 1 km lungime.

Valea Cetii își are obârșia în masivul calcaros al Muntelui Cetea, fiind o vale transversală orientată spre est, de-a lungul căreia se individualizează cheia Tecșeștilor și cheia Cetii. Ultima este extrem de îngustă și sălbatică, săpată într-o klipă calcaroasă și având numeroase rupturi de pantă.

Ampoiul (53 km; 579 km²) este un afluent important pe dreapta al Mureșului, care își adună apele din munții Trăscău și Metaliferi, și le varsă în dreptul orașului Alba Iulia. Izvorăște de sub Dealul Mare, are o pantă medie de scurgere de 20 - 30 m/km și un bazin hidrografic relativ mic. Debitul mediu sunt de 1,33 m³/s la Zlatna și 4,26 m³/s la Bărăbanț, iar cele maxime de 62,5 m³/s la Zlatna (iunie 1970) și 75 m³/s la Bărăbanț (iulie 1975). Străbătând roci diferite, râul a erodat selectiv creând sectoare largite în rocile moi (Zlatna, Poiana Ampoiului, Meteș, Tăuți, Ampoița, Șard), despărțite de culoare mai înguste săpate în ofiolite, conglomerate sau calcare. Are ca afluenți pe stânga pe: *Văltori* (12 km; 41 km²) (Valea Morilor) ce izvorăște de sub Vf. Vâlcoi (1.348 m); *Feneșul* (16 km, 61 km²) care își are obârșia sub Culmea Negrișei și care intersectează masivul calcaros Dâmbău-Corabia formând cheia Feneșului; *Meteșul*, care izvorăște de sub Dosul Bliadarului (1.094 m) și are ca afluenți de izvor pe valea Albinii și valea Iscăi; Ampoița (15 km; 54 km²) își trage izvoarele de sub Ciumerna și străbate pe o lungime de 1 km o zonă de calcar în care s-au format cheile Ampoiței și Ighiul (17 km; 52 km²) cu *Țelna* și cu *Bucerdea*.

Pe partea dreaptă primește pe Trâmpoiele, Valea Mare, Valea Mică și Galați.

LACURILE.

În Munții Trăscăului cantonează și un splendid lac (*Iezerul Ighiului*) situat în zona carstică a platoului Ciumerna având o adâncime maximă de 8,95 m. Împrejurimile lacului sunt deosebit de pitorești, prielnice pentru popas și recreere și, împreună cu fâlnica pădure de fag care-l înconjoară, lacul este declarat rezervație naturală.

Alte lacuri naturale mai apar pe gipsurile din zona dintre localitățile Cheia și Săndulești, în care s-au format doline, unele umplute cu apă. Astfel este lacul *Tăul Mare* cantonat în Dealul Mare, cu o suprafață de peste 17 ha.

VEGETAȚIE

Învelișul vegetal al masivului prezintă o mare varietate dată de expoziția versanților, de natura rocii, dar, mai ales, de altitudine care introduce o etajare pe verticală.

Pădurile de stejar îmbracă poalele masivului fiind alcătuite, în special, din gorun (*Quercus petraea*), cer (*Q. cerris*), stejar pufos (*Q. pubescens*), cireș sălbatic (*Cerasus avium*), carpen (*Carpinus betulus*), arțar (*Acer platanoides*), ulm (*Ulmus glabra*), frasin (*Fraxinus ornus*), tei (*Tilia cordata*) etc. Aceste păduri apar sub formă de petice mai ales în Piemontul Trăscăului, fiind întrerupte de pajiști și fânețe, sau terenuri agricole.

Deasupra acestor păduri se întind fâgetele ce urcă până pe culmi și care pot fi pure sau în amestec cu carpen, frasin, paltin, arțar, tei etc. La limita inferioară se amestecă cu gorun, iar la cea superioară foarte rar apar bradul și molidul.

Fânețele sunt răspândite peste tot, fiind bogate în graminee (păiușul roșu, țepoșica), rogozuri, trifoi etc., care

formează asociații folosite de localnici la pășunatul vitelor.

Pe versanții însoriți apar și pajiști cu aspect xerofil alcătuite din *Festuca valesiaca*, *Chrysopogon gryllus*, *Carex humilis*, *Agropyron cristatum*, *Adonis vernalis*, *Stipa capillata* etc.

De-a lungul văilor se dezvoltă o vegetație de aninișuri, sălcete și cătinișuri, care brăzdează masivul, înfrumusețând peisajul și oferind turistului locuri de odihnă și recreere.

Pe rocile calcaroase apar pajiști cu graminee și diferite specii calcifile, cum este renumita floare de colți (*l.conthopodium alpinum*) prezentă în cheile Întregaldelor și Râmețului.

Dintre plantele care prezintă un interes științific deosebit fiind puse sub regim de ocrotire în cadrul rezervațiilor naturale sunt poienile cu narcise de la Piatra Cetii, floarea de colți ce se întâlnește la Întregalde, la numai 560 m altitudine — constituind aici punctul în care ea vegetează la cea mai joasă altitudine din Europa. Pădurea de Larice de la Vidolm (*Larix decidua ssp. carpatica*) este, de asemenea, rezervație naturală fiind un relict din epoca glaciară.

Foarte variată este flora Cheilor Turzii, care cuprinde peste 990 de specii, adică mai mult de un sfert din plantele cunoscute în întreaga țară. Unele sunt foarte rare și anume: usturoiul sălbatic (*Allium obliquum*), *Ferula sadleriana*, omagul (*Acanitum fissurae*), o specie de garofiță (*Dianthus integripetalus*), vulturica (*Hieracium tordanum*), delicatul stânjel (*Iris gurtleri*), tămâioasa (*Viola jobi*) etc. toate specii endemice.

FAUNA

Pădurile de foioase sunt populate cu mistreț, vulpe, căprior, cerb, iepure, pisica sălbatică etc., constituind un bogat fond cinegetic. Dintre păsări se întâlnesc: privighetoarea (*Luscinia megarhynchos*) ciocănitoarea de stejar (*Dentroconus modius*), ghionoaia sură (*Picus canus*), graurul (*Sturnus vulgaris*), sturzul de vase (*Turdus viscivorus*), ciocârlia de pădure (*Lullula arborea*) etc.

În regiunile calcaroase, pe stânci, se întâlnesc câteva specii de păsări interesante cum sunt: fluturașul de stâncă (*Tichodroma muraria*), mierla de piatră (*Monticola saxatilis*), presura de stâncă (*Emberizacia*), lăstunul de stâncă sudic (*Apus melba*), iar în Cheile Râmețului și pe Colții Trăscăului trăiește acvila de munte (*Aquila chrysaetos*).

O atracție deosebită o prezintă fauna piscicolă reprezentată aici de zona păstrăvului, prezent în lungul Ighielului, Ampoitei, Țelnei, Râmețului, Găldiței, Ocolişului, Ocolişelului și Iarei. Este prezent păstrăvul indigen (*Salmo trutta fario*), iar în Poșaga se întâlnește păstrăvul fântânei (*Slyvenilus fontinalis*). Alături de păstrăv mai apar zglăvoaca (*Cottus gobio*) și boișteanul (*Phoxinus phoxinus*). Pe Ampoi, Galda, Arieș și la gurile afluenților acestora este zona lipanului și moioagei, în care domină lipanul (*Thymallus thymallus*) și moioaga sau mreana de munte (*Barbus meridionalis petenyi*); mai rar ajunge aici scobarul (*Chondrostoma nasus*) și cleanul (*leuciscus cejalus*).

MONUMENTE ȘI REZERVAȚII NATURALE

Relația turism-natură are în vedere punerea în valoare a acelor elemente aparținând cadrului natural - importante din punct de vedere științific, economic sau cultural-educativ - prin cunoaștere și măsuri de ocrotire adecvate, printr-o organizare judicioasă a exploatării lor, inclusiv aceea pe calea turismului de odihnă și recreere. Unele peisaje deosebite sau elemente ale sale (geologice, geomorfologice, floristice, faunistice) pentru a putea fi ocrotite au fost declarate rezervații naturale sau monumente ale naturii. Prezentăm, în continuare, o succintă descriere a lor.

Pietrele Ampoitei sunt olistolite de calcare situate aproape de vărsarea râului Ampoita în Ampoi, la o altitudine de 40 m față de talveg. Sunt trei blocuri izolate de calcar, cu pereții verticali de culoare albă. Cel mai mare are o înălțime de 25 m și un diametru de circa 20 m, contrastând cu formele domoale ale zonei din jur. Nu sunt calcare omogene, ci breccii cu elemente calcaroase și ciment calcaros ce înglobează orbitoline, indicând vârsta apțiană a proceselor de formare a brecciei. Blocurile sunt desprinse dintr-o faleză calcaroasă și alunecate pe taluzul continental, apoi prinse în sedimentarea flișului cretacic, în zona marină litorală.

Calcarele cu orbitoline de la Piatra Corbului. situate pe dreapta Ampoiului, între Meteș și Tăuț, la circa 50 m altitudine față de șoseaua Alba Iulia - Zlatna. Reprezintă o stâncă de calcare alcătuită din strate cu sedimentație normală ritmică și strate cu sedimentație haotică. În cimentul rocii se găsesc exemplare de orbitoline, care le atribuie vârstă albiană.

Calcarele de la Valea Mică sunt situate în satul cu același nume, pe afluentul de dreapta al Ampoiului, la est de Zlatna. Sunt două turnuri verticale calcaroase de circa 15 m înălțime, care conferă peisajului un aspect sălbatic. Și acestea au aceeași geneză și aspect ca Pietrele Ampoitei fiind considerate olistolite.

Lacul Ighiu este un lac de origine carstică situat în Munții Trăscău., în zona de izvor a râului Ighiel. Prăbușirea a avut loc prin desprinderea din versantul stâng al văii a calcarelor care au barat cursul său superior, permițând acumularea apei. Nu este exclusă și existența unei vaste doline anterioară prăbușirii, pe teritoriul actual al lacului. Lacul are o lungime de 442 m, lățimea maximă atinge 144 m, iar adâncimea maximă 8,95 m. În jurul său se află o pădure de fâgete pure, cu o suprafață de 358 ha, veche de 125 ani, populată cu cerbi carpatini și lopătari care, împreună cu Iezerul Ighiel este declarată rezervație naturală. Lacul este populat cu păstrăvi, loștriță și crap de China. Este ocrotit pentru ansamblul peisagistic și pentru elementele biologice pe care le conține.

Cheia Întregaldelor de pe Valea Gălzii, la nord-est, de satul Întregalde este o rezervație naturală în care vegetează floarea de colți (*l.conthopodium alpinum var. intregaldense*) la cea mai joasă altitudine absolută (500 - 800 m),

Punctul fosilifer Gârbova de Sus. Rezervație de circa 1,5 ha ce prezintă un facies calcaros recifal. Sunt calcare badeniene, în care în afara resturilor fosile de moluște, corali și alge calcaroase, se găsesc foarte multe resturi de echinide.

Pădurea de larice de la Vidolm este situată la 2 km sud de localitatea Vidolm între pâraiele Urdașu, Păștaia și culmea Colțul Roșu unde vegetează *Larix decidua ssp. carpatică*. Arborii ating dimensiuni de 10-0 m înălțime, iar lemnul lor nu putrezește în apă și nu este atacat de carii. Întrucât acest conifer apare la nivelul etajului fagului este considerat relict glaciatic, iar pădurea în suprafață de 70 ha a fost declarată rezervație forestieră.

Cheia Turzii este încrustată în Culmea Petreștilor, alcătuită din calcare jurasice groase de peste 600 m și ferăstruite de Hășdate pe o lungime de 2.900 m. Această vale sălbatică cu pereții verticali, prin numeroasele peșteri dezvoltate aici, prin complexitatea florei și faunei, s-a impus ca zonă peisagistică de prim ordin fiind declarată și rezervație naturală încă din anul 1938. În talvegul văii s-au dezvoltat numeroase marmite, care se recunosc și pe pereții abrupti la diferite nivele, resturi a evoluției epigenetice a Hășdatelor. Cheia prezintă numeroase fisuri și jgheaburi, limbi de grohotiș, stânci în dezordine — unele sub formă de coloane — și zeci de peșteri, toate fosile fără formațiuni specifice.

Foarte interesantă este flora cheilor cu cele 997 de specii, dintre care unele endemice (*Ferrula sadleriana*, *Allium oliquum*, *Acanitum fissure*, *Dianthus intergripetalus* etc.), De asemenea, prezintă interes fauna de păsări ce numără 67 specii ca: bufnița, presura de stâncă, cojoaică de munte, acvila etc., sau fauna de fluturi reprezentată prin genurile *Dysauxcx*, *Heterogynis*, *Eubloma*, *Phybaloptrix*, ultimul fiind endemic.

II TRASEE TURISTICE MONTANE

TRASEUL DE CULME

1a. Pasul Bucium (915 m) — Buza Măgurii (1.264 m) — Vârful Arsurii (1.151 m) — Peștera Bisericuța — Platoul Ciurnerna.

Marcaj: bandă roșie *Distanță:* 26 km *Durată:* 6—7 ore

Caracteristici: Traseu de culme care urmărește, îndeaproape, cumpăna apelor dintre Arieș - pe de o parte - și, respectiv, Ampoi - pe de altă parte. Traseu de legătură între Munții Metaliferi propriu-ziși și Munții Trăscău.

Traseul pornește din Pasul Bucium (915 m), unde se ajunge urmărind DN 74 (16 km de la Zlatna și 14 km de la Abrud). Din pasul respectiv ne îndreptăm, pe potecă, spre est, trecând printr-o pădure umbroasă de fag, cu nenumărate poieni înmiresmate de flori multicolore. După circa o oră și jumătate, se ajunge la obârșia pârâului Văltori, respectiv sub Vf. Vâlcoi (1.348 m), ce se ridică spre nord, cu aspectul său ascuțit. O ascensiune pe acest vârf devine tentantă pentru cine străbate zona și, totodată, benefică, dat fiind turul de orizont larg ce-l poți realiza de aici, precum și șansa de a întâlni urme ale mineritului străvechi practicat de strămoșii noștri daci și romani.

Continuând drumul spre est, pe culmea largă de la obârșia Feneșului, pe sub Vf. Negrileasa

(1.364 m), străbătând poieni întinse ce înveșmântează un relief ușor ondulat; ne apropiem de obârșia Gălzii, cunoscută sub numele de pârâul Mlăcii. De-aici, suntem, din nou, ispițiți să facem o ascensiune spre un alt vârf, care, de asemenea, se înalță maiestuos în împărăția de munți, atrăgându-ne atenția prin relieful său ruiniform, tocit de vreme, păstrat, mai ales, pe conglomerate. Pe Negrileasa Mogoșului se întâlnesc cumpenele a patru bazine hidrografice: Arieșul, Râmețul, Galda și Ampoiul. La coborâre, trebuie să avem grijă să nu ne lăsăm în valea pârâului Mlăcii, ci să ocolim obârșia acestuia, printr-o largă poiană, îndreptându-ne spre est-sud-est până la Buza Măgurii (1.264 m) de unde o luăm spre sud-est. Ieșim din poiană, iar dincolo de o pădure deasă, într-o altă poiană cu contur sinuos, ajungem în Vf. Arsurii (1.151 m). De aici, traseul nostru merge mai mult prin pădure, până la marginea platoului calcaros al Ciurnernei, unde — în apropiere de peștera Bisericuța — întâlnește traseul 2 (cruce albastră), care vine de la Zlatna, peste Vf. Dâmbău și apoi traversează văile Feneșului și Lunca Meteșului. La mai puțin de 1 km de această peșteră, în împărăția dolinelor ce ciuruiesc platoul Ciurnerna, drumul nostru se întretaie cu traseul marcat cu cruce galbenă, ce leagă valea Ampoitei cu valea Găldiței.

1b. Platoul Ciurnerna - Poiana Ascunsă - Vf. Sfredelașu (1.132 m) - Piatra Craivii (1.078 m), 5-6 ore.

De la săgeata care marchează intersecția dintre marcajele bandă roșie și cruce galbenă, drumul continuă spre est, traversând o culme calcaroasă cu lapiezuri, ca apoi să ne înscriem pe direcția nord-est până la liziera pădurii. Străbatem pădurea în direcția est până la Poiana Ascunsă — zonă carstică cu relief haotic, generat de structura subasementului calcaros cu microforme specifice. Din traseul nostru se desfășoară, spre sud, Dealul Albii (1.275 m) — punct de belvedere.

Din Poiana Ascunsă, traseul ajunge în șaua dintre Dealul Albii și Dealul Hulmurilor, păstrându-și direcția nord-est, străbătând o zonă defrișată și lăsând în stânga Vf. Hulmurilor (1.252 m); urmărим, mai departe, curba de ni vel. printr-o zonă de fâneată și, după ce traversăm o pădure de foioase, apare Vf. Sfredelașu (1.133 m), după care intersectăm traseul 4 marcat cu triunghi roșu, ocolim Vf. Sfredelașu prin partea sudică, ne continuăm drumul pe interfluviul dintre Bucerdeia și Cricău pe un drum de care, pe la sud de Vf. Fabian (1.064 m) până pe creasta dintre Vf. Fabian și Vf. Piatra Craivii. Din acest loc părăsim drumul de care, pe care îl lăsăm în dreapta, și urmărим o cărare pe curba de nivel, prin pădure — la început — apoi printr-o poieniță până la terasa cu ruinele unui sanctuar dacic. De aici, în circa 20 de minute, se urcă abruptul Pietrii Craivii unde întâlnim vestigii dacice și medievale.

1c. Piatra Craivii — valea Cricăului — Piatra Bulzului — valea Gălzii — valea Cetii — cabana Râmeț, 7 - 8 ore.

De la sanctuarul dacic de pe Piatra Craivii ne despărțim de traseul 4 (triunghi roșu), care coboară la Bucerdea și Șard, urmărind banda roșie pe curba de nivel până la est de vârf de unde coborâm, la început, prin pădure și apoi printr-o poiană în valea Cricăului pe care o traversăm; urcăm, mai departe, spre nord pe versantul sudic al interfluviului valea Cricăului - valea Tibrului

printr-o poiană cu arbori solitari până în creastă. Traversăm zona de obârșie a văii Tibru, urmărind curba de nivel Rana .la intrarea în pădure unde. Întâlnim drumul, de care ce coboară în satul Tibru. Din acest punct poteca urcă de la vest de Piatra Bulzului (941 m), până în coama dealului de unde coboară în defileul Gălzii străbătut de un drum asfaltat .unde întâlnim, traseul 25. (Benic - Întregalde), 2 ore de la Piatra Craivii. . Urmărim, mai departe, spre amonte, valea Gălzii, până la stația de autobuz din punctul de confluență cu un pârâu de pe stânga, apoi traseul părăsește șoseaua asfaltată și valea Gălzii înscriindu-se pe un picior de deal, prin Pădurea Dealul Șes - Vf. Doștina (898 m) unde ne întâlnim cu traseul 6, marcat cu triunghi roșu, care vine de la Cetea spre cabana Întregalde. Străbatem satul Răicani și coborâm — în aval de Cheia Tecșești - valea Cetii pentru a reîncepe urcușul prin cătunul Sub Pleașa, lăsând în stânga Vf. Prisecii (1 150 m), străbatem mai departe o zonă de fâneață și, după un scurt urcuș, ajungem în satul Fața Pietrii de unde coborâm, în circa 30 de minute, în valea Râmeț, în apropierea mănăstirii Râmeț. De aici, urmărind în amonte drumul ce însoțește valea și, în aproximativ 20 de minute, ajungem — prin cheia Mănăstirii — la cabana Râmeț.

1d. Cabana Râmeț — Valea Uzei — Valea Inzelului — Platoul Bedeleu, 7—8 ore.

Traseul începe în valea Râmeților, urcă pe lângă valea Uzei, prin așezarea cu același nume, traversează cumpăna de ape — pe care se înscrie drum carosabil Aiud—Râmeț—Ponor spre valea Inzelului pe care o urmărește până la confluența cu pârâul Drăgoi. Din acest punct urcă spre Vf. Butanului (1 052 m) pe care îl ocolește pe la vest prin cătunul Bulz, străbate o zonă de păduri și poieni, lasă Vf. Stermina spre vest, ocolește zona de obârșie a văii Bedeleu unde întâlnim drumul ce vine de la Izvoarele — loc marcat de prezența unei troițe și a unui izvor puternic. Orientarea în zona platoului carstic Bedeleu se face cu anumită dificultate datorită reliefului haotic; urmărirea îndeaproape a marcajelor turistice se impune cu necesitate pentru a evita rătăcirea.

După traversarea drumului ce vine de la Izvoarele menținem direcția nord-nord-est și, la interval de 10 minute, întâlnim traseul marcat cu bandă albastră care vine de la Vânătoră și merge spre Colțești și de aici spre Colții Trăscăului (cruce albastră).

Traseul 1 d continuă urmărind un aliniament de doline pe la est de Vf. Bedeleu (1 227 m) până la intersecția cu traseul cruce roșie, care vine de la Vălișoara și merge la Sălcuța.

1e. Platoul Bedeleu — Pârâul Muntelui — Râmetea — Piatra Secuiului, 6—7 ore.

De la intersecția marcajului bandă roșie cu cruce roșie de la nord-est de Vf. Bedeleu, continuăm traseul magistral bandă roșie pe versantul vestic al Muntelui Cornul până în șaua spre Vf. Cireșul (1 239 m) unde marcajul bandă albastră (traseul 11) coboară pe valea Urdașului spre Colțești; banda roșie se îndreaptă pe direcția nord urmărind drumul forestier ce coboară în Pârâul Muntelui, la intersecția cu marcajul cruce albastră, care vine dinspre Vidolm și ajunge în Colții Trăscăului. Poteca marcată poate fi urmărită pe curba de nivel, ocolind, pe la sud-est, Vf. Ardașcheia (1 250 m) și, după un traseu sinuos, determinat de configurația reliefului calcaros, ajungem în Rimetea. Din localitatea aceasta, traseul se leagă cu traseul 12 (cruce albastră) spre abruptul Pietrii Secuiului, în urcuș greu, până în șaua dintre Colții Trăscăului și Piatra Secuiului.

1f. Piatra Secuiului — Moldovenești — Cornești, 5—6 ore.

Din Piatra Secuiului, marcajul bandă roșie ocolește zona de obârșie a pârâului Pietroasa și coboară, pe la vest de satul Pietroasa din depresiunea cu același nume (la formarea căreia un rol important l-a jucat bara de ofiolite din aval). Pe sub Vf. Torsa (898 m) traseul 1 f coboară în lungul cumpenei vestice a pârâului Pietroasa — la început printr-o întinsă zonă de pășune, iar apoi prin pădurea cu mici poieni până la Moldovenești. Din această localitate, așezată pe terasele din dreapta Arieșului, urmăm drumul modernizat până la Cornești — sat așezat, de asemenea, pe o terasă a Arieșului, dar mai joasă.

1g. — Cornești — cabana Cheia Turzii, 2—2½ ore, marcaj bandă roșie.

De la Cornești mergem în lungul drumului național 75, în direcția Turda, circa 2 km, până întâlnim indicatorul spre Cheia Turzii. Apoi ne îndreptăm pe drumul betonat care după 1 km trece Arieșul peste un pod îngust și intră în satul Cheia, după care acesta continuă spre stânga la cariera de alabastru, iar noi alegem serpentinele drumeagului pietruit până ajungem în Dealul Lupului, străbătând o zonă de doline și lapiezuri dezvoltate pe gips. Pe platoul larg (unde se află și o mare parcare pentru autocare), ne apare în față spintecătura uriașă a Cheii Turzii, cu cocheta cabană așezată în apropiere, spre care ne îndreptăm, de altfel, pe o scurtătură, poteca coborând printre stânci reziduale negricioase, dezvoltate pe ofiolite triasice.

TRASEE TRANSVERSALE ȘI DE ACCES

2. Zlatna — Vf. Dâmbău — Platoul Ciurnerna

Marcaj; cruce albastră (parțial marcat) *Distanța*: 32 km *Durata*: 7 -8 ore

Caracteristici: traseu variat, de culme și vale, practicabil în sezonul cald; urmărește axul longitudinal al Trăscăului având numeroase sectoare de traversare a văilor și a interfluviilor.

Pornim din orașul Zlatna, pe drumul spre masivul Dâmbău (1 365 m) și ne îndreptăm, pe stânga văii Văltorii, spre strada Eminescu, pe care o urmăm până la podul peste Valea lui Lai. Urcăm de-a lungul văii și ajungem la strada Retezat pe care urmând-o ieșim din oraș în dreptul culmii numite de localnici „La Homoroci”. De aici, pe direcția nord se vede un pisc înalt, iar o despicătură în pădure, semănând cu o poartă, ne conduce spre locul numit „Vranița Pleșii” (drumul până la ea urcă șerpuint pe panta abruptă printre stâne). De la Vranița Pleșii urmăm creasta despădurită până la un pâlci de fagi și, odată acesta depășit atingem platoul Dâmbăului (Zlatna - Vf. Dâmbău, 2½ h). Vf. Dâmbău (1 369 m) constituie un important punct de belvedere; de aici în zilele senine de toamnă sau iarnă poate fi văzuți Muntele Mare, Biharia, Retezatul, Parângul, Șureanul și chiar Făgărașii.

Pentru a coborî de pe Dâmbău în valea Feneșului urmăm drumul mai scurt și mai comod folosit de localnici pentru a ajunge la Feneșasa pe creasta din dreapta vârfului, coborând apoi prin pădure pe versantul nordic al acesteia până la o stână situată într-o poiană. De aici se vede pârâul Rafii care se varsă în valea Feneșului, chiar la intrarea acesteia în chei. Traseul nostru coboară în dreptul barajului lacului de acumulare de pe valea Feneșului (Vf. Dâmbău - Lacul Feneș, 1½ h).

Ceva mai sus, valea Feneșului primește ca afluent pe stânga pârâul Vasilichi, însoțit pe partea sa stângă de o potecă pe care o urcăm până în șaua de sub vârful Corabia (1.307 m). De aici, mai putem să ne abatem fie pe Vf. Corabia, punct de belvedere, fie coborând pe valea Măgurii până la confluența acesteia cu valea Ampoitei, în satul Lunca Meteșului, și apoi în Lunca Ampoitei. La Lunca Ampoitei întâlnim traseul 3 marcat cu cruce galbenă ce coboară pe valea Ampoitei, prin cheile cu același nume până la gura Ampoitei (2—2½ ore) unde intersectăm șoseaua Alba Iulia - Zlatna.

Din șaua dintre Vf. Corabia și Vf. Poiana Măgurii traseul ajunge într-o zonă de finațe de unde urcă în Vf. Poiana Măgurii (1.235 m), după care se îndreaptă spre nord coborând pe un picior abrupt până în valea Meteșului. Urmărim, în continuare pârâul Izvorul Topliței — afluent pe stânga al văii Meteșului — depășind, pe stânga, un adăpost de vară pentru animale, în apropierea căruia se află și peștera Hăldăhaia. Drumul ne conduce pe sub Pietrele Hăldăhaia până la obârșia pârâului amintit de unde începe abruptul Platoului Ciurnerna. Păstrând direcția sud-nord traversăm zona de abrupt, străbatem o pădure de brad tânăr și, odată ajunși în Platoul Ciurnerna, direcția traseului se schimbă spre est, la nord de Vf. Băieșului — unde apare un relief tipic de doline și lapiezuri. În această zonă traseul de creastă întâlnește marcajul cruce galbenă (traseul 3) ce vine de pe valea Ampoitei și merge la cabana Întregalde.

Timp de mers: valea Feneșului—Platoul Ciurnerna, 4 ore.

3. Gura Ampoitei — Cheia Ampoitei — Lunca Ampoitei — Lacul Ighiu — cabana Întregalde

Marcaj: cruce galbenă *Durata*: 8—9 ore *Distanța*: 25 km *Caracteristica traseului*: ușor accesibil vara

Traseul se desprinde din valea Ampoitei, de la confluența acesteia cu Ampoita, unde se află satul Gura Ampoitei, pe lângă care trece șoseaua națională Alba Iulia—Zlatna (DN 74), la 10 km de Alba Iulia.

Urmărim, de astă dată, valea Ampoitei de la confluență până la Lunca Ampoitei.

Încă de la intersecția șoselei cu drumul comunal ce urmează valea Ampoitei atenția ne este atrasă de *Pietrele Ampoitei* numite și „Stogurile Popii” — trei stânci abrupte de calcar, care, contrastează cu versantul domol de pe stânga Ampoitei, ele fiind situate la aproximativ 40 m față de talveg. Cea mai impunătoare dintre ele are circa 20 m diametru și o înălțime de 15 m. Aceste olistolite nu sunt calcare omogene, ci breccii cu elemente calcaroase și ciment calcaros ce înglobează fosile de orbitoline. Ele reprezintă fragmente desprinse dintr-o faleză calcaroasă și alunecate pe taluzul continental, pentru a fi prinse în sedimentele flișului cretacic în zona marină litorală.

Din șosea, dacă vizităm **Pietrele Ampoitei** și apoi ajungem în satul Ampoita drumul necesită 1½ ore. De aici valea se îngustează, capătă aspect de defileu (4 - 5 km lungime, săpată în formațiuni ofiolitice. Pe versanți, în special pe cel stâng, vegetația și solul lipsesc, iar roca de culoare negricioasă-roșiatică apare la zi. La baza versanților apar trene întinse de deluvii. După ce ieșim din satul **Remetea** ne îndreptăm spre Cheia Ampoitei săpată epigenetic într-un bloc de calcar dezgropat de sub depozitele flișului. Are o lungime de 1,5 km și este orientată pe direcția est-vest. Versantul stâng al acesteia, având expoziție sudică, este intens afectat de depozite de pantă cu forme denudaționale (creste, stâlpi, ace etc.) și cu limbi de grohotiș ce apar până la baza pantei. Pe versantul drept, mai bine acoperit cu vegetație, se află suspendată *Peștera Lilieciilor*; o tăbliță indicatoare ne orientează spre această peșteră la care ajungem în 10 minute. De aici spre lacul **Ighiu** sunt 2—2½ ore. Același timp de mers este necesar și pentru reîntoarcerea la Gura Ampoitei. De aici o luăm spre nord, pe culmea ce ne scoate în Vf. Prislopului (1.1029 m), de unde ne continuăm traseul spre nord-vest și apoi din nou spre nord până la lacul Ighiu. De aici, până la platoul Ciurnerna marcajele cruce galbenă și cruce albastră urmărește marginea sudică a lacului. De la coada lacului urcăm abrupt prin pădure, pe lângă albia unui pârâu secăt, care ne scoate pe platoul calcaros al Ciurnernei. Pare o câmpie ondulată, ridicată la 1 200 m altitudine, ciuruită de doline și acoperită cu un covor gros de iarbă din care apare, deseori, la iveală calcarul din fundament. Străbatem platoul printre vârfurile Băieșului (1.300 m) în stânga și Albii (1.275 m) în dreapta, până la marginea abruptă și acestuia, de unde ni se deschide în față panorama văii

Găldița.

Pe platou, sub Vf. Lăcuștii, se află peștera *Gaura Calului*, situată la 1.190 m altitudine, la obârșia pâ râului Fărcășoia.

Tot de pe platoul Ciunernei, ocolind Vf. Băieșului spre nord și apoi mergând pe marginea Ciunernei spre vest ajungem la Vf. Ciuha ce se ridică la 1.250 m, sub care se deschide *peștera Bisericuța* situată la circa 1.150 m pe un abrupt structural deasupra văii Găldiței.

Revenim în traseul marcat cu cruce galbenă, intersectăm traseul cu bandă roșie (traseul l b) și coborâm abruptul, ruiform al Ciunernei până în valea. Găldiței pe care o traversăm și ajungem în satul. Necrilești. De aici urmăm drumul forestier în josul apei și, după ce se termină ultimele case ale satului. Necrilești (localnicii spun acestui loc Nistorești), traseul intră în Cheia *Găldiței*. Aceasta are o lungime de circa 1 km, un caracter epigenetic, fiind formată prin intersectarea de către râu a unui pinter calcaros de forma unui contrafort. Au rezultat, astfel, pereți verticali înalți și un micorelief format din creste zimțate, turnuri, stâlpi, arcade și conuri de grohotiș cum este cel de pe versantul stâng de sub Vf. Comarnicilor unde apar blocuri cu dimensiuni până la 2—3 m.

Ieșind din, cheie, după circa un sfert de oră de mers, ajungem la cabana *Întregalde*, care este situată în, capătul din amonte al satului. De la *Iezer* și până aici am făcut 3½ ore.

4. Gara Șard - Bucerdea Vinoasă — Piatra Cravățului - Vf Sfredelașu — cabana Întregalde.

Marcaj: triunghi roșu (și bandă roșie pe culmea principală) în zona Sfredelașu *Durata:* 6—7 ore *Distanța:* 22 km

Caracteristici: traseu greu de parcurs, în întregime, în timpul iernii

Șoseaua asfaltată care, la Șard, se desprinde din drumul național Alba Iulia - Zlatna și 6 ia spre dreapta urmând baza piemontului Trascăului prin localitățile viticole, pline de pitoresc, Ighiu, Bucerdea Vinoasă, Cricău, Galda de Jos, întâlnește magistrala E 81 la circa 3 km sud de Teiuș. Localitățile amintite, dezvoltate de-a lungul văilor cu același nume, afluenți direcți sau indirecti ai Mureșului, sunt tot atâtea puncte de acces spre interiorul Munților Trascău. Regiunea este dominată de vârful maiestuos al Pietrii Craivii (1 078 m), masiv calcaros de formă conică și important punct de atracție turistică.

În Piatra Craivii accesul se face prin mai multe căi: prin satul Bucerdea — traseul nostru (4), marcat cu triunghi roșu — circa 2 ore de mers pe jos pe valea Bucerzii, ai cărei versanți inferioari sunt împânziți cu plantații de viță de vie. După ieșirea din sat urcăm pe versantul stâng al văii care ne conduce pe un drum de care ce urmărește apoi interfluviul dintre valea Bucerzii și valea Craivii; până sub Piatra Craivii ce o avem în față tot timpul urcușului. Ascensiunea pe vârf se face prin stânga acestuia, pe o cărăruie îngustă și abruptă care ne scoate în partea superioară unde se văd urmele săpăturilor arheologice ce au pus în evidență ruinele unei cetăți dacice și apoi feudale. Vârful este cel mai important punct de belvedere din zonă. De aici, spre est, se poate admira panorama piemontului Trascăului și a văii Mureșului, iar spre vest și nord se pot observa piscurile din Ciunerna până spre Colții Caprei și Piatra Cetii. A doua variantă pe care o putem urma spre a ajunge la Piatra Craivii este prin satul Craiva de unde urcușul este mai greu dar drumul este mai scurt (circa 1 oră).

Drumul cel mai ușor (a treia variantă) este însă prin comuna Cricău, urmând drumul forestier ce urcă de-a lungul văii Cricăului pentru a ajunge la 2—3 km sub vârful care se profilează în fața noastră. La Piatra Craivii, un stâlp cu o săgeată indicatoare dublă ne arată că de aici la Cricău durata este de 3 ore, la Bucerdea—Șard de 2½— 3 ore, la Poiana Ascunsă—Platoul Ciunerna de 5—5½ ore, iar spre Pârâul Turcului—Întregalde, traseu pe care-l vom urma, de 3—3½ ore.

De la Piatra Craivii ne continuăm drumetia spre vest, urmând marcajul triunghi roșu, printr-o minunată zonă de fânețe și păduri, la nord de traseul de culme — marcat cu bandă roșie. Traseul este ușor și urmărește drumul de care de pe interfluviul dintre valea Cricăului și valea Bucerzii, respectiv cursul superior al acesteia, pârâul Sfredelașu. Trecem pe sub Vf. Sfredelașu, unde apare și marcajul bandă roșie, care vine dinspre Ciunerna, și apoi traseul nostru se orientează spre nord-vest, conducându-ne în zona carstică a Ciunernei în dreptul Vf. Dragului (1.177 m). De aici dacă ne îndreptăm spre sud (pe marcaj bandă roșie) și urmărim înălțimile Hulmuri, Poiana Ascunsă (5—5½ ore de la Piatra Craivii), Vf. Albii, peștera Bisericuța, străbatem împărăția sălbatică a carstului de platou. Din dreptul Vârfului Dragului noi ne îndreptăm însă spre dreapta, adică spre nord, pe interfluviul dintre bazinul superior al Cricăului, în dreapta, și cel al pârâului Turcului în stânga și, după circa 20 de minute, începem sa coborâm în stânga versantului abrupt urmând Pârâul Turcului marcat cu triunghi roșu până în Cheia Găldiței.

Pârâul Turcului împreună cu afluenții săi se află în întregime pe rama vestică a masivului calcaros aparținând suprafeței Ciunerna. Fiecare afluent și-a săpat câte un scurt sector de cheie cu pereți verticali, de un pitoresc aparte. În valea: Găldiței întâlnim și marcajul cruce galbenă care împreună cu marcajul triunghi roșu ne însoțesc până la cabana Întregalde.

5. Cabana Întregalde — Dealul Geoagiului — Cheia Pravului — Cheia Râmețului — Cabana Râmeț

Durata: 6 ore ; *Distanță:* 16 km *Caracteristica traseului:* ușor accesibil în sezonul cald *Marcaj:* triunghi albastru; cruce galbenă între cabana Întregalde - Modolești

Traseul permite cunoașterea frumuseții nealterate a unui relief carstic tipic — cel de pe valea Gălcerului, valea Tecșeștilor, Plaiul Muntelui, Dealul Punții, Cheia Râmețului.

De la cabana Întregalde coborâm 2 km până la prima vale pe stânga, înainte de Cheia Întregaldelor. De la pod vom urma valea Gălcerului (Modolești) printre casele risipite ale satului Modolești, până la locul unde valea își schimbă direcția spre vest și în fața noastră apare abruptul unui deal — Dealul Mocanului (Dealul Geoagiului). Poteca face o scurtătură și.

după 5 minute, suntem din nou în drumul pe care l-am părăsit mai înainte. Începem să urcăm Dealul Geoagiului lăsând în spate panorama văii Gâlcerei, a văii Gâlzii și zidul impunător al formațiunilor calcaroase de pe dreapta acestei văi. După alte 25 de minute de mers ajungem pe spinarea îngustă a Dealului Geoagiului. Aici întâlnim câteva case aparținând satului Dealul Geoagiului, cu oameni primitivi, care pot fi ghizi ocazionali.

Urmărim, mai departe triunghiul; albastru, timp de 3 ore, pe un traseu ce coboară spre nord prin satele Dealul Geoagiului, Boțani, pe pâraul Pravului spre satul Cheia situat la intrarea în Cheia Râmețului. De aici, marcajul triunghi albastru continuă pe stânga văii, pe deasupra cheii, iar un marcaj cruce albastră urmărește firul văii prin Cheia Râmețului până la cabană. La ieșirea din cheie cele două marcaje se întâlnesc urmărind împreună valea Râmețului până la cabana Râmeț. Pe traseu, la nord de satul Boțani, pe valea Pravului, întâlnim *Cheia Pravului* — însoțită de repezișuri, cascade și marmite torențiale.

6. Benic — Cetea — Cheia Cetii — Piatra Cetii — Modolești — cabana Întregalde.

Traseu marcat cu triunghi roșu din Cetea *Durata:* 5—5½ ore *Distanța:* 18 km *Caracteristici:* traseu ușor accesibil.

De la Benic lăsăm în stânga valea Gâlzii (traseul rutier 25) și înaintăm, spre dreapta, pe drumul asfaltat ce urcă pe valea Cetii până în localitatea Cetea (4 km). Localitatea dezvoltată de-a lungul văii este mărginită de versanți puternic înclinați și plantați cu pomi fructiferi și viță de vie. Ieșind din Cetea spre amonte, valea are un caracter tipic de vale transversală și se dezvoltă pe circa 10 km până în zona de obârșie situată în Muntele Cetii. Este o vale pitorească, cu sectoare de chei și defilee. Primul obiectiv turistic întâlnit după ieșirea din sat este *Cheia Cetii* formată prin intersectarea epigenetică a unui olistolit. Marmitele din Cheia Cetii poartă denumirea de Băile Romane. Sectorul de chei are o lungime de sub 100 m, un profil transversal foarte îngust. Talvegul văii aici are o înclinare foarte accentuată, având posibilitatea să observăm succesiunea de cascade și repezișuri. La baza cascadelor eroziunea a creat cele mai frumoase marmite din Trăscău, numite „Băile Romane”.

Urcăm, apoi, pe lângă Cheia Cetii și pătrundem într-un alt sector îngust al văii, *săpat* în conglomerate și ofiolite. Capătul superior al defileului se continuă cu Cheia Tecșeștilor săpată într-o bandă de calcar ce unea Vf. Prisecii (1.150 m) cu VI. Piatra Cetii (1 133 m). Cheia are un aspect sălbatic, cu un profil transversal îngust. La capătul din amonte al cheii, profilul văii se lărgeste și se ajunge în satul *Tecșești*, sat de munte cu o structură risipită.

Urmăm drumul comunal prin satul Tecșești până în sud-vestul acestuia, trecem valea Cetii pe versantul drept al acesteia și, după 10 minute, suntem, pe. Platoul Muntelui Cetii dominat de o poiană care, primăvara, la sfârșitul lunii mai îți încântă ochiul prin albul imaculat și mireasma câmpului împânzit de narcise (*Narcissus stelaris*). Aici, la peste 1 200 m, în față, avem imaginea maiestuoasă, crenelată a stâncii numită „Călugării” din Piatra Cetii și tot în acest perimetru se deschide avenul „*Gaura Calului*”. Din satul Cetea până aici traseul măsoară circa 13 km și necesită 4 ore de urcare și 3 ore pentru reîntoarcere.

De la aven Continuându-ne drumul spre sud, pe lângă marginea vestică a benzii de calcar, după circa o oră putem ajunge, pe marcaj cruce galbenă, în valea Gâlzii, în capătul de jos al Cheii Întregaldelor. .

Revenind la traseul nostru, drumul continuă pe culme, pe marcaj triunghi roșu, până la Modolești și apoi urcă pe valea Gâlzii până la cabana Întregalde.

7. Cabana Sloboda — Râmeț — Mănăstirea Râmeț — cabana Râmeț

Marcaj: punct roșu *Distanța:* 15 km *Diferența de nivel:* 700 m *Timp de parcurs:* 3½—4 ore vara; 4½—5 ore iarna *Caracteristici:* traseu în general ușor, chiar și în timpul iernii

Situată la 500 m altitudine, cabana Sloboda se află la 12 km de Aiud, respectiv la 7,5 km de valea Aiudului, între Aiud și cabană drumul este asfaltat, fiind deservit de autobuze ITA. La mică distanță de ieșirea din această urbe, șoseaua traversează râul Aiud și urcă în serpentine din ce în ce mai pronunțate, în cea mai mare parte a ei, printr-o pădure deasă de foioase — mai ales de stejar, unde capătă aspectul unei minunate alei, pe alocuri asemănătoare unui tunel, din cauza coroanelor arborilor, ce acoperă cu bolta lor panglica de asphalt. Cabana Sloboda este situată, la rândul ei, într-o mică poiană, care apare ca un luminiș în mijlocul codrilor. Poziția ei pitorească îi conferă valoarea unui punct turistic nu numai de plecare în drumeții montane, dar și apreciat pentru un popas mai îndelungat chiar în cadrul pe care acesta îl oferă.

Traseul începe chiar pe lângă cabană, urmărind o potecă ce urcă pieptiș printr-o pădure de stejar, pentru ca după zece minute să apară în stânga

șoseaua pietruită ce șerpuiește la rândul-i prin împărăția codrului. După alte 5 minute urcușul se domolește și poteca devine tangentă la drumul care face aici o curbă în loc. Urmează un alt mic urcuș și apoi poteca se așterne prelung printr-o pădure minunată. Dincolo de coama muntelui, coborâm lin spre șosea, după aproape o jumătate de oră de la plecare, întâlnind prima oară marcajul punct roșu (pe trunchiul arborilor).

La un moment dat ani fi tentați să o luăm pe drumeagul din stânga, ce duce la pepiniera de semințe Gârbova, după cum ne arată o tablă avertizoare, dar noi urmărim poteca de mai sus. Urcăm din nou o pantă abruptă, preț de circa 10 minute, cărarea întretăindu-se de vreo două ori cu șoseaua, pe care o urmărim după aceea. La trei sferturi de oră de la plecare, în stânga se deschide o minunată priveliște spre bazinul hidrografic al Gârbovei, bine împădurit, ce se apleacă spre culoarul larg al Mureșului, conturat undeva jos, dincolo de care zărim nemărginita întindere a Podișului Transilvaniei, cu contururi tot mai șterse, pierdute treptat în negura depărtărilor.

Apoi șoseaua iese din pădure și, în fața noastră, apar crestele și abrupturile calcaroase din zona Râmețului, o veritabilă schimbare de decor. Drumul șerpuiește ușor printre mici ogoare și pășuni, orizontul fiind dominat de Pleașa

Râmețului (1.250 m), cu profilul său asimetric și cu creasta zimțată ce se lasă spre valea adâncă a Râmețului.

După mai bine de o oră de mers, de la plecarea din fața cabanei, ajungem pe un vârful de lângă drum, de unde privim culmea prelungă dintre Gârbova și Râmeț, ce ne apare în toată plinătatea ei, cu ogoare în diferite forme geometrice și case moțești, răzlețite, dincolo de care zărim o serie de munți calcaroși, ce desenează pe cerul albastru, contururi sinuoase. Este vorba de Fața Pietrei, Piatra Cetii, Bulzul, Piatra Craivii, Sfredelașu etc. În continuare, întâlnim primele case din satul Cotorăști, în timp ce fundalul devine total dominat de relieful calcaros. Ocolim obârșia văii Olteanului, îndreptându-ne privirile spre frumoasele plantații de conifere și salcâm, ori splendidele păduri compacte de mesteacăn.

De la Sloboda până la intrarea în satul Râmeț s-au scurs două ore, cea mai mare parte a traseului suprapunându-se drumului județean pietruit, sau mergând paralel cu acesta. Trecem de primele case și întâlnim în dreapta un șipot ce curge chiar la marginea șoselei. Denumit de localnici „Fântâna Feluț” el nu este altceva decât un izvor carstic (circa 1 l/s în timpul verii, debit mediu), care reprezintă, de fapt, obârșia propriu-zisă a pârâului Gârbova, ce curge pe rama răsăriteană a Trascăului și se varsă mai jos de Aiud în Mureș. De la Fântâna Feluț se poate face, pe un traseu nemarcat, circuitul Fântâna Feluț—Pleașa Râmețului (punct belvedere)—Fața Râmețului—Râmeț.

Dacă până aici am străbătut un relief dezvoltat în exclusivitate pe flișul cretacic (apar din loc în loc gresii și conglomerate la zi), de acum înainte intrăm în împărăția calcarului. În dreapta urcă drumeagul spre releul de televiziune, iar noi urmăm firul drumului pietruit ce coboară spre centrul comunei Râmeț, așezat sub Pleașa Râmețului, într-un decor dominant stâncos. Aici ne atrag atenția noile construcții, cum ar fi blocul cu două etaje, având un complex comercial la parter, frumoasa clădire a poliției — ambele „proiectate” pe stânca golașă a muntelui, apoi școala, primăria etc. — toate beneficiind de apă curentă adusă pe, conductă de la un izvor carstic.

De la primărie, coborâm pe o potecuță care, după 5 minute, dincolo de un izvorăș, intră în drumeagul ce se lasă de-a curmezișul, desprinzându-se din șosea în zona, Feței Râmețului. Străbatem mici livezi de pruni și chiar vișini, mergând printre ogoare orientate de-a latul pantei. Privim înapoi spre Pleașa Râmețului care se îndepărtează treptat, la un moment dat ascunzându-și vârful sub unghiul nostru de vedere, întâlnim un mare număr de clăi, cele mai multe grupate în jurul grajdurilor sau al gospodăriilor moțești. În dreapta, creasta calcaroasă ce se lasă o dată cu noi, se menține la distanțe relativ egale; din ea trebuie să se fi desprins numeroasele bucăți de calcar, ce apar la tot pasul, ca urmare a rostogolirii lor.

Mai departe, orizontul se închide treptat, mai ales că la un moment dat mergem mai mult prin pădure. De remarcat marcajul din ce în ce mai bun (semnele sunt aplicate pe pietre și pe pomi). Dintr-odată privirile întâlnesc în față Creasta Prisecii, cu grohotișurile sale uriașe la bază. Pe pârâul Pleșii admirăm mari baraje de regularizare pe lângă care trecem până pătrundem pe vastul său con de dejecție și el canalizat.

După o coborâre care a durat o oră, ajungem la **mănăstirea Râmeț** — de care se leagă și numele satului — importantă ctitorie care datează de la sfârșitul secolului al XIV-lea, dacă nu chiar mai de demult. Remarcabilă este, de asemenea, lăcașul ce datează din secolul al XIV-lea și care a găzduit **prima școală românească** din județul Alba, Aici putem vedea un interesant *muzeu*, organizat în patru încăperi, care păstrează icoane vechi, monede daco-romane (descoperite pe raza comunei Râmeț), cărămidă romană (de la fundația Cetății Diod din Stremț), urme de vase romane etc.,

În sfârșit, după mai puțin de o jumătate de oră ajungem la cabana Râmeț, după, ce străbatem mica Cheie a Mănăstirii, săpată de râul Râmeț în creasta calcaroasă ce unea Pleașa Râmețului cu Vf. Prisecii.

În afara unor veritabile mări de grohotiș, cu elemente de mari dimensiuni (până la 7—8 m diametru), aici putem avea șansa, uneori, să admirăm alpiniști, agățați de pereții verticali, pe alocuri spintecați de mari fisuri ce se lasă dinspre vârf până la temelie. De altfel, în ansamblul său, mica cheie este cât se poate de originală, imprimând peisajului nu numai variație, dar și un plus de rară frumusețe.

7a. Fântâna Feluț — Pleașa Râmețului — Fața Râmețului — Râmeț centru

Traseu: nemarcat *Distanța:* 2 km *Diferența de nivel:* 300 m *Timp de parcurgere:* 1/2 ore

Caracteristici: traseu dificil la coborâre, nerecomandabil în timpul iernii

Prezentăm acest traseu pentru cei ce doresc să ajungă în vârful Pleșii Râmețului, ca o completare binevenită a traseului precedent.

Pornim de la Fântâna Feluț, după ce ne aprovizionăm cu apă și urcăm pieptiș pe o potecă ce se înscrie ușor spre dreapta de-a lungul coastei. Ajungem la linia de înaltă tensiune și o luăm pe sub varianta din stânga acesteia, printr-o zonă dominată de fânețe. În spatele nostru zărim șoseaua albă ce șerpuiește pe spinările prelungi din estul Trascăului, pierzându-se în depărtare undeva la marginea pădurii. Ne atrage de asemenea, atenția releul de televiziune, dincolo de care se risipește gospodăriile satului Simonești.

Ajunși pe culme o luăm la stânga, pe linia de cea mai mare pantă, în timp ce orizontul devenit tot mai larg ne dezvăluie o superbă priveliște panoramică asupra părții nordice a Munților Trascăului, care ne urmărește până în vârf, impunându-se în peisaj relieful calcaros. Astfel, ne rotim privirea de la masivele Data, Răchiș etc. — tăiate de Cheia Aiudului, spre Colții Trascăului și Ardașcheia, până la masivul, ușor ondulat, al Bedeleului — ce ni se dezvăluie în toată splendoarea lui. Într-un plan mai apropiat, din valurile încremenite ale munților dezvoltați pe rocile flișului cretacic, răsar mici creste și masive izolate, cum ar fi Piatra Butanului. Urmărim de asemenea valea Inzelului, care se înscrie ca un culoar larg, ce se continuă dincolo de o largă înșeuare spre nord, cu Depresiunea Trascăului, unde satele Colțești și Râmetea par cuibărite în vatra acesteia. Spre vârf, linia orizontului se retrage mult, fiind dată de cupola largă a Muntelui Mare.

Urcușul se face prin pășuni și fânețe, rar întrerupte de mici ogoare, iar pe calcar, dacă la început întâlnim câteva doline, ne întâmpină apoi câmpuri de lapiezuri, pe care le urmărim până sus în punctul culminant al Pleșii Râmețului (1 250

m), unde se află o frumoasă și veche cruce de lemn. De-aici orizontul este întregit cu noi și interesante obiective, cum ar fi casele — izolate ori grupate sub formă de crânguri, drumurile albe și potecile ce aleargă pe spinările muntelui, locurile golașe sau întunecimea pădurii care se lasă uneori spre hăurile adânci ale văilor. Vârful izolat în care ne aflăm este mărginit spre vest și spre sud de abrupturi stâncoase ce imprimă Pleșii Râmețului acea pronunțată asimetrie care apare când privim muntele din lungul șoselei ce traversează zona. Concertul vietăților naturii e împlinit, la un moment, dat de foșnetul pădurii ce stă parcă agățată pe abruptul dinspre valea Inzelului, iar parfumul îmbătător al florilor îmbie la îndelung și liniștitor popas, învingem însă această ispită, uitând și de oboseala urcușului, pașii noștri fiind atrași de irezistibila chemare a noi locuri și noi frumuseți.

În timp ce începem coborâșul, urmând cumva linia de creastă din partea opusă a muntelui, în fața noastră se derulează încet, noi tablouri. În primul rând, vedem drumul șerpuitor, care după ce taie lama de calcar se arcuiește spre dreapta, lăsând de-o parte și de alta case moțești cu acoperișul lor țuguiat. Astfel, imaginea satului Valea Uzei, care ni se înfățișează de-aici este pur și simplu fascinantă. Dincolo de casele acoperite aproape toate cu paie, se desenează șoseaua albă, pe fondul verde al pajiștilor, care mai încolo de obârșia Inzelului suie în arcuiri relativ largi pe platoul calcaros al Bedeleului, spre sudul căruia zărim hăurile adânci din zona Cheii Râmețului. În depărtare, liniile unduitoare ale Culoarului Ponorului, sunt dominate de lumea frământată a Munților Metaliferi, care închid orizontul. Din culmile lor ondulate țâșnesc vârfurile ascuțite ale celor două Gemene, Poieniței, Detunatelor. Tot de-aici, cuprindem cu privirea o bună parte a zonei sudice a Munților Trascăului, cu suprafața ei netedă în platoul Ciumerna, dominată din loc în loc de vârfuri albe tot de natură calcaroasă. De asemenea, urmărim până departe văile Râmețului și Gârbovei, care se pierd spre Culoarul Mureșului; între ele, culmea prelungă ce sfârșește cu Măgura Geomalului, care deși de natură calcaroasă, se înfățișează ca o cupolă.

Așadar, iată că Pleașa Râmețului reprezintă un minunat punct de belvedere, unul ideal pentru un., ansamblu panoramic reprezentativ al Munților Trascăului în primul rând — văzuți chiar din interiorul lor.

Coborâm în lungul crestei ce se lasă clin Pleașa Râmețului, în vreme ce privirea ne este atrasă irezistibil spre pitorescul sat Valea Uzei. Ceva mai departe, zărim și așezările de la obârșia Inzelului — Valea Inzelului și respectiv Florești. De asemenea, în peisajul masivului calcaros Secu, se înscrie noul drum forestier ce vine de la Brădești prin Valea Poienii, îndreptându-se spre obârșia Drăgoiului. La un moment dat ne lăsăm pe versantul din stânga crestei, printr-o adevărată împărăție a microreliefului rezidual — format din stâlpi, turnuri, sfîncși ș.a. Străbatem imense mări de grohotiș, cu elemente de dimensiuni tot mai mari pe măsură ce coborâm. Trecem pe lângă o tipică dolină de prăbușire, lungă de circa 40 m, lată de 8-9 m și adâncă de 5 m. Prăbușirea este sugerată dealtfel de blocurile și stâncile care-i imprimă o înfățișare haotică. În zona dolinei apar mici câmpuri de lapiezuri, cele cu aspect de labirint fiind superbe.

8. Poiana Aiudului — Defileul Răchișului (satul Răchiș) — Podeni — Colții Trascăului — Colțești

Traseu: nemarcat (în ultima parte, de la Colții Trascăului la Colțești — cruce albastră *Distanța:* 20 km *Diferența de nivel:* 750 m *Timp de parcurs:* 5—6 ore *Caracteristici:* traseu de vale până la Podeni, iar de aici traseu de culme, oferind perspective din ce în ce mai largi; deși lung, traseul este relativ ușor accesibil spre Colții Trascăului, unde întâlnește marcajul cruce albastră (traseul 12)

Din Poiana Aiudului ne afundăm imediat în valea îngustă și extrem de întortocheată a Răchișului, străbătând, în totalitate, un defileu lung de 8 km, unul dintre cele mai veritabile și mai pitorești din Munții Trascăului. Săpat în cea mai mare parte a sa în ofiolite vulcanice, are versanții prăpăstioși, cu numeroase forme de relief rezidual. De asemenea, talvegul pârâului Răchiș prezintă o mare cădere în sectorul defileului (în medie 20 m/km). Pe la jumătatea lui, drumeagul pe care mergem întâlnește cătunul Răchiș. Orizontul limitat, versanții în general împăduriți și micile repezișuri pe care le face pârâul, sunt câteva dintre elementele caracteristice ale peisajului acestui sector îngust de vale.

De la Podeni, urmăm una dintre potecile ce se îndreaptă spre zonele de pășunat, întrerupte de pâlcuri de păduri și, cum dăm de calcar, panta crește brusc. Însă chiar de la ieșirea din sat, întâlnim carierele de calcar tortonian, folosit în arta monumentală; este interesantă poziția monoclinală a stratelor, care par așternute pe rama estică a Trascăului, poziție care le obligă să se aplece ușor spre în afară.

Traversăm câmpurile de lapiezuri de la partea superioară a micului platou calcaros, apropiindu-se apoi de hăurile ce se deschid dintr-odată spre vest. Putem coborî spre valea Gușteagului, ori pe la „Portal”, de unde ne lăsăm după aceea din terasă în terasă (agroterase), în drumul nostru spre satul Colțești, situat în vatra depresiunii, unde dăm de drumul asfaltat, pe care putem să-l urmăm până la Poiana Aiudului, punctul nostru de plecare.

9. Cabana Râmeț — Cheia Râmețului — Cheia — Valea Cheii — Valea Brădeștilor — Brădești — Valea Poienii — Vânătara — peștera Huda lui Papară — Valea Morilor — Sălcuia.

Marcaj: cruce albastră (până la intrarea în cheie apare și triunghi albastru). *Distanța:* 24 km *Diferență de nivel:* 500 m *Timp de parcurs:* 10—11 ore *Caracteristici:* traseu greu accesibil în sectorul Cheii Râmețului, chiar la nivele scăzute ale râului; întrucât se trece prin apă, în sezonul rece, această porțiune nu poate fi abordată.

Traseul pornește de la cabana Râmeț (425 m altitudine), situată într-o frumoasă poiană în stânga râului, de unde se deschid priveliști deosebit de pitorești, dominate de impunătoare creste calcaroase. Ne aruncăm o ultimă privire spre aceste lame albe de calcar și, după ce trecem podețul, o luăm la dreapta, în lungul drumului forestier ce însoțește îndeaproape apele gălăgioase ale Râmețului, urmărind dansul jucăuș al cleanilor, ori mișcarea mai discretă a mrenelor ce par lipite de fundul albiei. Zăvoiu însoțește aproape neîntrerupt cele două maluri abrupte. Cei doi versanți, puternic înclinați, sunt în mare măsură acoperiți de pădurea de fag. De fapt, străbatem un sector de vale cu aspect de defileu (săpat în fliș crețacic, iar

mai în amonte în ofiolite), cu fragmente de terase ce domină cu câțiva metri talvegul râului, pe care se înșiră case rare, cele vechi fiind în stilul arhitecturii locale — din lemn, cu acoperișul țuguiat, realizat din paie (cătunul Șureni). Pe măsură ce înaintăm și ne apropiem de abrupturile calcaroase, în versantul stâng al râului observăm un micorelief ciudat, cu forme variate, care au în ansamblul lor aspectul unor ruine de cetate, fapt sugerat și de culoarea cenușie a ofiolitelor pe care se dezvoltă.

În lungul acestui defileu, Râmețul primește afluenți modești, adevărate firicele de apă, ce coboară grăbite — cum ar fi valea Uzei, în al cărui bazin superior se află satul omonim, unul dintre cele mai pitorești din Țara Moșilor, datorită caselor cu aspectul lor arhaic, ce par pur și simplu „agățate” de versanții abrupti ai muntelui.

După o porțiune extrem de ușoară a traseului, pe care o parcurgem lejer în circa 45 de minute, ajungem la capătul din aval al Cheii Râmețului, dornici de a pătrunde neîntârziat în adevărata lume de basm ce ne-o oferă acest valoros monument al naturii.

Chiar la intrare în cheie, observăm marcajul aplicat pe peretele alb de calcar. Urmărim o potecuță ce se apropie de o mică grotă . săpată în versantul stâng. Apoi constatăm că ne aflăm într-un sector în care stratele sunt dispuse în poziție verticală, râul curgând în lungul lor, pentru ca ceva mai amonte să le taie pieziș și apoi perpendicular. După aceea nu se mai vede așa de bine stratificația geologică.

Întâlnim la început blocuri mari de rocă, cu diametrul până la 5—7 m, în spatele unuia dintre aceștia râul aruncându-se într-o cascadă de circa 1,5 m. Apoi dăm de o nouă grotă, aflată la baza unui perete înalt de peste 150 m, ce o străjuiește impunător în stânga râului. Urmează un sector ceva mai domolit, unde ajungem la „Portal” — o interesantă arcadă, străpunsă de apele râului, care nu poate fi interpretată altfel decât ca un ultim vestigiu dintr-o peșteră al cărei tavan s-a prăbușit pe restul lungimii cheii. De altfel, profilul cheii, cu aspect „burtos” în partea sa inferioară, pledează clar în acest sens. La circa 25 m aval de „Portal”, ne întâmpină gura unei alte grote înalte de 7—8 m, săpată în versantul drept, care, deși puțin adâncă, oferă un bun adăpost la nevoie. Până aici, cele două porțiuni amenajate cu cablu, ne-au permis să evităm, deocamdată, contactul cu apa.

Poteca ocolește „Portalul” peste un tăpșan, de fapt o limbă de grohotiș, din care susură un izvor. Intrăm, apoi în sectorul cel mai îngust al cheii, denumit sugestiv „La Cuptor”, unde din nou observăm poziția verticală a stratelor, tăiate de râu puțin piezii. Cu ani în urmă străbăteam acest sector prin apa care atingea cel mult 1,50 m adâncime. Actualmente însă, pe o distanță de 5—6 m, adâncimea depășește 2 m, ceea ce impune găsirea altei soluții. De pildă, cu ajutorul unei prăjini de circa 4 m lungime, se poate depăși această porțiune dificilă, mergând prin apă până la genunchi, pe la baza versantului, folosind micile scobituri ale peretelui surplombat și sprijinind „instrumentul” sus-amintit de fundul adânc al albiei. Firește, este nevoie de o doză mare de curaj și de multă grijă pentru a nu aluneca de pe fața lucioasă a peretelui, în apa adâncă, în întreprinderea de a depăși cel mai dificil punct din lungul traseului.

Înfiorați de sălbătică autentică a peisajului, ocolim o stâncă „înfiptă” între versanți și ne continuăm drumul printre pereții încremeniți, pe fruntea cărora se preling mici pelicule de apă, uneori transformate în picături reci, ce cad din când în când pe luciul ușor plumburiu al râului. Nu după mult timp întâlnim două bălțiri succesive, în care suntem nevoiți să intrăm în apă până la gât, în cea mai din amonte străbătând circa 20 m. Aici, de asemenea, stratele de calcar stau „în picioare”, fapt ce ne face să ne gândim la puternicele mișcări ale scoarței Pământului, de-a lungul perioadelor geologice, mișcări care le-au adus în această poziție, deși rocile sau depus pe fundul mării jurasice în poziție orizontală.

Urmează o succesiune de sectoare înguste care alternează cu altele mai puțin înguste — și unele și altele dominate de bolovani de mari dimensiuni, cu diametrul de la 3—4 m până la 5—6 m. Apoi o stâncă colțuroasă, înaltă de peste 15 m, ce străjuiește malul stâng, ne privește amenințător. Mai departe, versanții verticali ce flanchează cheia, cu aspecte de evidentă simetrie, sunt sculptați în roci cu poziție aproape orizontală. După aceea intrăm într-un veritabil tunel, pus în evidență de surplombarea mai accentuată, când a versantului din stânga râului, când a celui din dreapta. Mai mult ca oriunde, aici, din pereții umezi, cad mii de picături, ca o ploaie de lacrimi, pe care o varsă muntele, îndurerat parcă de lupta neîntreruptă ce o dă de milioane de ani cu apa neiertătoare. Astfel, oricât de rezistentă ar părea, stânca dură cedează treptat în fața acestui neiertător agent extern, care roade neîncetat din pieptul muntelui, croindu-și drum întocmai unui adevărat fierăstrău, prin cele mai neașteptate locuri. De altfel, întreaga cheie este dominată la partea inferioară de numeroase marmite, în care apa se învârtă în rotocoale neîntrerupte, ca un burghiu neobosit, formând bulboanele nenumărate pe care le întâlnim aici. Antrenând în mișcarea ei, în funcție de debit, bolovani și pietrele, pe care le transportă, cu ajutorul acestora, de fapt roade, treptat, la baza cascadelor ori repezișurilor, talvegul dur al râului. Interesant este de observat urmele unor vechi marmite, respectiv margini ale lor, ce se păstrează la diferite nivele față de cursul actual, cel mai tipic exemplu în acest sens, oferindu-ne sectorul cu aspect de tunel.

O lărgire ușoară din amonte ne dă posibilitatea să privim versanții care se retrag ușor, cu profilul lor crenelat, dat de micorelieful variat și complex. Deasupra noastră putem identifica gurile întunecoase a patru din peșterile ce se află în zonă, situate la multe zeci de metri mai sus de cursul râului, la unele dintre ele neputând tânji decât alpiști încercați. În versantul stâng stă cocoțată o mare limbă de grohotișuri, gata parcă în orice moment să se pună în mișcare.

Mai sus întâlnim o mare aglomerare de blocuri de stâncă și bolovani, cu diametrul până la 6—7 m în cazul celor dintâi, printre care râul își face loc cu greu, formând cascade ori repezișuri, la baza cărora putem vedea superbe marmite și chiar micromarmite — opera unor șuvoaie ce apar sub formă de brațe secundare ale râului. Ne dăm seama ușor că talvegul Râmețului prezintă în acest sector cea mai puternică ruptură de pantă din cadrul cheii. De aici ne aruncăm o privire spre aval, unde apar două stânci ascuțite, ca niște mari sulite, înalte de zeci de metri, ce stau față-n față pe cei doi versanți, întocmai unor veritabile bastioane.

Spre amonte, versanții se retrag treptat, iar noi pătrundem în bazinetul depresionar de la Cheia. Astfel, după o oră și jumătate, cât ne-a trebuit să străbătem această lume de basm, ajungem în punctul unde Râmețul soarbe lacom apele

pârâului Cheia, ce coboară grăbite din stânga. Deși până aici traseul este bine marcat, în respectivul loc întâlnim un indicator turistic pe care abia mai putem descifra (iulie 1987): Cabana Râmeț — 1/2 ore, Huda lui Papară 7 ore (prin Brădești). Firește, noi am ajuns de la cabana Râmeț în două ore și jumătate, iar informația de pe indicator dă un timp mult mai scurt. Considerăm însă că nu putem chiar alerga prin locuri atât de frumoase, fără a gusta cât de cât din farmecul lor, fără a ne desfăta privirile, în lumea atâtor minunății pe care le-a făurit neîntrecutul meșter care este Natura.

Așadar, după ce ne rotim privirile asupra culmilor dominate de abrupturile albe, calcaroase, ne continuăm drumul la dreapta, în lungul pârâului care curge printre maluri zmălțuite de florile multicolore ale pajiștilor, umbrite pe alocuri de pâlcuri de arini. Imediat de la plecare, întâlnim o punte peste Cheia, care are la unul din capete o stație modernă hidrologică cu limnigraf, dar al cărui plutitor din păcate, a rămas cine știe de câtă vreme, pe uscat, datorită înfundării cu nămol (!). Mai încolo ne întâmpină micuța școală și după 25 de minute, ajungem în punctul unde se formează pârâul Cheia — din unirea pârâielor Geogel (ce vine din vest, dinspre Munții Metaliferi) cu valea Brădeștilor (care coboară din nord, pe sub rama Trăscăului).

Lăsăm drumul care o ia la stânga, în lungul apei ce a săpat, nu departe de acest loc pitoresc, mica cheie a Geogelului, și mergem drept înainte. Interesant este faptul că pe vreme de secetă apele Brădeștilor întrec până la de trei ori debitul Geogelului, cu toate că primul pârâu are o lungime și un bazin incomparabil mai mic decât celălalt. În schimb, când plouă sau se topesc zăpezile, raportul se schimbă net în favoarea Geogelului, care se umflă serios, dată fiind suprafața mult mai mare de pe care el își adună apele. Debitul relativ constant al văii Brădeștilor este legat de apariția unor izvoare carstice, după cum o să ne dăm seama mai departe, în lungul traseului ce-l vom urma. Respectiv izvoare, de care acest pârâu beneficiază din plin, apar la baza abruptului vestic calcaros al Trăscăului. Cu nostalgie în suflet, ne aducem aminte de vremea când în lungul acestor ape (până acum un deceniu și ceva) se aflau mici mori, ale căror urme, abia dacă le mai poți bănuși (iazurile — respectiv canalele de aducțiune, acum colmatate, rămășițe ale clădirilor și câte o piatră răzlețită, ori alt obiect de lemn care bănuiești că făcea parte din inventarul acestor instalații țărănești, aflat de obicei într-o avansată stare de degradare). Intuind soarta respectivelor instalații de apă, noi am propus, cu mulți ani în urmă, conservarea in situ, măcar a unora dintre ele (I. Popescu - Argeșel, 1973). Este regretabil că lucrurile au evoluat, însă, astfel și mai ales într-un ritm neașteptat de alert. Convinși fiind că aceste mori ar fi reprezentat obiective de mare atracție pentru cei care își îndreaptă pașii, nu numai pe acest traseu, dar în oricare zonă a Munților Trăscăului (și nu numai a lor), ne facem datoria de suflet de a evoca vremurile când și cele mai neînsemnate pâraie învârtea după puterea lor, mai ales roțile verticale ale morilor, cât și ale altor instalații de apă (pive, dârste, vâltori, oloinițe etc.), ce împânzeau zona Trăscăului (numărul lor depășea acum două decenii cifra de 300). Astfel, la un moment dat, numărul morilor ajunsese la cifra de 33 pe Râmeț amonte de cheie, una pe Cheia, 4 pe valea Brădeștilor, 9 pe Geogel, 4 pe valea Pravului etc. (I. Popescu-Argeșel, 1973). La acestea s-ar putea adăuga alte 28 de mori care existau în aval de cheie, până la Teiuș, un ferăstrău pe Cheia, 3 pe Râmeț, precum și două vâltori, pe respectivul râu. Din toate, astăzi nu mai pot fi întâlnite, din păcate, decât câte o moară la Valea Mănăstirii și respectiv la Geoagiu de Sus.

Revenind la traseul nostru, pe care-l parcurgem ca și până aici pe o vale relativ îngustă, săpată în conglomerate dure cretacice, care se văd din loc în loc sub formă de stânci, sau bolovani (În albia minoră). Toate aceste pâraie curg relativ repede, având mici cascade, din care se înalță un vuiet neîntrerupt, singurul ce tulbură liniștea acestor locuri. Amonte de confluență, la 200 m dăm de un izvorăș, care ne oferă apa sa rece și curată. Mai încolo, poteca se îndepărtează de firul văii tot mai înguste și cu talvegul din ce în ce mai înclinat. După câteva serpentine dăm de un firicel de apă, care vine dinspre abruptul calcaros din apropiere. Apoi intrăm într-o frumoasă pădure de fag, pentru ca la marginea unei mici poieni să întâlnim un alt izvor carstic, din care apa pornește pe un plan destul de înclinat spre pârâul ce curge gălăgios și el pe fundul întunecos al văii înguste. De altfel, vuietul apei, ce se înalță în tonalități diferite pe măsură ce urcăm, ne întovărășește neîntrerupt. După circa o oră și un sfert de la plecarea din satul Cheia, dintr-o poieniță, zărim printre crengile arborilor, primele case din satul Brădești. Marcajul apare sporadic, dar drumeagul prin pădure ne conduce sigur până la ieșirea într-o zonă cu pășuni și fânețe, unde simțim din plin parfumul îmbietor al florilor sau al fânului cosit de curând. Totodată, începem urcușul greu, care ne obligă la mici opriri, prilej de a ne arunca privirea înapoi, spre valea care se dezvoltă din ce în ce mai bine în fața noastră, cu versanții săi acoperiți, în bună parte, de păduri. Dincolo de satul Cheia, care îl zărim undeva în punctul cel mai coborât al văii, adevăratul tablou ce ni se înfățișează generos, este dominat de abruptul vestic, tranșant, al Trăscăului, pe care îl urmărim până către extremitatea sa meridională.

O dată cu dispariția ultimului susur de apă ale firicelului ce coboară grăbit spre întunecimile văii tot mai adânci, intrăm de-a binelea în satul Brădești. Ajungem chiar în centrul lui, acolo unde traseul nostru întâlnește șoseaua județeană ce urcă de la Aiud prin Râmeț și se îndreaptă spre Ponor și Mogoș, ajungând în inima Țării Moșilor, la Abrud.

Din intersecția amintită, un indicator turistic ne arată că până la cabana Râmeț se ajunge de-aici în trei ore și jumătate, iar până la Huda lui Papară în cinci ore. Totodată, de aici, din centrul Brădeștilor, aflăm că sunt 8 km până la Râmeț și 5 km până la Ponor. Menționăm că drumul spre Râmeț reprezintă o traversare a Trăscăului, printr-o zonă extrem de pitorească (relief carstic, priveliști minunate spre Cheia Râmețului și spre valea străbătută mai departe de râul care a săpat acest valoros monument al naturii).

Părăsim intersecția situată la cumpăna apelor dintre bazinele Râmețului și Arieșului (950 m altitudine) și coborâm spre valea Poienii, timp de 15 minute, urmând firul drumului forestier, care o ia apoi la dreapta, spre Poiana Aiudului prin valea Drăgoiului. Imediat întâlnim un izvor cu apă rece, trecem în continuare de primul grup de case și ne afundăm tot mai mult pe firul văii Poienii, relativ largă și cu cădere longitudinală destul de moderată (în tot cazul, prelungă în comparație cu cea a Brădeștilor, care se adâncește mult mai puternic). Privim casele mari, acoperite cu țigla, cu grajduri de lemn în jur, învelite cu paie. În unele curți se văd stupi primitivi ori sistematici. În timp ce în stânga văii se ridică măguri rotunde, unele cu aspect emisferic (relief dezvoltat pe rocile flișului cretacic), în dreapta apare abruptul calcaros al Trăscăului.

Pe măsură ce coborâm, observăm că majoritatea caselor sunt acoperite tot cu țiglă, multe dintre ele având etaj cu geamlâc. Doar grajdurile și unele case vechi trădează prezența arhitecturii tradiționale zonei, care în partea din aval devine predominantă. Specific văii Poienii este apariția teraselor agricole (agroterase), prezente la început pe versantul stâng, apoi foarte caracteristice și destul de extinse apar pe cel drept, sub poala pădurii, pentru ca mai jos să fie întâlnite pe ambii versanți. Vechimea acestora se pierde în negura vremilor.

În ansamblul său, valea Poienii este deosebit de frumoasă, mult mai largă decât cea a Brădeștilor, cu minunate fânețe și pășuni, cu mici ogoare, totdeauna orientate de-a latul pantei (se cultivă cereale — chiar și porumb, apoi cartofi, sfeclă furajeră, legume, precum și pomi fructiferi, îndeosebi prunul). Peisajul locurilor străbătute este înfrumusețat de numeroasele clăi, multe dintre ele de dimensiuni mari și grupate în jurul clădirilor pastorale, diseminate pe un spațiu larg, cu acoperișul lor țuguiat.

Drumul pietruit coboară prin împărăția de verdeață, traversând grupurile de case, doar spre aval depărtându-se mai mult de firul pârâului, prins în cleștarul unei porțiuni înguste de vale — o mică cheie, cu talvegul din ce în ce mai adânc. La circa o oră și-un sfert de la plecarea din Brădești, dăm de o altă fântână, aflată chiar lângă traseul nostru. Până aici marcajul lipsește, dar nici nu este absolut necesar. La ieșirea din sat începe un urcuș ușor pe versantul drept al văii, unde intrăm treptat în împărăția calcarului, chiar drumeagul, la un moment dat fiind croit în această rocă, pe care observăm încă de la început, mici lapiezuri. După încă 15 minute pătrundem în pădure, unde vedem marcajul aplicat pe o piatră, ceea ce ne asigură că ne aflăm pe drumul cel bun. După încă 5 minute observăm din nou marcajul, dincolo de pădure dezvăluindu-se splendida panoramă spre marea dolină Vânățara, cu aspectul său general în formă de pâlnie. Pe rama cât și pe fundul acestei uriașe doline, a cărei adâncime este de circa 80 m, observăm o mulțime de alte doline, dominant asimetrice, unele abia ușor schițate.

Traseul dă ocol dolinei pe la partea superioară, dezvăluind treptat locul unde converg cele trei pâraie, respectiv peretele sub care apa dispare, intrând în cea mai lungă peșteră din Masivul Trascău. Remarcabilă pentru dolina Vânățara este prezența agroteraselor care dau ocol versanților săi, impunându-se în peisaj ca elemente pozitive ale activității îndelungate antropice. Mici ogoare alternează cu pășuni și fânețe. Clădirile pastorale risipite printre ele imprimă la rândul lor un plus de frumusețe peisajului, totodată putând servi la nevoie ca locuri ideale de adăpost.

Înainte ca traseul să iasă din dolină, întâlnim un indicator ce ne arată că în 30 de minute putem ajunge la Vânățara, de fapt, în punctul cel mai coborât al dolinei. O luăm, așadar, la stânga pe o potecuță ce șerpuiește printre clădiri pastorale, grupuri de clăi, traversând parcele cu fânețe ori mici ogoare de pe treptele agroteraselor. La un moment dat observăm cascada pârâului Poienii, ce apare ca o pânză de mătase agățată de stânca golașă și fluturată parcă ușor de vânt. După 15 minute de coborâre, ajungem pe malul pârâului Cheia, care pătrunde în dolină prin mici sectoare de cheie, unde observăm cascade până la 2 m înălțime, iar pârâul face un zgomot asurzitor, domolindu-se doar la baza lor, în cadrul unor superbe marmite.

Până la intrarea în peșteră escaladăm un pinten calcaros, pe care pârâul l-a rețezat, formând o mică dar cât se poate de frumoasă cheie, cu cascade până la 4 m, marmite excepționale și urme ale acestora în pereții ce vor parcă să-și dea mâna. Admirând această minunăție a naturii, ascultăm tunetul apei ce se înalță dintre stânci. Coborâm pe malul pârâului ce curge grăbit printre bolovani mari, pentru ca la mică distanță să dispară sub uriașul perete surplombat, ce se ridică impunător cu mai bine de 100 m deasupra noastră, până sub vârful Muntelui Bulz. Dintr-un punct favorabil de observație, zărim șirul de cascade ale pârâului Poienii, prin care pătrunde în interiorul dolinei; cea mai mare dintre ele măsoară circa 25 m înălțime. Dealtfel față de fundul dolinei acest pârâu are în amonte o vale suspendată, iar apele sale confluează cu cele ale Cheii (care la rândul său primește pe cele ale Văii Seci chiar la intrarea în dolină), exact în punctul în care ele dispar în adâncuri. Privim gura actuală a peșterii, inaccesibilă, și observăm deasupra, la 6 - 7 m, o grotă suspendată, de fapt o veche intrare spre lumea subpământeană. Zgomotul asurzitor al apelor chemate parcă de misteriosul lor drum subteran, ne înfioară sufletul, în timp ce avem sentimentul că ne aflăm în locuri de o măreție fără seamăn.

La întoarcere, privirile sunt iarăși atrase de șirul de cascade ale pârâului Poienii care totalizează 70—80 m de cădere a apei. Urcând încontinuu, după 30 de minute ajungem din nou deasupra dolinei, în punctul de intersecție al traseelor. Trecem pe lângă un grajd, iar pe coama muntelui întâlnim marcajele turistice cruce albastră, aplicate pe o veche troiță. Lăsăm drumul de care la stânga și coborâm pe poteca ce șerpuiește prin pășuni multicolore. În dreapta noastră apare, în toată măreția lui, abruptul calcaros al Bedeleului, iar în depărtare orizontul este închis de culmile greoaie ale Muntelui Mare.

În scurt timp intrăm în pădure, în locul unde întâlnim drumeagul lăsat spre stânga, undeva mai sus, pe care coborâm în serpentine cu pantă accentuată totuși. Din loc în loc apar la zi conglomeratele cretacice, iar apoi își fac apariția calcarele, la început sub formă de blocuri stâncoase. Aici traseul este foarte bine marcat, deși drumeagul ne conduce sigur spre cătunul Sub Piatră, ale cărui case încep deja să apară. Apoi zărim gura peșterii, din care ies apele gălăgioase ale râulețului ce capătă de-aici denumirea de Valea Morilor.

Până nu demult acest hidronim era în consens cu ceea ce călătorul întâlnea de-a lungul respectivului curs hidrografic. Astfel, pe mai puțin de 3 km, cât curge până la vărsarea în Arieș, existau în total 10 mori de apă, 8 ferăstraie și o vâltoare. De asemenea, în acest bazin, în amonte de Vânățara, pe Cheia (Valea Bucurului) se înșirau nici mai mult nici mai puțin de 17 mori, iar pe valea Poienii alte 5 mori (I. Popescu-Argeșel, 1973). Din păcate, toate aceste instalații de apă au dispărut din peisajul atât de frumos pe care-l străbatem. Așadar, revenind la traseul nostru, precizăm că de la locul unde râul intră în peștera Huda lui Păpară, până la punctul unde apele lui ies am subteran, noi am parcurs drumul pe care l-am descris, într-o oră. De altfel, un indicator de la capătul unei punți din apropiere, precizează, Vânățara 1 oră, respectiv Cheia Râmețului 6 ore.

Firește, cel ce ajunge aici este tentat să viziteze *Huda lui Păpară*, cea mai lungă peșteră din Munții Trascăului.

Legenda spune că numele ei vine de la un haiduc poreclit Păpară, care îi amenința pe bogătași cu cuvintele: „îți trag o păpară” ...

Având forma unei galerii larg arcuite, în plan, foarte puține ramificații laterale, această cavitate însumează o lungime totală de 2 022 m. Aspectul de coridor înalt și destul de îngust, ne arată că ea a fost excavată în lungul unei diaclaze, prin care cursul subteran s-a orientat, corodând calcarul. Profilul său, asemănător cu al văilor în formă de cheie, la care se adaugă, bineînțeles, bolta, ne întâmpină chiar de la ieșirea la zi a peșterii, unde înălțimea atinge peste 30 m, în timp ce distanța dintre pereți se menține la sub 4 m.

Până de curând, accesul în peșteră era extrem de dificil și presupunea o dotare corespunzătoare (barcă pneumatică, scară speologică, echipament de protecție etc.), întrucât în calea vizitatorului apar o mulțime de obstacole: lacuri, cascade, îngrămădiri de grohotișuri etc. În ultimul timp, însă, din inițiativa Clubului de Speologie „Polaris” din Blaj o bună parte din peșteră a fost amenajată (punți, scări, cabluri, inclusiv o poartă metalică la intrare etc.). Astfel, chiar de la început ne întâmpină un lac, peste care se așterne acum o punte metalică. Apoi, după 50 m, întâlnim așa-numita *Cascadă Evantai*, unde apele subterane se prăvălesc peste un bloc de piatră ce ocupă în întregime lățimea galeriei, loc pe care-l depășim cu ajutorul scârilor. Imediat după aceea întâlnim un sept de calcar ce se desprinde din tavan — *Inima de Piatră*. Punctul forte al peșterii îl reprezintă, însă, *Sala Minunilor*, o lărgire puternică a galeriei, mai ales în dreapta ei. Ca o curiozitate, aici temperatura crește până la 20°C, adică dublul valorii întâlnite, de obicei, în restul peșterii. Remarcabil este faptul că *Sala Minunilor* reprezintă unul dintre puținele exemple cunoscute în carstul românesc de goluri subterane în care se produc înmagazinări de aer cald (situație diametral opusă peșterilor glaciare). Tot în această sală apar alte două curiozități. În primul rând, este vorba de un uriaș depozit de guano mineralizat (chiropterit), constituit de-a lungul timpului, ca urmare a numărului mare al lilieciilor atrași de condițiile prielnice de hibernare oferite de atmosfera caldă a sălii. În al doilea rând, vizitatorul poate observa aici o serie de stalactite mari și butucănoase, care le-a făcut să se abată de la creșterea lor verticală impusă de gravitație.

În continuare constatăm același aspect de diaclază lărgită de ape, iar în jumătatea sa amonte apar mici săli laterale (*Sala Virgină*, *Sala Tăcerii*). Spre extremitatea peșterii întâlnim o îngrămădire de blocuri masive, desprinse din boltă, sectorul respectiv purtând sugestivă denumire de *Lumea Frământată*. Apoi înaintarea este oprită de un sifon, inaccesibil, aflat la numai 20 m de fundul dolinei Vânătoră, unde râul pătrunde în minunata lume a adâncurilor, cu care semnatarul acestor rânduri a făcut cunoștință cu peste două decenii în urmă, fiind printre puținii care s-au încumetat atunci să abordeze această peșteră, mai ales din cauza lacurilor, ce ocupă spațiul oferit de marmitele torențiale subterane, cât și din cauza cascadelor.

Interesant este și faptul că în timpul precipitațiilor deosebit de abundente, sifonul amintit nu poate prelua decât o parte din debitul râului subteran și atunci surplusul se acumulează, formând un lac pe fundul dolinei Vânătoră. Astfel, în vara anului 1970, în timpul ploilor bogate de vară, lacul format a depășit 25 m adâncime. În acest caz, sifonul are rolul unui adevărat tunel de presiune. Râul subteran transportă o mare cantitate de aluviuni, pe care le abandonează temporar în sectoarele mai domoale și ușor lărgite.

Fiind vorba de o peșteră activă, formele concreționare nu sunt prea abundente. Apar, totuși, pe porțiunile mai ridicate, neafectate de inundații, frumoase bazine (gours-uri), la care se adaugă stalactite, stalagmite, stâlpi, draperii, curgeri parietale. Unele dintre ele capătă înfățișări ciudate, cu un colorit care variază de la albul imaculat, până la ruginiu. Menționăm, de asemenea, că peștera a fost ceva mai lungă, dar o serie de prăbușiri produse la cele două extremități ale ei i-au redus din dimensiuni. Nu este exclus ca râul să fi folosit și alte galerii, superioare, până ce a ajuns la nivelul actual, dar ele nu se cunosc. Cert este că datorită peșterii, dolina Vânătoră s-a adâncit, ca urmare a prăbușirii tavanului de la intrarea în golul subteran. Peștera reprezintă, totodată, un nivel de bază local pentru pâraiele ce converg spre ea, față de care însă pârâul Poienii nu a putut să se pună încă de acord, rămânând suspendat către amonte.

După mai bine de două ore petrecute în lumea de basm a adâncurilor, revenim la lumina zilei, unde ne izbește albul imaculat al pereților calcaroși, la baza cărora privim mari îngrămădiri de grohotișuri, care coboară până spre firul văii, dând peisajului o notă de autentică sălbăticie. Pe versantul opus apar pașiști, mici ogoare și pomi, cu case țuguiate, risipite printre stânci. Ceva mai jos, în dreapta noastră, pe un promontoriu, în mijlocul unei livezi de pomi fructiferi, se ridică un valoros monument de arhitectură - biserică de lemn (din lemn de brad), de la 1.797, cu picturi pe pânză lipită și cu icoane pe sticlă (de la 1.750) și pe lemn (de la 1.800).

Coborâm în lungul unui drumeag, însoțit de apele vijelioase ale Văii Morilor care și-au săpat aici un defileu, care pe alocuri se îngustează, așa încât capătă aspecte de cheie. În albia râului zărim bolovani mari, albicioși, printre care se zbat apele înspumate, risipind în jur o ploaie de stropi. Treptat, orizontul se închide, trecem pe malul stâng al apei și privim versantul opus înveșmântat de o frumoasă pădure de pin. Apoi pătrundem dintr-odată în Depresiunea Sălciua, mărginită la răsărit de zidul uriaș al Bedeleului.

De la Huda lui Păpară până în apropiere de confluența Văii Morilor cu Arieșul, am făcut cam o oră, iar de-aici până în centrul comunei ajungem cam într-o jumătate de oră. Din lungul drumului ce urmărește o terasă joasă, putem privi albia largă a Arieșului, iar de pe podul de beton, având în prim plan acest râu, se deschide o superbă priveliște înspre Bedeleu, masivul cu bastioanele sale fără seamăn.

Urcând în lungul pârâului Sălciuța, ajungem destul de repede în centrul civic al comunei Sălciua, una dintre cele mai frumoase de pe valea Arieșului.

10. Sălciua — gura Văii Morilor — poiana „La Șipote” (La Balcon) — abruptul vestic al Bedeleului — peștera de la Poarta Zmeilor — platoul carstic Bedeleu — Izvorul Bedeleului — Cheia Văii Pietrelor - Izvoarele - Vălișoara — Cheia Aiudului (popasul turistic „Cheia Vălișoarei”)

Marcaj: cruce roșie *Distanța:* 18 km *Diferență de nivel:* 750 m *Timp de parcurs:* 7—7½ ore *Caracteristici:* traseu cu porțiuni foarte dificile, atât în cadrul abruptului vestic, cât și al celui estic al Bedeleului (în Cheia Văii Pietrelor); inaccesibil în timpul iernii.

Acest traseu începe din centrul comunei Sălciua și este comun, până la gura Văii Morilor, cu cel ce se îndreaptă spre cabana Râmeț prin Cheia Râmețului (traseul 9). Urmărind drumul din dreapta Arieșului, la o bifurcație întâlnim un indicator care ne arată că pe varianta spre dreapta (cruce albastră) se ajunge într-o oră la Huda lui Păpară, în două ore la Vânăta și în 6 ore la Cheia Râmețului, iar varianta cealaltă (drept înainte, pe o uliță ce coboară perpendicular pe cursul Văii Morilor), marcată cu cruce roșie este cea pe care o urmăm (Cascada de travertin o oră, Poarta Zmeilor 3 ore).

Trecem râul pe o mică punte și începem urcușul, observând marcajul aplicat pe copaci. Apoi poteca se așterne prelung, în fața noastră, înălțându-se tot mai impozant Masivul Bedeleului. Spre stânga, pe fundul văii, zărim Arieșul, încolăcindu-și cursul printre maluri tot mai înalte la ieșirea din depresiune, iar pe malul său stâng, calea ferată îngustă și panglica de asfalt a șoselei îl însoțesc îndeaproape. Remarcabilă pentru rama Depresiunii Sălciua dinspre Muntele Mare, este prezența **agroteraselor**, care dau peisajului acea notă specifică zonelor bine organizate și gospodărite.

În continuare, poteca pătrunde într-o superbă pădure de fag, care îmbracă versantul extrem de abrupt al Arieșului. Traseul bine marcat, devine tot mai greu, în ciuda numeroaselor serpentine ale potecii bine marcate în teren. Orizontul mărginit de crengile copacilor se deschide ușor în micile luminișuri, unde ne dăm seama că am pătruns destul de adânc în sectorul de defileu al Arieșului, unde versanții acestuia devin de-a dreptul prăpăstioși. De undeva de jos, se aude, din loc în loc, vuietul pierdut al apelor, ce se înalță ca un ecou din strânsura de cleștar a muntelui, în dreptul rarelor ochiuri de luminiș, apărând strălucirea de argint a râului grăbit. Timp de o jumătate de oră, pașii ne poartă printr-una dintre cele mai frumoase păduri de fag ce ne este dat să întâlnim, dincolo de care ieșim într-o poiană ce pare pur și simplu agățată de poalele Bedeleului. Poteca descrie prin această poiană curbe largi, în timp ce marcajul apare pe o troiță singuratică, apoi pe copacii răzleți, de la marginea ei de sus.

Stânci mari albe și colțuroase, unele adânc împlântate în sol, altele aflate în echilibru precar — cu diametrul până la 4—5 m — ne întâmpină la tot pasul. Ele sunt desprinse din partea superioară a abruptului calcaros și rostogolite prin pădure, o parte reușind să ajungă până în respectiva poiană. De departe, ele pot fi confundate ușor cu o turmă răzlețită de oi, aflată la păscut.

Urmărind varianta cea mai de sus a potecii, urcăm printr-o pădure mai rară, cu fagi bătrâni, unii scorburoși. Astfel, după o oră de ascensiune dificilă, ajungem într-o poieniță ce ocupă un teritoriu aproape plan, dominat de un perete calcaros înalt, unde ne atrage atenția murmurul unui curs de apă. Denumirea de „La Balcon” este justificată de netezimea locului, ca de altfel și cea de „Șipote” — întrucât în apropiere gălgăie o serie de izvoare carstice, ce ies din pieptul muntelui calcaros, adunându-se într-un șuvoi ce se lasă grăbit prin pădure. În lungul cascadelor și repezișurilor apa a înscris o dără de depuneri de calcită (travertin), de unde și numele de „Cascada de travertin”. În lungul ei parcă privești o pânză de mătase zdrențuită, străpunsă pe alocuri de trunchiurile arborilor.

În mijlocul poieniței se află o baliză turistică, iar nu departe de ea o masă și bănci de lemn îmbie călătorul la un mic popas. Ideal loc de campare, din păcate, folosit de unii în mod necivilizat.

Trecem apoi apele pârâiașului, urmărind marcajul care apare la marginea poienii pe o stâncă și intrăm în pădure. Poteca bine conturată depășește, după 5 minute, baza peretelui calcaros și traversează niște grohotișuri, așternându-se de-a curmezișul pantei. Cam la 25 de minute de la plecarea din poiană, poteca se bifurcă, noi urmând varianta care se arcuiește la dreapta sub un unghi de circa 180°. Marcajul ce apare pe copaci ne dă certitudinea că ne aflăm pe drumul cel bun. Începem apoi urcușul cel mai dificil, la un moment dat constatând că am ajuns deasupra înspăimântătorului abrupt ce domină poiana „La Balcon”. Sunt porțiuni unde este nevoie să mergem „în patru labe”, sau să ne sprijinim de copaci, altfel ascensiunea devenind imposibilă. Timp de trei sferturi de oră escaladăm o pantă deosebit de accentuată, unde poteca face un șir nesfârșit de ocolișuri, așternându-se frecvent peste porțiuni extrem de înclinate, stâncoase, unde căutăm mici crăpături — veritabile puncte de sprijin. La baza unui perete vertical, înalt de circa 40 m, observăm o mică grotă — ideal loc de adăpost în caz de nevoie. Pe acest perete vedem și marcajul, care din păcate n-o să-l mai întâlnim prea mult de-aici încolo. După un ultim urcuș, un adevărat asalt, epuizant, într-un sfert de oră, pe neașteptate, ieșim din pădure și dintr-odată orizontul se deschide larg.

De-aici, valea Arieșului ni se înfățișează în toată splendoarea ei, cu depresiunile Sălciua și Lunca ce adăpostesc așezările omonime. Nu departe de această vale, vedem satul Poșaga, situat de asemenea într-o mică depresiune. O priveliște atotcuprinzătoare se deschide spre Muntele Mare, cu culmile sale convexe și cu masivele albicioase de calcar dinspre sud-estul unității, în care râurile ce coboară grăbite spre Arieș și-au săpat chei sălbatic. Dacă avem în vedere că Bedeleul domină cu circa 800 m valea Arieșului, ne dăm seama de diferența de nivel mare care ne desparte de locul de plecare. Oricât de epuizant ar fi însă urcușul, efortul este răsplătit din plin, nu numai de satisfacția pe care ți-o oferă înălțimile, măreția lor, dar și de frumusețea inegalabilă ce ți se dezvăluie de-aici.

Din păcate, odată ajunși pe platoul calcaros al Bedeleului, se cam termină cu marcajul, sau în tot cazul, dacă acesta mai există, nu poate fi depistat ușor. Fiind o zonă do pășunat intens, aici se întretaie numeroase poteci pastorale, iar marcajele silvice aplicate pe numeroși fagi bătrâni și groși, cu coroanele uriașe la care ajungem cu mare ușurință, nu fac altceva decât să deruteze călătorul. În tot cazul este bine de reținut că peștera de la **Poarta Zmeilor** se află undeva mai la sud de locul unde am atins marginea platoului, într-un punct care domină abruptul Bedeleului. Până la peșteră, trecem printr-o zonă cu mari doline și întinse câmpuri de lapiezuri, cu pâlcuri de păduri intercalate cu poieni. Pentru că nu există posibilitatea de a da repere sigure, din motivele arătate mai sus, recomandăm turiștilor să apeleze la cei care se află în sezonul estival cu turmele la păscut.

Așadar, cam după trei ore și jumătate de la plecarea din Sălciua, putem ajunge la unul dintre cele mai interesante și originale obiective din Munții Trascăului. Este vorba, desigur, de *peștera de la Poarta Zmeilor*, cunoscută și sub numele de Peștera de la Poartă, respectiv de la Groși. Primele două denumiri sunt în legătură cu prezența unei arcade (portal), situate la circa 15 m față de intrarea actuală — desigur, o veche gură de acces în golul subteran, izolată prin prăbușirea parțială a tavanului peșterii.

În acest sens pledează blocurile mari de calcar ce se păstrează între acest pod natural și gura actuală a peșterii.

Situată la circa 1.150 m altitudine, peștera măsoară 125 m lungime, la care se adaugă o ramificație secundară. Mica deschidere a peșterii se continuă cu un coridor, care coboară în pantă accentuată (15 m diferență de nivel), într-un fel de vestibul foarte scurt, după care spațiul subteran se dilată brusc într-o galerie largă și înaltă care se desfășoară după un arc de cerc pe o lungime de circa 100 m. În timp ce bolta este întreruptă de numeroase hornuri, podeaua este acoperită de o pătură groasă de argilă nisipoasă. În general săracă în concrețiuni, spre capătul ei, peștera are pereții ornați cu scurgeri stalagmitice, iar podeaua cu stalactite tubulare, extrem de fragile. Apar și mici bazine (gours-uri), unele umplute cu apă. Pe podea se mai zăresc și câteva blocuri prăbușite recent, dovadă fiind faptul că ele acoperă porțiuni din bazinele amintite. Considerăm că aceasta este una dintre cele mai vechi peșteri din Munții Trascăului; facem afirmația bazându-ne atât pe poziția ei în partea cea mai înaltă a masivului, cât și pe caracterul ei vados.

Demn de amintit este și punctul de belvedere care îl reprezintă acest loc, priveliștile superbe ce se deschid spre valea Arieșului în zona Sălciua și a munților din împrejurimi, fiind dominate de un prim plan stâncos — marginea superioară a abruptului ce se lasă imediat la vest.

Părăsim peștera și ne îndreptăm spre est, străbătând o zonă cu mari doline circulare, despărțite de dâlme înalte, acoperite în cea mai mare parte a lor cu pășuni secundare, care au luat locul de-a lungul timpului pădurilor de fag ce au fost defrișate. Trecem pe la obârșia pârâului Bedeleu (Izvorul Bedeleului), îndreptându-ne apoi spre nord-est pentru a ajunge în Valea Pietrelor — ce se adâncește tot mai mult în rama estică a masivului calcaros pe care l-am traversat astfel printr-o zonă unde apar nu numai doline, dar și uvale și chiar văi de dolină. Pe fundul unor doline zărim mici lacuri, unele permanente, folosite pentru adăparea vitelor. De la peșteră până întrăm în pădurea care apare la început, pe versantul stâng al văii Pietrelor facem o oră. De aici poteca ne poartă pe la umbra deasă a pădurii, afundându-se într-o vale tot mai îngustă, devenită dintr-odată o veritabilă cheie. Față de potecă, talvegul se adâncește simțitor, în lungul pârâului înscriindu-se un șir de cascade și repezișuri cu frumoase marmite torențiale. Cheia este săpată în masivele calcaroase din zona Vf. Cornului (1 238 m) din nord și Vf. Pleșii (1.130 m) din sud.

Denumirea de Valea Pietrelor este pe deplin justificată, întrucât traseul nostru ne conduce într-o adevărată lume de creste, colți și stânci golașe, despărțite de mari limbi de grohotiș, ce par spânzurate pe pantele abrupte. Remarcabile prin dimensiunile lor și prin complexitate, sunt crestele calcaroase ce se succed paralel, privindu-se totodată față în față, dovadă că sunt legate de anumite aliniamente litologice. Poteca rămâne într-un anumit sector, cocoțată la peste 100 m față de fundul adânc al văii și la traversarea unora dintre creste ne încearcă simțăminte de teamă, când privim hăurile amețitoare ce se deschid sub noi, în timp ce deasupra se înalță colții amenințători, cu forme ciudate, care dau acestor locuri sălbatice un plus de măreție și frumusețe austeră. De altfel, tot atât de periculoasă devine și traversarea limbilor de grohotiș — gata oricând să se pună în mișcare la cea mai mică neatenție, ce poate rupe echilibrul lor atât de precar, declanșând o adevărată curgere de pietre. Pare o adevărată curiozitate faptul că aceste grohotișuri rămân totuși nemișcate destul de multă vreme, în ciuda planului atât de înclinat pe care se află. Firește că în timpul ploilor, ori când se topesc zăpezile ele încep să se miște, devenind un fel de torenți de pietre, în cadrul cărora are loc un adevărat travaliu, care însă nu schimbă prea mult înfățișarea generală, întrucât în locul celor ce pornesc în jos, vin altele mai de sus. Și, astfel, încet, încet, muntele este măcinat de vreme, dăltuit de ape în multe mii sau chiar milioane de ani.

Orientată de la vest la est, cheia își expune cei doi versanți în mod total diferit față de soare. Așa se explică, de fapt, de ce versantul stâng care privește cu fața direct spre astrul zilei, este mai golaș și mai complex decât cel opus. Aceasta, din cauza amplitudinilor diurne de temperatură, mult mai mari în primul caz, impunând astfel proceselor de dezagregare o intensitate mai accentuată, așa încât nici solul nu se poate fixa, spre deosebire de versantul umbrat, unde solul și respectiv vegetația, mai ales cea forestieră sunt ceva mai abundente.

Către capătul din aval al cheii, ne dăm seama cât de mult s-a adâncit valea, când privim semeția creștelor a căror metereze domină orizontul locului. Apoi, dintr-odată, în fața noastră se deschid largi priveliști care contrastează izbitor cu ceea ce am văzut până aici. Părăsim cheia pe care am străbătut-o timp de o oră, urmând poteca ce se lasă șerpuitor spre malul pârâului.

Întrăm într-una din cele mai frumoase și mai interesante depresiuni intracarpatică, cum avem sentimentul de fapt ori de câte ori luăm contact nemijlocit cu Depresiunea Trascăului, întâlnim ogoare îngrijite ce urcă destul de mult și pe rama acesteia, unde se află cele mai dezvoltate și mai tipice agrotetere din Munții Trascăului. Acestea au o vechime mare, probabil începând să apară de pe vremea dacilor — oameni ai muntelui, care cultivau cereale. Imaginile întâlnite aici în timpul secerișului sunt de o rară frumusețe, coloritul auriu al snopilor sau al lanurilor încă nesecerate, contrastând cu verdele crud al trifoiului, ori cu paleta zălăluită a pajiștilor, totul fiind dominat de o lume a calcarului, ce ocolește de jur împrejur cu pereții săi albi această gură de rai ce ne-o oferă respectivul spațiu intracarpatic.

Într-o jumătate de oră ajungem în satul Izvoarele, așezare destul de mare, cu case de zid, acoperite cu țiglă, care nu au nimic comun cu cele din Țara Moșilor. Denumirea așezării se trage de

la numeroasele izvoare ce țâșnesc de sub grohotișurile ce se lasă până la contactul ramei depresiunii cu vatra ei. Timp de o oră străbatem satul cu casele lui mari și-n continuare, drumul pietruit cu piatră calcaroasă, mărginit de holde de grâu și porumb. Nu departe de noi curge leneș pârâul Izvoarele, cum se numește în aval de sat, Valea Pietrelor. Odată ce dăm de șoseaua asfaltată intrăm în satul Vălișoara, asemănător ca înfățișare edilitară cu precedentul. De-aici se deschide o

priveliște cuprinzătoare asupra depresiunii, dominată net de abrupturile Colților Trascăului, care se zăresc la nord-est.

Încă o jumătate de oră de-a lungul panglicii de asfalt, care ne scoate din sat, străbătând estul depresiunii și pătrunzând apoi în Cheia Aiudului, adevărată poartă de intrare dinspre sud în interiorul sus-numitului spațiu intramontan. Încă de la început, în versantul stâng observăm gura întunecoasă a unei peșteri, iar apoi, o alta pe cel drept. Ambele sunt orientate spre depresiune, adică invers decât curge Aiudul. Peștera din versantul drept este foarte îngustă, fiind dezvoltată pe o diaclază și cu toate că, în momentul de față, nu este străbătută de nici un curs subteran, prezintă numeroase forme alveolare, dovadă existența unui astfel de curs în trecut, care a generat respectivele marmite. Alte peșteri, accesibile doar alpiștilor, își arată gura lor întunecoasă la înălțimi destul de mari, pe suprafața verticală a pereților calcaroși. Spre partea superioară a Pleșii Lacului se află de asemenea o mică peșteră, dezvoltată pe față de strat sub un platou ușor ondulat.

Străbatem cheia relativ largă, dar cu versanți asemănători unor veritabili pereți uriași, până pe la jumătatea ei, unde întâlnim popasul turistic „Cheia Vălișoarei” (cum mai este denumită Cheia Aiudului). Aici se încheie unul dintre cele mai frumoase trasee ce traversează Munții Trascăului, fapt consemnat și de un indicator turistic care ne indică 6—6½ ore până la Sălciua prin Poarta Zmeilor. Totodată, între Vălișoara și acest popas ne suprapunem peste traseul (rutier) 27.

11. Colțești — Cetatea Colțeștilor — Cheia Urdașului — Izvoru Bedeleului — Vânătoră

Marcaj: bandă albastră *Distanța:* 9 km *Diferență de nivel:* 600 m *Timp de parcurs:* — vara: 3½—4 ore iarna 4½—5 ore *Caracteristici:* traseu de legătură cu precedentul, grad moderat de dificultate

Este vorba de un traseu ce pornește din centrul Colțeștilor, unde se întâlnesc traseele 8, 11, 12, 13, 27. Se îndreaptă spre Masivul Bedeleu, făcând legătura cu traseul 10 (cruce roșie). Mergem spre vest, unde, dincolo de marginea așezării întâlnim ruinele Cetății Colțeștilor, de unde o luăm spre stânga, ajungând, după ce trecem cumpăna dintre bazinele Arieșului și Aiudului, în valea Urdașului, una din obârșile acestuia din urmă. Întâlnind apele pâraiașului Urdaș, începem urcușul în lungul lui. Străbatem o zonă de unde ni se dezvăluie, în toată plinătatea sa, depresiunea, mărginită de grandiosul zid al Colților Trascăului. Suim din greu și pătrundem în Cheia Urdașului, dominată la nord de Pădurea Grădina Cetății (1.213 m), iar la sud de Vf. Cornului (1.238 m). Fiind paralelă cu Cheia Văii Pietrelor, aceasta frapează, de asemenea, prin diferența dintre morfologia mai variată a versantului său stâng, cu expoziție sudică și cea a versantului drept, cu un relief mai puțin complex, în parte mascat de vegetație. Și aici ne uimesc crestele zimțate, stâncile impunătoare, precum și limbile de grohotiș, ce dau o mare complexitate și, respectiv, o notă de autentică sălbăticie, întregului peisaj.

Dincolo de cheie pătrundem treptat în zona masivului calcaros, undeva la est de Vf. Cireșului (1.239 m) — punctul culminant al zonei. Ne aflăm, astfel, din nou în împărăția reliefului carstic de platou, unde întâlnim zeci de doline, uvale, văi de dolină și întinse câmpuri de lapiezuri. De-aici ne îndreptăm spre sud-sud-vest, având în față vârful rotund al Bedeleului (1.227 m), care, cu toate că nu este cel mai înalt, dă numele masivului. La est de respectivul vârf, în apropierea unei păduri intrăm în traseul 10 (cruce roșie), pe care îl putem urma în continuare spre Sălciua, sau ne putem, întoarce în Depresiunea Trascăului la Vălișoara, prin Cheia Văii Pietrelor. Dar traseul nostru se continuă spre vest, lăsându-se printre țăncurile abruptului Bedeleului până la Vânătoră.

12. Rîmetea — Colții Trascăului — Valea Gușteagului — Colțești

Marcaj: cruce albastră *Distanța:* 8 km *diferența de nivel:* 600 m *Timp de parcurs:* 4—4½ ore *Caracteristici:* traseu cu pante accentuate, care nu se recomandă iarna: în general, foarte dificil în sectoarele abrupte.

Satul Rîmetea, punctul de plecare, ne oferă perspectivă unică în felul său asupra masivului spre care ne îndreptăm, masiv care atrage cu o forță irezistibilă pe amatorii de drumeții montane. În această așezare, spun localnicii — și faptul este dovedit — soarele răsare de două ori (printr-un joc al liniei sinuoase a orizontului, care înscrie o adâncitură situată la răsărit de centrul satului).

Din centrul Rîmetei o luăm pe o străduță care cade perpendicular pe fundul depresiunii, respectiv pe pâraiașul ce șerpuieste lin. De-aici începem urcușul, trecând nu după mult timp pe lângă un izvor rece ce apare la baza pânzei de grohotiș. Mergând puțin pieziș, poteca urcă pe rând agro-terasele, care mai sus devin tot mai impropii pentru culturi, datorită lipsei solului, înlocuit cu o mare de pietre de grohotiș activ. Totuși, acestea din urmă au rolul de a reține elementele care se rostogolesc pe pantă, ferindu-le pe cele inferioare de invazia grohotișului. Treptat, orizontul se deschide tot mai larg, în spatele așezării ridicându-se impunător zidul calcaros al Ardașcheii. În fața noastră se ridică pereți verticali și chiar surplombați, îngropați în imensitatea mărilor de grohotiș. La un moment dat, poteca suie pieptiș printre aceste prăpăstioase stânci albe, așternându-se exclusiv peste patul de grohotiș. Urcăm din greu în lungul unui uluc relativ îngust și delimitat strict de pereți abrupti, care la partea superioară devin adevărate creste zimțate, unde zărim cele mai ciudate forme (turnuri, stâlpi, ace etc.), întâlnim frumoase conuri de grohotiș, suspendate și cu o superbă ordonare a elementelor constitutive (sub impulsul gravitației cele mai mari se rostogolesc spre baza conului, în timp ce spre vârf sunt dispuse elemente din ce în ce mai mici, până la cele mai fine).

Cam după o oră și jumătate de la plecare, ajungem în înșeuarea dintre Vf. Colților Trascăului și Piatra Secuiului, unde, alături de calcar își fac apariția ofiolitele cu aspectul lor întunecos și cu un microrelief original. Din această înșeuare putem urca în punctul maxim al Colților Trascăului (1.129 m), sau avem posibilitatea să abordăm Piatra Secuiului din nord, aproape tot atât de înaltă. Pe tot parcursul de la marginea teraselor antropice, mergem printr-o adevărată împărăție a stâncăriilor, vegetația — chiar cea ierboasă fiind o raritate.

Aflându-ne în vârful cel mai nordic al masivului, privim hăurile adânci ce se lasă pe două laturi, pereții respectivi

neputând să fie abordați decât de către alpiști. De-aici avem totodată o privire de ansamblu asupra depresiunii, cu satele cuibărite parcă la distanțe egale; Rimetea ni se înfățișează ca și cum am vedea-o din avion. Când privim satul respectiv avem parcă în față o pagină dintr-un uriaș atlas, în care vedem foarte bine ulițele sale drepte, drumurile și potecile ce converg spre centru, ogoarele din jur de formă geometrică, precum și firicelele de apă ce trimit spre înălțimi sclipiri de argint. Deosebit de interesante sunt și agroterasele, care se înscriu pregnant în peisaj, în timp ce linia orizontului este închisă de netezimea aproape netulburată a suprafeței superioare de eroziune din Munții Trascăului din zona Bedeleului, care de nicăieri nu apare atât de tipică precum în cazul de față. Spre vest coboară culmi prelungi, despărțite de văi paralele ce se adâncesc treptat spre marginea muntelui, la contactul cu dealurile.

Într-o zi senină de iarnă, când munții scânteiau cu albul lor imaculat în lumina soarelui, dincolo de marea de ceață ce se așternuse în întinsa depresiune a Transilvaniei, am avut revelația să văd până departe, unde zăream crestele Carpaților Meridionali, identificând pe rând Bucegii, Piatra Craiului, Făgărașul, Parângul — pe care îi putem cuprinde într-o singură privire ceea ce, să recunoaștem, reprezintă o șansă atât de rară.

Coborâm înapoi în înșeuarea amintită. De-aici ne îndreptăm spre sud, cărarea noastră pierzându-se de fapt în zona întinselor câmpuri de lapiezuri. Avem grijă să urmărim însă, marginea platoului dinspre abrupturile ce se lasă spre depresiune, având mereu în dreapta noastră imaginea contrastantă dintre colții stâncoși ce se ridică spre înălțimi și netezimea aproape perfectă pe care traseul nostru proiectează microrelieful sălbatic. Totodată, ne dăm seama de înșelătoarea priveliște pe care o avem din orice punct al depresiunii, de unde masivul pe care-l străbatem ni se înfățișează ca o veritabilă creastă calcaroasă, întrucât din unghiul respectiv de vedere, suprafața platoului rămâne ascunsă. Aici, sus, însă, ne dăm seama că este vorba de un platou, a cărui suprafață ușor ondulată se apleacă spre sud, în timp ce transversal prezintă o pronunțată asimetrie, dată de peretele vestic pe de-o parte și de culmile prelungi dinspre est, pe de altă parte.

Privirile ne sunt atrase mai ales spre dreapta, unde se succed creste ce se lasă în lungul abruptului, despărțite de ulucuri nivale, din care pornesc limbi de grohotiș. Străbatem platoul cam într-o jumătate de oră și coborâm spre sud înspre valea Gușteagului, pe o pantă stâncoasă, din ce în ce mai puțin abruptă. Apoi traseul nostru merge de-a lungul unui drumeag ce urmărește cumpăna dintre bazinele Arieșului și Aiudului, până în apropierea satului Colțești, unde dăm de firicelul Pârâului Muntelui. De la Colțești ne aruncăm o ultimă privire spre Colții Trascăului, undeva pe la jumătatea coastei zărind podul natural ce-și deschide cele două arcade, ca un ultim vestigiu dintr-o veche peșteră, distrus de timp. De fapt, de undeva de sus, de pe platou, avem și posibilitatea să ne îndreptăm spre acest obiectiv, varianta respectivă fiind însă cât se poate de dificilă, deși cu multă grijă, pe vreme favorabilă poate fi abordată. Astfel, iubitorii de lucruri inedite pot ajunge în punctul respectiv, unde au posibilitatea să admire de aproape acest veritabil monument al naturii.

În sfârșit, trebuie să subliniem faptul că acest traseu se derulează într-o zonă lipsită în totalitate de vegetație arborescentă.

13. Vidolm — obârșia pârâului Vidolm — Pîrîul Muntelui — cetatea Colțești — Colțești

Marcaj: cruce albastră *Distanța:* 10 km *Diferență de nivel:* 475 m *Timp de parcurs:* 3½ - 4 ore *Caracteristici:* traseu ușor accesibil, desfășurat în cea mai mare parte în lungul unor drumeaguri

Din șoseaua națională 75, ne îndreptăm spre podul peste Arieș, care ne duce în satul Vidolm, așezat pe vastul con de dejecție al pârâului omonim și parțial pe terase. Privim cursul grăbit al pârâului ce cade perpendicular pe colectorul său, iar dincolo de sat urcăm treptat printr-o zonă de pășuni și fanate, pe un drumeag mărginit din loc în loc de clădiri pastorale. Către obârșie ne apropiem de domeniul forestier, în stânga noastră aflându-se, cunoscuta rezervație de larice (*Larix decidua*) de la Vidolm. Atingem cumpăna într-o înșeuare situată între Vârful Ugerului (1 244 m) — prelungirea cea mai nordică a masivului calcaros Bedeleului și Ardașcheia (1 250 m) — o sălbatică și impunătoare creastă calcaroasă. Trecem cumpăna apelor și coborâm pe firul Pârâului Muntelui — cum se numește cursul superior al Trascăului. Pe măsură ce valea se adâncește, vedem cum se și îngustează căpătând la un moment dat aspectul de cheie — înveșmântat în mantia pădurii de fag, prin care mergem în continuare până la ieșirea în larga depresiune. Un drumeag bine întreținut ne duce până la ruinele Cetății Colțeștilor, iar de aici până la Colțești ne mai desparte o mică distanță.

Din înșeuarea amintită, prin sudul Ardașcheii, o variantă ce se arcuiește apoi treptat spre nord-est, ne duce la Rimetea, printr-o zonă deschisă la un moment dat, cu frumoase perspective asupra depresiunii.

14. Cabana Buru — Dealul Borzești — cabana Cheia Turzii

Marcaj: triunghi roșu *Distanța:* 11,5 km *Diferența de nivel:* 400 m *Timp de parcurs:* 4—5 ore *Caracteristici:* traseu nerecomandabil iarna

De la cabana Buru, aflată la 2 km aval de satul omonim, în defileul Arieșului (la 370 m altitudine), ne desprindem din traseul (rutier) 28, după ce urmărim șoseaua națională până la gura văii Borzeștilor. Aici începem urcușul unei coaste abrupte, pătrunzând brusc în defileul săpat de pârâu până la vărsare. Sectorul, suprapus peste o zonă împădurită, este bine marcat. Apa curge vijelios prin repezișuri și mici cascade până la 3 m înălțime. Defileul este destul de sinuos, iar din loc în loc zărim mici afluenți ce coboară grăbiți de pe versanții abrupti.

La ieșirea din acest sector îngust al văii, în locul denumit Gura Jigăului, se află o moară, iar în apropiere o stână. O ramificație a potecii o ia la stânga, în direcția unei case ce se află ceva mai sus. Pârâul Borzeștilor curge aici pe un pat calcaros, înconjurând un bot de deal. Marcajul apare pe scoarța arborilor, însă drumeagul ne conduce sigur prin păienjeniișul pădurii de foioase, din care ieșim către partea înaltă a Dealului Borzești (712 m). Suim pieptiș printr-o împărăție a lapiezurilor, din punctul culminant putem să admirăm priveliștile ce se deschid spre satele Petreștii de Sus și Borzești,

legate între ele de panglica albă a șoselei pietruite, ce urcă printre ogoare.

În continuare, drumeagul merge pe la poala unei păduri, în care se afundă apoi pentru scurtă vreme, unde trecem pe sub linia de înaltă tensiune. Marcajul ne duce mai departe către partea superioară a platoului calcaros, unde peisajul este dominat de nesfârșite câmpuri de lapiezuri, printre cele mai reprezentative din Munții Trascăului Dincolo de Dumbrava, poteca intră în pădurea din zona numită sugestiv Coastele Muntelui, unde întâlnește traseul ce vine de la Cornești, în punctul respectiv, pe un indicator citim că de la cabana Buru am parcurs 8 km și până la Cheia Turzii mai avem, doar 3,5 km, iar spre Cornești prin Ciucaș sunt 5 km. Apoi dăm de un luminiș cu teren mlăștinos, în micile ochiuri de apă reflectându-se abrupturile calcaroase. După puțin timp ajungem la Izvor Popii, unde ne putem astâmpăra setea, dincolo de care urmăm baza peretelui greu accesibil din stânga noastră, ce marchează marginea estică a Culmii Petreștilor. Secvența respectivă ne oferă șansa să admirăm zona de vărsare a Hășdatelor în Arieș, cu terasele tede ale acestuia, în lungul uneia dintre ele alegând drumul asfaltat. Orizontul este închis de culmile calcaroase ale Colților Trascăului și Bedeleului, cu profilurile, lor impozante.

După Vf. Vânăță (722 m) care ne-a prilejuit minunatul tur de orizont, poteca pătrunde din nou în pădure, după care ajungem la bifurcația de la Urcușul Domol, unde un alt indicator ne informează că până la cabana Cheia Turzii nu mai avem decât 1 km (½ oră), iar de la cabana Buru am parcurs 10,5 km (4 ore). Lăsăm poteca marcată cu punct roșu la stânga și coborâm printr-o pădure de amestec (pin, fag și gorun), până ajungem la podul peste Hășdate, loc de încrucișare a traseelor din zonă. Trecem podul metalic (în apropiere, cu ani în urmă, exista o moară de apă), de unde ne aruncăm o privire spre abrupturile grandioase din zona Cheii Turzii și, după un mic urcuș, ajungem în spatele cabanei ce poartă numele acestui vestit monument al naturii.

15. Cornești - cascada și lacul Ciucaș— cabana Cheia Turzii

Marcaj: triunghi galben *Distanța:* 75 km *Diferența de nivel:* 200 m *Timp de parcurs* Vara: 3—3½ ore; iarna: 4—4½ ore *Caracteristici:* traseu cu numeroase mici urcușuri și coborâșuri pe versantul drept al Defileului Hășdatelor

Traseul nostru începe de la Cornești, din centrul, satului, de unde putem urma două variante. Prima, spre nord, până dăm de rambleul căii ferate, unde o luăm spre stânga în lungul acesteia până la podul peste Arieș și a doua, urmând spre Moldovenești, ieșim din sat și ne abatem după aceea la dreapta spre respectivul pod, care ne ajută să trecem pe malul opus al râului. Mergem circa 1 km alături de apele Arieșului, până la gura văii Hășdatelor, unde observăm frumosul con de dejecție depus de râu în zona de confluență, devenit o piedică în calea apelor sale, nevoite actualmente să curgă pe sub aripa stângă a acestuia. În continuare, traseul ne conduce de-a lungul defileului săpat de Hășdate, cu porțiuni foarte înguste și cu un ridicat grad de meandrare.

Este interesant faptul că râul Hășdate, după ieșirea din Cheia Turzii, ar fi putut să-și croiască un drum mult mai scurt și mai lesnicios spre Arieș, în direcția satului Cheia. Jocul naturii a făcut însă ca el să-și creeze o vale mult mai complicată, care ajunge să întâlnească pe cea a colectorului, Undeva cu 4 km amonte. În lungul acestui defileu ne atrag atenția versanții abrupti, cu microrelieful specific dat de ofiolitele în care este sculptat. În același timp, râul prezintă o mare cădere de pantă, cu numeroase rupturi, exprimate prin repezișuri și cascade, la baza cărora se dezvoltă superbe marmite torențiale, de formă circulară, dar mai ales alungită. Deși râul curge în acest sector la altitudini foarte coborâte (sub 400 m), aspectul albiei minore, în care abundă bolovănișurile, îi imprimă caractere specifice cursurilor din regiunile montane veritabile.

Ne afundăm tot mai mult în inima muntelui, ca după mai bine de 1 km să întâlnim cascada Ciucaș, cu cădere de 5 m, la baza căreia, într-o marmită tipică, apa care bălțește, să formeze un adevărat lac — lacul Ciucaș. Pe timp de vară, când apele râului sunt scăzute și calde, putem să ne aventurăm în continuare în lungul defileului, mergând spre amonte până la cabana Cheia Turzii. Deși această variantă este nemarcată, este ușor de abordat, urmărind cursul extrem de sinuos al râului, pe care suntem nevoiți să-l traversăm de nenumărate ori.

Pentru a ne continua traseul nostru ne întoarcem, însă, până la vărsarea pârâului Arinului în Hășdate, urcând apoi pe acest afluent până dăm de un jalon cu două săgeți indicatoare, una cu bandă galbenă în susul pârâului și alta cu triunghi galben spre satul Cornești și în sens opus spre cabana Cheia Turzii. Noi urmăm ultima variantă, suind pieptiș versantul abrupt din stânga pârâului, până într-un punct dominant, de unde se deschide o priveliște parțială asupra defileului, inclusiv a cascadei și lacului Ciucaș. De-aici mergând spre nord, trecem un vâlcet sec, dăm de o coastă golașă și coborâm în valea pârâului Fântâna lui Aron. Apoi intrăm în pădure, mergem pe malul drept al pârâului, o luăm spre nord și ajungem pe culmea Ciurma Goală, mâncată de numeroase ravene și ogașe. Ajungem în valea pârâului Lupului, urcăm pe Vânăță, de unde ne lăsăm pe o pantă lină prin pădure până la malul pârâului Feredeului. Mai departe, o potecuță bătătorită ne conduce peste o văiușă, urcăm apoi prin pădure, unde vedem marcajul aplicat pe arbori. Dintr-o poiană ne lăsăm spre Hășdate, la care ajungem lângă un podeț, în continuare urmărind malul drept al pârâului până la podul metalic de la intrarea în Cheia Turzii.

O altă variantă, de sus de la liziera pădurii Mischiului, unde se află un indicator (spre Cornești prin Ciucaș 9,5 km — 3—3½ ore; spre Cornești prin Izvor Popii 12 km; spre Culmea Mănăstirii 2 ore), coboară direct spre Hășdate lângă vechea moară și trece râul pe o punte improvizată, de unde urcând puțin ieșim în șoseaua care vine de la Cheia spre cabană.

16. Turda — Drumul Domnilor — Cheia Turzii

Marcaj: cruce roșie *Distanță:* 8 km *Diferența de nivel:* 200 m *Timp de parcurs:* — vara: 2—2½ ore — iarna: 2½—3 ore *Caracteristici:* traseu ușor de parcurs, reprezentând cea mai scurtă legătură între Turda și Cheia Turzii

Pornim tot din Piața Ecaterina Varga, unde pe un stâlp metalic cu săgeată indicatoare se află cele două marcaje spre Cheia Turzii (cruce albastră și cruce roșie). De-aici o luăm pe strada Aroneanu, traversăm pasajul căii ferate înguste. Pe sub podul de beton al șoselei, ieșim în strada Cheii, unde observăm marcajul pe zidul caselor, garduri ori stâlpi. Trecem peste pâraul Pordei și ieșim din oraș, mergând pe lângă o carieră de argilă, angajându-ne pe Drumul Domnilor. Urcăm pe o movilă, de unde putem deja privi spre Cheia Turzii — ținta călătoriei noastre, cât și spre zona Munților Trascăului, linia dantelată a orizontului este dominată de crestele Colților Trascăului. Suim ușor, având în față profilul Cheii Turzii, iar în dreapta cel al Cheii Turenilor. În stânga observăm apoi o casă izolată, ascunsă de un pâlcc de arbori falnici, după care traseul este însoțit în stânga de o perdea de copaci rari. Traseul nostru trece pe lângă Vf. Hodiniș (445 m) pe care este bine să urcăm pentru a ne bucura de un larg tur de orizont, spre sud și spre est — dincolo de coșurile și cartierele orașului Turda, pierzându-se în zare succesiunea de culmi ale Podișului Transilvaniei. De asemenea, spre nord ni se arată parțial marea carieră de la Săndulești, unde de fapt se termină culmea calcaroasă a Petreștilor, retezată de cele două râuri în zona cheilor amintite. O priveliște de ansamblu avem totodată și asupra Depresiunii Turzii, suprapusă de fapt cursului inferior al Arieșului — dominat de terasele întinse, dispuse în trepte, ale acestuia.

Părăsim acest vârf, marcat cu semn topografic și urmăm traseul spre vest pe culmea monotonă dintre valea largă a Arieșului și văiuga săpată de pâraul Pordeiului. Mergem printre ogoare, intersectând drumul de care dinspre Săndulești, flancat de stâlpii unei linii electrice de înaltă tensiune, pe unul din ei observând semnul marcajului cruce roșie. Imediat ajungem la parcare de pe drumul ce vine de la Cheia, de unde ne îndreptăm spre cabana Cheia Turzii, pe la punctul numit Straja.

17. Buru — Borzești — Petreștii de Sus — Petreștii de Mijloc — Petreștii de Jos

Traseu: nemarcat *Distanța:* 15 km *Diferența de nivel:* 250 m *Timp de parcurs:* 4½—5 ore *Caracteristici:* traseu ușor accesibil

Din centrul satului Buru, părăsim drumul național 75 și ne îndreptăm spre nord, urmând un drumeag local ce însoțește un modest pâraiaș printr-o zonă lipsită în totalitate de vegetație forestieră. La un moment dat ajungem într-o largă înșeuare, traversată de pâraul Borzeștilor, dincolo de care întâlnim șoseaua pietruită ce urcă dinspre Depresiunea Hășdatelor. O luăm brusc spre vest, printr-o vale îngustă și, în scurt timp, intrăm în satul Borzești. Remarcabil pentru această așezare este faptul că de jur împrejurul ei se află o serie de măguri cristaline foarte originale, având forma unor cupole. Din satul în care ne aflăm — care-și trage numele de la numeroasele familii Borza, a plecat și tatăl marelui savant botanist Alexandru Borza. Tentația de a ne urca pe una din măgurile amintite, lipite parcă de sat, devine irezistibilă, prilejuindu-se, astfel bucuria unui frumos și odihnitor tur de orizont.

De la Borzești coborâm prin cele trei așezări cu numele de Petrești, pe drumul ce însoțește versantul stâng al pâraului omonim, pârau pe care cândva se aflau originalele mori cu tău. Ele dovedeau din plin ingeniozitatea țaranului român, care a știut să se adapteze întotdeauna celor mai diverse condiții de viață. În cazul acesta, fiind vorba de un curs hidrografic cu un debit mai mult decât modest, localnicii au realizat mici acumulări, unde se strângea apa necesară funcționării morilor pentru un timp limitat, să zicem câteva ore pe zi, iar în momentul când rezerva se epuiza, sa înceapă o nouă fază de umplere a tăului.

Coborând de la Borzești pe drumul ce se înscrie printre ogoare în unduiri largi, avem în dreapta noastră în permanență abruptul tot mai pronunțat al Culmii Petreștilor, în care râul ce șerpuieste leneș pe fundul depresiunii, a reușit să dăltuiască impresionanta Cheie a Turzii. La Petreștii de Jos întâlnim traseele ce leagă acest monument al naturii de municipiul Cluj-Napoca (bandă roșie) și de Complexul turistic Băișoara (cruce roșie).

18. Cabana Cheia Turzii — Petreștii de Jos — Livada - valea Agrișului — Iară — Băișoara — Complexul turistic Băișoara

Marcaj: cruce roșie *Distanța:* 44 km *Diferență de nivel:* 950 m *Timp de parcurs:* — vara: 1½-2 ore; iarna: 4—5 ore *Caracteristici:* traseu foarte lung, suprapus parțial Munților Trascăului, restul urmărind limita dinspre Muntele Mare și intrând în ultima instanță în inima acestora.

Traseul pleacă de la cabana Cheia Turzii, străbate impresionantul monument al naturii care dă numele cabanei și pătrunde în Depresiunea Hășdatelor, unde întâlnește mai întâi satul Petreștii de Jos. De-aici urmărește șoseaua care urcă spre Crăești, până la gura văii Livezii. În continuare o luăm la stânga pe drumul comunal pietruit ce duce la Iară prin satele Livada și Valea Agrișului, între văile Hășdate și Iară, traseul urmărește în general limita nord-vestică a Munților Trascăului, tranșantă în acest sector, datorită abruptului clar exprimat în relief, cu denivelări până la 250 m, dezvoltat la contactul cristalinelui cu sedimentarul neogen. Pe de altă parte, în timp ce muntele este bine împădurit, colinele domoale sunt acoperite de întinse ogoare. În satele Livada și Valea Agrișului putem vizita interesante monumente de arhitectură (biserici de lemn) cu vechime mare.

De la Iară ne îndepărtăm de Munții Trascăului și urmăm firul șoselei asfaltate cale de 5 km, până la Băișoara, așezată ca și precedentă comună în depresiunea de contact, dar la poalele Muntelui Mare. Părăsim comuna pe o variantă asfaltată ce străbate defileul Ierții, săpat de afluentul râului Iara din dreapta și ajungem după 10 km în satul Muntele Băișorii. În continuare, pentru a evita varianta mai lungă oferită de șoseaua ce face numeroase serpentine, o luăm pe poteca ce urmărește culmea dintre văile Ierții și Vadului. La un moment dat, spre nord-est se zărește relativ noul și frumosul complex turistic Băișoara, situat la 385 m altitudine.

19. Tureni — Cheia Turenilor — Izvorul Romanilor — cariera Săndulești — Fântânele — cabana Cheia Turzii

Marcaj: triunghi albastru *Distanța:* 12 km *Diferență de nivel:* 200 m *Timp de parcurs:* vara: 4—4½ ore; iarna: 5—6 ore *Caracteristici:* traseu relativ ușor, excepție făcând oarecum sectorul suprapus Cheii Turenilor

Pornim de la Complexul cooperăției de consum și ne îndreptăm spre colțul sud-estic al comunei Tureni, unde râul Tur părăsește depresiunea și se angajează în cel mai dificil sector al său, retezând aproape la temelie stiva de calcare din partea cea mai nordică a Munților Trascăului, înainte de a intra în cheie trecem peste un podeț și apoi pe lângă o moară. Cum pătrundem pe lângă pereții abrupti și apropiați ai cheii, zărim în versantul stâng, desfășurată pe două nivele, o mare carieră de gips și alabastru. În dreptul ei apele Turului formează o marmită denumită de localnici sugestiv „Bulboana Fetelor”, iar peretele vertical din dreapta poartă numele de Colțul Căinilor. Coborând pe fundul întunecos al văii, observăm apoi în versantul stâng gura Peșterii Zânelor, situată la oarecare înălțime, iar mai jos, în versantul opus se află Peștera Feciorilor (se spune că aici se ascundeau, odinioară, tinerii de teama celor ce veneau să-i recruteze în armata imperială austriacă). Urmărim o succesiune de marmite, alungite la baza unor repezișuri și mici cascade, dintre care cea mai mare este de circa 2 m. Traseul este destul de alunecos, datorită calcarului lustruit de apă și din cauza umezelii, într-o mică lărgire a cheii, din dreapta coboară grăbit pâraul Ghicinghii.

Coborâm alături de apele gălăgioase, sărind din piatră în piatră, fiind nevoiți, pe alocuri, să trecem râul pe malul opus. Pereți verticali se ridică impunători în jurul nostru, în timp ce lărgirea văii ne sugerează și mecanismul prin care ea s-a înfăptuit, care au impus retragerea succesivă a versanților. În fața noastră se înșiră variate forme de dezagregare, impunându-se un turn înalt de circa 40 m. În bună măsură acest microrelief rezidual este îngropat într-o masă de grohotiș, în cea mai mare parte a sa fixat. Desigur, natura a lucrat aici într-un ritm deosebit de dinamic, iar aspectul general al zonei degajă acel aer specific unor adevărate cataclisme. În această lume de turnuri, creste, jgheaburi, fereștruci etc. apar o serie de denumiri interesante ca Rostogolul sau Tunsul, Popa Țiganilor, Cerceii Doamnei etc. Spre aval, cheia este mai puțin îngustă, la capătul ei râul putând fi trecut peste o punte de lemn.

Părăsim lumea sălbatică a cheii, în general nu prea căutată de turiști, mai ales din cauza lipsei unor amenajări. Urcăm versantul drept, abrupt, urmărind linia de înaltă tensiune până deasupra abruptului calcaros în care este tăiat impresionantul canion a cărei pravești generală se deschide pe măsură ce ne ridicăm deasupra lui.

Străbatem, în continuare, o pădurice și după aceea ajungem la drumul județean Turda — Petreștii de Jos, pe care-l urmărim o bucată, luând-o la stânga. Apoi traversăm șoseaua și calea ferată îngustă, urmând drumul alb al carierei, pe care circulă basculante. De aici privim încolăcirile căii ferate înguste care urcă dinspre satul Săndulești, ce pare ascuns între dealuri, iar mai departe vedem panglica de asfalt a drumului național Turda—Cluj-Napoca. Dincolo de satul Copăceni, orizontul este închis de culmile domoale ale dealurilor din Câmpia Transilvaniei. Apoi, la obârșia pâraului Săndulești, intram în traseul marcat cu triunghi albastru, de unde pe la Fântânele ajungem la cabana Cheia Turzii.

20. Tureni — Izvorul Alexandru Machedon — Dealul Săndulești — Fântânele — cabana Cheia Turzii

Marcaj: bandă albastră *Distanța:* 9 km *Diferență de nivel:* 200 m *Timp de parcurs:* — vara: 4 ore; — iarna: 5 ore *Caracteristici:* traseu relativ ușor, cu urcușuri și coborâșuri modeste

Putem considera începutul acestui traseu ca fiind din drumul național I (E 81), străbătând la început comuna Tureni. Lângă cooperativa de consum dăm de un indicator turistic, trecem apoi prin fața bisericii romano-catolice, unde un alt marcaj ne orientează spre ieșirea din localitate. Privirea ne este atrasă spre stânga, unde pâraul Turenilor intră între pereții calcaroși ai cheii. Noi urmăm în continuare un drum pietruit, străjuit de stâlpi de telefon, care la un moment dat se intersectează cu o linie de înaltă tensiune. Imediat ajungem în drumul asfaltat Turda — Petreștii de Jos. În fața noastră se conturează abruptul calcaros ce marchează .Urmita Munților Trascăului, dată aici de versantul stâng al văii Negoteasa. După un urcuș de 10 minute ajungem pe un platou ușor înclinat ce se întinde până departe spre sud. De la marginea platoului privim înapoi spre Depresiunea Turenilor, în mijlocul căreia se cuibărește satul omonim, iar mai departe zărim casele satului Ceanu Mic, în spatele căruia linia orizontului este închisă de dealuri molcome. Spre vest se deschide panorama largă a Depresiunii Hășdatelor, cu satele Deleni și Micești adăpostite la poalele ultimelor prelungiri ale culmilor ce se lasă din masivul deluros al Feleacului.

De aici urmăm partea superioară a platoului, în ușoară ascensiune spre sud, direcție în care mergem și noi. Întâlnim mici câmpuri de lapiezuri, care întrerup monotonia peisajului geomorfologic. Străbătând Dealul Săndulești, treptat ajungem la marginea abruptului estic al platoului. Din punctul Fântânele — unde există într-adevăr câteva fântâni (cu cumpănă), coborâm spre sud, apropiindu-ne de versantul stâng al Cheii Turzii, unde întâlnim Stâncăria Murunei și Cornul Cheii, de unde, pe traseul marcat și cu triunghi albastru ajungem la cabană, trecând prin pădurea Văpii. Remarcabilă pentru acest traseu, este direcția lui generală de la nord la sud, cu mici unduiri impuse de topografia zonei.

21. Circuitul de culme al Versanților Cheii Turzii**

Marcaj: punct roșu *Distanța:* 5 km *Diferență de nivel:* 600 m (cumulată) *Caracteristici:* traseu greu accesibil, nerecomandabil în timpul iernii

* Pentru acest circuit, a se vedea lucrarea *Turism și alpinism în Cheia Turzii*, Editura Sport-Turism, 1986 (autori Mihai Vasile, Mircea Barbilian)

Versantul stâng

De la cabană urmărim Drumul lui Borș, care pătrunde în Pădurea Văpii. Pe măsură ce copacii se răresc, deasupra noastră zărim micorelieful stâncos din zona Cornului Cheii (640 m). Urcăm Povârnișul Emil Pop și ajungem la grota cunoscută sub numele de Peștera Anton, de unde se deschide o superbă priveliște, cu largi orizonturi, remarcabilă prin contrastul izbitor dintre abrupturile stâncoase din zona cheii și defileului străbătute de Hășdate și suprafețele ușor ondulate, sau chiar netede, dominate de liniile crenelate ale masivelor calcaroase ale Munților Trascăului. Ne atrag atenția, de asemenea, cabana și campingul, drumurile care aleargă șerpuitor pe coamele dealurilor, pierzându-se spre adâncul văilor, apoi satul Săndulești, iar mai departe municipiul Turda. Urmărim după aceea alte obiective pe care orizontul larg ni le oferă cu dărnicie, fie spre est, fie spre vest, unde ne fixăm privirile spre stâncăria Borza, sub care se lasă Pădurea Mischiului.

De la Peștera Anton, revenim la potecă, trecem pe lângă Cornul Cheii și stâncăria Muruna și ajungem la partea superioară a platoului calcaros al Petreștilor, care impresionează prin netezimea sa aproape netulburată. Marcajul ne poartă mai departe pe la marginea dinspre versantul stâng al cheii, trecând pe deasupra Hornului Vulturilor, Turnului Borș, Peretele Alghinelor — de unde zărim două poienițe. Ajungem deasupra Dosului Coșului (725 m), de unde ne apare o priveliște spectaculoasă spre versantul drept al cheii, unde identificăm creasta Pereților în Trepte, Turnul de Jos, Obeliscuri, Peretele Vulturilor — cu o peșteră la bază etc. Tot de-aici privim Culmea Mănăstirii din sudul cheii, cu forma sa ușor bombată. Sub punctul ei cel mai înalt (746 m) se lasă Colțul Lat (Colțul Rotunjit) cu grohotișurile de la bază (Câmpul Prodan) etc.

Ne desprindem cu greu de acest punct de belvedere și depășim zona Peretelui Uriăș, pe care nu-l putem însă vedea, întrucât se află undeva la baza versantului. Ajungem la locul denumit Grădina, în sudul căruia la partea superioară a versantului se află Colțul Sandului (750 m), care ne oferă posibilitatea să privim de aproape zona de la jumătatea cheii, dar și mai departe spre Depresiunea Hășdatelor, ori în partea opusă, spre defileul cu același nume.

Din Colțul Sandului ne îndreptăm spre nord, pe deasupra Coastei Călăștur, în drumul nostru întâlnind și o mică dolină, de la care, pe o potecuță, putem coborî la peștera Călăștur, a cărei intrare impresionează prin aspectul ei de catedrală gotică. Peștera a fost locuită de către omul primitiv în paleoliticul mijlociu (cu 100 000 — 40 000 ani în urmă), urmele găsite aparținând culturii musteriene. De altfel, aceasta este cea mai frumoasă și mai interesantă peșteră din Cheia Turzii. De la gura ei zărim, printre ramurile copacilor, grohotișurile Zurușului Lung și o parte din abruptul Zgovonilor.

Revenind la potecă facem o curbă pe la „obârșia” Zurușului, de unde ne aruncăm privirea spre hăurile adânci ce se lasă către fundul cheii. Urmărim apoi abruptul Zgovonilor cu cele două poieni — Tisa Mică spre partea superioară și Tisa Mare mai jos, deasupra Crestei Frumoase. Mai departe, trecem pe deasupra Crestei Scorușului și Pădurii Morarilor, între care, cam pe la jumătatea coastei se află peștera Morarilor.

Dincolo de Pădurea Morarilor apar stratele din zona Polmoanelor, strate ce înclină puternic spre cheie, aproape paralel cu Creasta Scorușului. Din dreptul lor, panta scade treptat, însă în timp ce coborâm ne bucurăm din plin de liniștitoare priveliște ce se deschide spre Depresiunea Hășdatelor, dominată de suprafețe netede sau ușor ondulate și închisă de liniile blânde ale dealurilor de la orizont — contrastul dintre peisajul montan și cel al acestei zone fiind marcant. De-aici de sus, așezările din cadrul depresiunii, drumurile și apele ni se înfățișează ca o pagină dintr-un uriaș atlas.

Coborâm coasta înierbată a Pleșului până la fostele clădiri ale morii aflate odinioară la intrarea în cheie.

Versantul drept

De la ruinele morilor traversăm albia râului, pe bolovani sau chiar prin apă, îndreptându-ne către Stâncă Mică. Un indicator ne arată drumul ce intră în Pădurea Cheii, poteca purtându-ne până la Fântâna lui Chipper, aflată într-un luminiș. De aici urcăm versantul abrupt, în serpentine, până către cartea lui superioară, unde poteca se pierde într-o zonă cu întinse câmpuri de lapiezuri, care capătă forme dintre cele mai variate (structurale — pe capete de strat, alveolare, tubulare, în brazde etc.). Localnicii denumesc regiunea foarte sugestiv și anume „La Bliduri”. Ne apropiem de stratele Polmoanelor, de unde ni se deschide o încântătoare priveliște spre cheie, a cărei adâncime ne apare în totalitate, zărand astfel și porțiuni din cursul Hășdatelor; în față se vede versantul stâng, prăpăstios. Sub noi se lasă Zurușu Cetății — cel mai mare grohotiș din versantul drept, care ajunge până în albia râului. În lungul acestui grohotiș se poate coborî cu atenție până în poteca cheii.

Trecem printre Polmoane și Costișata (745 m) și ocolim în semicerc Căldarea Cetății, ce înclină în direcția Zurușului Cetății și ajungem în punctul numit Capul Cheii (748 m), de unde în fața noastră se deschide un peisaj dominat de relieful stâncos, de o mare sălbăticie. Privirea ne este atrasă totodată de Zurușu Lung, prins între pereții Zgovonilor și cei ai Coastei Călăștur, apoi zărim peretele triunghiular al Porumbeilor, înălțat deasupra Padinii, iar mai încolo Peretele Uriăș. Deasupra versantului observăm linia ușor curbată a platoului calcaros. Sub noi, se lasă Poiana La Cărlige, în jurul căreia știm că se află peșterile Ascunsă, Feciorilor și Modoloaia; mai jos apare Colțul Crăpat, sub care se desfășoară Sărtoarea.

De la Capul Cheii, urmărim buza abruptului, trecând din nou peste câmpurile de lapiezuri care rămân în dreapta și ajungem în locul cel mai înalt de pe versantul drept, loc denumit Strana (751 m) — asemănător unui balcon, ce domină peretele Surime. De-aici ne aruncăm privirile spre Colțul Lat și împrejurimile sale (grohotișul La Cigăi, Creasta Wolf, Repezișul Caprelor etc.). Pe la jumătatea versantului deasupra căruia ne aflăm se deschide gura Peșterii Hornarilor, iar în dreapta noastră apare zona din aval a cheii.

Următorul tur de orizont îl putem face de la steaua de metal, ușor de reperat, unde de altfel întâlnim și marcajul. Apoi ne strecurăm printre tufișuri până ce apare deschiderea în amfiteatru a zonei „La Dos” — denumire foarte sugestivă, având în vedere expunerea ei către nord.

În sfârșit, ne îndreptăm spre ultimul punct de observație de la marginea superioară a versantului drept, care se numește Colțul Mischiului, spre care converg două abrupturi — cel dinspre cheie și cel dinspre Stâncăria Borza. De-aici

privim mai întâi locul de ieșire al râului Hășdate din uriașa spintecătură pe care și-a croit-o în platoul calcaros, iar mai apoi orizontul larg ce se pierde în depărtări.

Coborâm prin Stâncăria Borza, iar în continuare prin Pădurea Mischiuului, urmând marcajul până la cabană.

Acest circuit de culme al versanților Cheilor Turzii ne dă posibilitatea să ne bucurăm mai întâi de priveliști inedite, specifice intimității acestui valoros monument al naturii, iar mai apoi de cele oferite de largă deschidere a orizontului. Totodată, circuitul adaugă tulburătoarelor frumuseți întâlnite în lungul traseului prin cheie. noi valențe, date de măreția înălțimilor, de grandioarea formelor de relief care, de-aici de sus, ni se dezvăluie cu generozitate.

III. TRASEE TURISTICE RUTIERE

22. De-a lungul văii Ampoiului: Alba Iulia — Zlatna

Distanța: 35 km

Timp de parcurs: 30 minute (cu autobuzul sau autoturismul)

Caracteristici: asfaltat; însoțit de calea ferată Alba Iulia — Zlatna

Acest traseu limitează partea sudică a Munților Trăscău și permite accesul spre inima Apusenilor, urmărind valea Ampoiului de la vărsare până la izvor, prin zona numită „mocănișea Ampoiului”.

De la Alba Iulia se trece prin Micești, apoi prin Șard — zonă viticolă — și se ajunge la Gura Ampoitei. De aici se pătrunde în zona montană unde valea Ampoiului se îngustează, versanții se apropie de sosea și sunt acoperiți cu pălcuri de pădure, numeroase fanate și culturi agricole așezate pe agroterase. Calea ferată, de pe dreapta Ampoiului, și șoseaua DN 74, pe stânga, urmăresc intim cursul acestuia. Din loc în loc în zona versanților apa. stânci izolate de calcar ce scilipsesc în zare și fac-notă discordantă cu fizionomia generală a reliefului relativ domol, dezvoltat pe formațiuni de fliș. Suntem în prezența unor olistolite sau klippe — veritabile puncte de atracție turistică, unele fiind declarate chiar monumente ale naturii.

Astfel, de la Gura Ampoitei — unde valea Ampoitei confluează cu Ampoiul, din șoseaua DN 74 spre dreapta, la circa 2 km, se profilează primele olistolite: *Pietrele Ampoitei*, monument al naturii,

denumite de localnici „Stogurile Popii”, (vezi traseul-3). - . Urmărind mai departe valea Ampoiului, pe șoseaua DN 74, după circa 3 km de la Gura Ampoitei, ajungem în satul Tăuți dominat pe dreapta Ampoiului de un vârf conic pe care se găsesc ruinele unei cetăți. Accesul la cetate se face prin locul numit „Coștei”. Actul de naștere a cetății poartă data de 1276, când episcopul Petru al Transilvaniei obține un loc de perspectivă pentru a ridica această construcție. În anul 1553 trupele austriece alungate din Transilvania distrug însă cetatea. În interiorul incintei zidurilor sale, rămase martori ai cetății de odinioară au fost identificate numeroase camere de locuit, o capelă, au fost descoperite vârfuri de săgeți, ceramică, cahle, ghiulele mici și blocuri cioplite cu însemnele pietrarilor din Alba Iulia.

În continuare, de la Tăuți spre Meteș, pe versantul drept al Ampoiului, întâlnim rezervația naturală *Calcarele cu orbitoline de la Pietra Corbului*. Suntem în prezența unei stânci înalte de circa 100 m, de culoare albicioasă, formată din calcare care pun în evidență, pe de o parte, o sedimentare normală, ritmică și una haotică. În cimentul rocii se găsesc exemplare de orbitoline care atribuie calcarelor vârsta albiană. În comuna *Meteș* te întâmpină, în centrul acesteia, un monument închinat eroilor din primul război mondial. De la Meteș, urmând pe jos, circa 3 km, un drum comunal ce dublează valea Meteșului până la confluența dintre valea Isca și valea Albinei și apoi o potecă ce urmărește valea Albinei ajungem, după alți 3 km, la *cheia Albinei* (0,5 km lungime). În blocurile calcaroase intersectate de valea Albinei sectorul de chei prezintă numeroase rupturi de pantă care au condus la apariția unor cascade și repezișuri. Relieful are aspect ruiniform cu turnuri, piramide și trene de grohotișuri, iar la baza cascadelor apar marmite de eroziune ce pot fi urmărite la diferite înălțimi și pe pereții calcaroși.

Urmărind traseul nostru, în continuare, spre *Presaca Ampoiului* observăm că valea se îngustează treptat între Poiana Ampoiului și Prisaca Ampoiului având aspect de defileu și este străjuită de înălțimile Dealului Stânișoara (725 m), de pe versantul stâng, deasupra căruia se profilează albul imaculat al calcarelor din *Colții Corbului*.

După circa 2 km Ampoiul primește pe stânga valea Feneșului, la confluența căreia se află localitatea cu același nume. Și aici, pe versantul stâng al Ampoiului, peisajul este dominat de căpițele albe ale calcarelor de la Bulbuci și Pietra Bradului, din apropierea localității, iar în ultimul plan de masivele Dâmbău (1 369 m) și Corabia (1 307 m). Feneșul este renumit în zona Ampoiului prin măiestria cusăturilor cu care femeile împodobesc iile și cămășile bărbaților cu motive tradiționale.

Din satul Feneș putem face o drumeție până la masivul Dâmbău (1. 369 m). Timp de mers 7—8 ore dus-întors, traseu nerecomandabil iarna. Traseul pornește de la ultima casă din partea de sus a satului, urcă la stânga pe un afluent al Feneșului, urmărind poteca ce răzbate pe culme. Urmărim apoi spre nord poteca de pe culmea dealului urcând continuu până la Vf. Dâmbău, masiv calcaros și splendid punct de belvedere spre împrejurimi. În cadrul său se află numeroase fenomene carstice, printre care câmpuri de lapiezuri, doline și peștera-aven cu același nume.

Tot din satul Feneș se recomandă a se parcurge și valea Feneșului, care ne oferă peisaje de neuitat. Ea izvorăște de sub Vf. Negruleasa (1.364 m) și, după ce coboară de la obârșie o pantă abruptă, străbate o zonă cu păduri seculare de fag, printr-o vale relativ îngustă, cu mici sectoare lărgite în zonele de confluență cum este Feneșasa și sectoare de chei — *Cheia Feneșului*, important punct de atracție turistică. Pentru a ajunge la Cheia Feneșului (Cheia Caprei) urmărim drumul forestier de pe valea Feneșului circa 8 km, pe care-l parcurgem în circa 2 ore.

Cheia s-a format între înălțimile Dâmbău (1.369 m) în vest și Corabia (1.307 m) în est, două masive calcaroase împlântate în masa flișului crețacic. În zona cheii calcarele sunt boltite formând un anticlinal al cărui ax este tăiat

perpendicular de râul Feneș creând acest sector îngust și sălbatic de chei. În masa rocilor sedimentare apar aici petice de eruptiv (ofiolite) de vârstă jurasic inferior, scoase la zi prin erodarea rocilor mai moi și înscriindu-se în relief prin forme abrupte și imprimând peisajului o notă aparte, spectaculoasă.

În zona cea mai îngustă a cheilor, două stânci străjuiesc valea ca și când n-ar fi suficienți pereții abrupti ai Dâmbăului și ai Corabiei. În acest loc numit *Piatra Caprei*, Asociația vânătorilor și pescarilor sportivi și-au așezat o frumoasă cabană cu o stație de incubație pentru păstrăvi. Versanții calcaroși au caracter de abrupturi verticale, cu trene de grohotișuri la bază. Apele aici devin gălăgioase, se izbesc puternic de stânci mari căzute de sus. le ocolesc, se strecoară cu dibăcie printre ele creând mici cascade.

După ce am depășit sectorul de chei ajungem într-o zonă mai largă, pitorească, numită *Feneșasa*, loc de odihnă și do petrecere a timpului liber la sfârșit de săptămână. De la Feneșasa urmând, în continuare, firul văii, în aproximativ 2½—3 ore ajungem în Poiana narciselor de la Negrileasa (1.364 m), de unde spre vest se profilează un vârf important — nek-ul vulcanic Văleni (1.348 m).

Revenind în drumul național, trecem pe lungă satul Galați aflat pe dreapta Ampoiului și, aproximativ la jumătatea distanței dintre Feneș și Pătrângenii, se află stația de autobuz de unde putem trece râul pe dreapta și după circa 1 km ajungem în satul Valea Mică. Intrarea în localitate este străjuită de două stânci verticale de calcar, înalte de 15 m, sub formă de turnuri numite „porțile”. Au aceeași genă ca și Pietrele Ampoiei și sunt declarate rezervație naturală.

Ne reîntorcem în șosea (DN 74) care, urmând valea Ampoiului în amonte ne conduce în orașul Zlatna, străjuit la sud de conul vulcanic al „Jidovului” (952 m), iar la nord de Vf. Dâmbău (1.369 m). Așezarea s-a dezvoltat în depresiunea largă de la confluența pârâului Văltori (valea Morilor) cu Ampoiul.

În jurul Zlatnei se află numeroase locuri pitorești ca: Valea Morilor, Breaza, Jidovul, Dâmbăul etc. Din oraș, ne putem îndrepta, pe valea Morilor, pe sub Vf. Vâlcoi și spre Bucium—Detunate și Roșia Montană.

Timp de mers 8—10 ore, traseu greu, nerecomandabil iarna.

23. Feneș — Lacul Feneș

Traseu rutier nemarcat

Distanța: 9 km

Traseul pornește din DN 74, clin apropierea confluenței Feneșului cu Ampoiul, de unde se desprinde drumul local ce se îndreaptă spre Munții Trăscăului. La început mergem pe aripa dreaptă a marelui con de dejecție pe care îl depune Feneșul în vatra depresiunii Zlatna. Străbatem satul ce poartă numele râului — sat cu numeroase case vechi construite din lemn și, treptat, pătrundem pe valea ce se deschide spre depresiune ca o pâlnie. Apoi, versanții se apropie, panta se accentuează și - cale de vre-o 2 km — străbatem Un sector do defileu dincolo de care pătrundem în Cheia Feneșului, una dintre cele mai adânci din Munții Trăscăului, situată între masivele calcaroase Dâmbău (1 369 m) și Corabia (1 307 m). Relieful ruiform de aici capătă dimensiuni impresionante, iar în cadrul rupturilor do pantă apar numeroase marmite. Dincolo de cheie, valea se lărgește brusc, râul are un curs domol, iar la mai puțin de 1 km ajungem la locul unde se înalță barajul, în spatele căruia va fi adăpostit cel mai mare lac clin Munții Trăscăului, lac ce va trimite un mic golf pe Feneșasa.

24. Șard — Ighiu — Ighiel — lacul Ighiu

Traseu rutier;

Marcaj: cruce albastră

Durata: 15 minute cu autobuzul până la Ighiel; 30 minute cu alte mijloace auto până la lac

Distanța: 20 km

Caracteristica traseului; drum asfaltat 8 km, până la Ighiel, drum forestier 12 km până la Iezer

Acest traseu reprezintă o altă posibilitate de a pătrunde în Munții Trăscăului de-a lungul văii Ighielului. Este cel mai scurt drum dinspre Alba Iulia pentru a ajunge la Lacul Ighiu (Iezerul Ighielului). De la Alba Iulia prin Micești, Șard, Ighiu până la Ighiel există șosea asfaltată și cursă de autobuz, iar ce aici drum forestier accesibil auto până la lac.

Din localitatea Șard, șoseaua, după ce trece peste linia ferată, se bifurcă: pe de o parte se îndreaptă pe valea Ampoiului spre Zlatna, iar pe de altă parte trece prin centrul Surdului spre Ighiu până la Ighiel. De la Șard am pătruns în renumita podgorie a Albei.

Șardul este o veche localitate viticolă. În centru se păstrează un monument istoric medieval (fostă bazilică romană), datând din secolul al XIII-lea și o casă nobiliară construită în stilul Renașterii târzii, la sfârșitul secolului al XVII-lea. Este una dintre puținele case nobiliare păstrate în Transilvania.

Ieșind din Șard, după 3 km ajungem în comuna *Ighiu*. Ighiel este renumit și prin târgul comunal care se organizează aici în fiecare săptămână, în ziua de vineri.

După ce iese din Ighiu șoseaua se bifurcă din nou. Spre dreapta, după 4 km, ajungem la *Țelna*, un alt sat al „Țării vinului”, situat pe valea cu același nume. Este o vale frumoasă, îngustă, săpată în ofiolite și benzi calcaroase care-i imprimă caracter de defileu.

Revenind la bifurcație, spre stânga, pătrundem pe valea Ighielului și după 5 km ajungem în satul Ighiel.

Valea Ighielului izvorăște din lacul Ighiu. Are un profil transversal îngust, cu aspectul unui defileu cu versanții bine împăduriți cu păduri de fag. Drumeția noastră începe clin satul Ighiel, cu case în stil tradițional.

După ieșirea clin sat urcăm pe drumul forestier ce însoțește îndeaproape firul văii și după 12 km (circa 2½ ore), ajungem pe malul lacului Ighiu (Iezerul Ighielului). Aici întâlnim traseul 3, cruce galbenă, care coboară spre stânga în valea

Ampoiței, sau urcând de la coada lacului ne conduce spre Ciumerna—valea Gălziței—cabana Întregalde.

25. Galda de Jos — Benic — Cabana Întregalde

Traseu rutier, parțial marcat cu cruce galbenă

Durata: 4—5 ore de drumetie

Distanța: 23 km

Caracteristici: drum asfaltat pe tot parcursul traseului.

Accesul se face din DN I (km 394), de la Alba Iulia (16 km), sau 3 km de la Teiuș, prin Făgădaele Gălzii, pe valea Gălzii.

Valea străbate Munții Trăscăului pe direcția vest-est și oferă vizitatorului pe lângă peisaje frumoase, cu sectoare de chei, interesante așezări, cu arhitectură specifică zonei de deal și munte.

De la Galda de Jos șoseaua urcă ușor pe malul drept al văii și ajunge în satul *Mesentea*, care deține un foarte valoros monument de arhitectură și anume o biserică de lemn din anul 1674. În continuare, după 4 km de la Galda de Jos, întâlnim localitatea *Benic* unde Galda primește ca afluent pe stânga valea Cetii, pe care pătrunde traseul 6. Noi urcăm pe valea Gălzii, trecem prin *Galda de Sus*, unde livezile dau nota dominantă a peisajului și, după ce ieșim din localitate, valea se îngustează și capătă caracterul unui veritabil defileu, săpat în ofiolite și conglomerate albiene, cu versanții acoperiți cu păduri de fag și stejar. După aproximativ 5 km de la Galda de Sus valea se îngustează și mai mult și pătrunde în *Cheia Gălzii* care, deși are o lungime de numai 300 m, prezintă cel mai îngust sector de pe cursul văii Galda, încât nu lasă loc decât pentru apa ce se rostogolește peste colțurile de stânci și pentru șoseaua care a fost tăiată în peretele calcaros. Această cheie formată prin interceptarea unui olistolit de către apă este interesantă pentru pitorescul și sălbăticia ei.

La ieșirea din cheie valea se lărgeste din nou parcă pentru a face loc amplasării cătunului Poiana Gălzii. După aproximativ 6 km întâlnim, în dreptul stației de autobuz, marcajul cruce galbenă care duce către Tecșești—cabana Râmeț. Drumul continuă pe valea Gălzii și după 2 km se intersectează culmea calcaroasă Bedeleu—Ciumerna unde apare vestita *Cheie a Întregaldelor*, una dintre cele mai renumite chei din țară. Are o lungime de aproape 3 km și este orientată pe direcția vest-est. Dezagregarea a acționat în mod diferit pe cei doi versanți ai cheii creând un microrelief în forme foarte variate. Pe versantul stâng, mai abrupt, apar creste zimțate, turnuri piramidale, stâlpi, arcade, „ciuperci”, ogive etc. Aici apar unele din cele mai tipice culoare nivale, de-a lungul cărora se desfășoară limbi de grohotiș cu lungimi de sute de metri. Versantul drept mai înalt, este mult mai împădurit cu păcuri de pădure de fag și brad, iar relieful de amănunt este mascat de vegetație. Pe ambii versanți apar poduri naturale — ultimele resturi din niște peșteri foarte vechi distruse de eroziune. Grohotișurile se termină brusc deasupra abrupturilor care apar la partea inferioară a versanților — uneori având chiar aspecte de surplombe.

În această porțiune apa este bogată în păstrăvi, iar pe stâncile calcaroase ale versanților se poate vedea floarea de colți (*L. conthopodium alpinum*). În zona cheii planta coboară la cea mai joasă altitudine din țară, datorită unui topoclimat special, influențat de o scurgere de aer rece de-a lungul culoarului de vale. Zona cheii, prin frumusețea și sălbăticia peisajului constituie o rezervație naturală de 403 ha.

După ieșirea din cheie ne îndreptăm spre Modolești de unde, spre dreapta, pe valea Gălcerului, urcă traseul 5 spre cabana Râmeț. Noi ne continuăm drumul pe vale în sus al cărui profil transversal se lărgeste treptat primind aspectul unei depresiuni. Aici se află comuna *Întregalde*, localitate tipică de munte, în care, se află o biserică de lemn din secolul al XVIII-lea precum și cabana *Întregalde*.

26. Teiuș — Stremț — Geoagiu de Sus - Valea Mănăstirii — cabana Râmeț

Traseu: rutier (autobuz Teiuș—Valea Mănăstirii)

Marcaj: parțial punct roșu (Valea Mănăstirii—cabana Râmeț) între Valea Mănăstirii și cabana Râmeț apare și marcajul bandă roșie.

Distanța: 20 km

Diferență de nivel: 200 m

Timp de parcurs: 30—40 de minute cu autoturismul sau autobuzul; 1½—2 ore cu bicicleta. Caracteristici: traseu ușor accesibil.

Traseul pornește din centrul Teiușului — important nod de cale ferată — unde, din DN I, se desprinde șoseaua locală ce urmărește valea Râ-mețului, până în sectorul de chei. După circa 5 km ajungem în centrul comunei Stremț (unde se află ruinele unei cetăți din secolul al XIV-lea, cuibărită între dealuri.) în localitate se află Baza de agrement Stremț a coperatoivei Tehnometal Teiuș, ce cuprinde trei bazine cu apă, o capacitate de cazare de 30 paturi și bufet cald și rece. În continuare, după o distanță ceva mai mare, se ajunge în satul Geoagiu de Sus, alungit mult pe valea Rimețului. Monumentul dle armatei de aici, fost sediu episcopal în secolul al XVI-lea, a cărei întemeiere este atribuită lui Radu de la Afumați (1.521—1.529) reflectă influența arhitecturii din Țara Românească. În interior, valoroase picturi datorate zugravului Mișu (1483), ca și picturi mai noi, din 1741, în stil post-brâncovenesc. La ieșirea din sat, continuăm călătoria pe un drum pietruit care ne conduce în zona satului Valea Mănăstirii. Străbătând sectorul îngust de vale, avem sentimentul că ne aflăm într-un veritabil defileu (săpat în gresii și conglomerate cretacice). Remarcabilă pentru zonă este prezența câte unei mori de apă în funcțiune în cele două sate sus-menționate.

Pe măsură ce valea și, o dată cu ea, drumul suferă o arcuire spre vest, ajungem la vestitul monument de la care își trage numele și satul. Decorul natural este dominat de crestele calcaroase de culoarea varului, ce stau față-n față, care

imprimă peisajului o notă de pregnantă sălbăticie. Putem vizita monumentul și micul muzeu, după care urmăm traseul marcat cu punct roșu, ce trece prin Cheia Mănăstirii, spre cabana Râmeț.

27. Aiud — Poiana Aiudului — Cheia Aiudului — Vălișoara — Colțești — Rimetea — Buru — Defileul Iarii de la Surduc — Iara

Traseu: rutier nemarcat

Distanța: 40 km

Diferența de nivel: 350 m

Timp de parcurs: o oră cu autoturismul sau autobuzul; 3 ore cu bicicleta

Caracteristici: traseu rutier ce traversează Munții Trascăului prin jumătatea lor nordică, în lungul unor drumuri județene modernizate; accesibil tot timpul anului. Traseul urcă de la Aiud (250 m) până la Colțești (575 m), apoi coboară până la Buru (380 m) și urcă din nou până la Iara (550 m).

Plecăm din orașul Aiud urmând drumul județean asfaltat ce urmărește valea Aiudului. La ieșirea din Aiud de Sus, lăsăm șoseaua ce se desprinde spre stânga (îndreptându-se spre cabana Sloboda) și trecem prin satele Măgina și Livezile. Ajungem în Poiana Aiudului, sat situat într-o mică depresiune intramontană, pe terasele de confluență din vatra acesteia. Aici, râul Aiud primește pe cei mai importanți afluenți ai săi și anume pe Inzel din dreapta și pe Răchiș din stânga — formând un mic nod de convergență hidrografică.

Încă de la intrarea în sat ne atrage atenția marea carieră de calcar din versantul stâng al văii — care aprovizionează în special Uzinele Chimice de la Ocna Mureșului. Străbătând așezarea concentrată spre zona de confluență amintită, ne apropiem de masivele calcaroase ce străjuiesc Cheia Aiudului. Ogoarele urcă până la baza abrupturilor care strălucesc în bătaia soarelui. Șoseaua descrie curbe ușoare și ne conduce spre intrarea în această cheie, cel mai ușor de vizitat dintre toate cheile din Munții Trascăului, datorită drumului asfaltat ce o străbate. Cheia Aiudului reprezintă totodată o poartă de intrare (dinspre sud) în Depresiunea Trascăului. Ea este săpată între vârfurile Bogza, Pleașa Lacuii și Piatra Velii care se sue-Lvel în stânga cum urcăm și Pleașa Cornilor și Racniș din dreapta noastră. Datorită unor puternice prăbușiri (provocate, în parte, de procesele de dezagregare), cheia s-a lărgit treptat, așa încât versanții săi sunt relativ depărtați unul de altul. La intrarea dinspre aval observăm puternica ruptură de pantă a talvegului — rezultat al eroziunii regresive. Impresionează aici verticalitatea pereților, la baza cărora vedem mari conuri de grohotiș ordonat gravitațional (elementele mari se află la bază, iar spre vârful conului, apar elemente tot mai mici).

Pe la jumătatea cheii întâlnim popasul -turistic „Cheia Vălișoarei”, punctul de plecare a traseului 10 (cruce roșie), ce pornește de la Sălciua și trece pe la Poarta Zmeilor. Aici întâlnim și un indicator turistic, care ne oferă datele necesare abordării respectivului traseu. Noi ne continuăm drumul însă, urcând ușor până dincolo de cheia din ai cărei versanți ne privesc gurile întunecoase ale câtorva peșteri, situate la nivele foarte diferite față de talveg.

Pătrundem apoi într-una din cele mai frumoase depresiuni intracarpătice, șoseaua făcând o curbă iargă spre stânga, până în satul *Vălișoara*. Odinioară, străbătând acest traseu, ne atrăgeau atenția morile de apă înșirate mai ales către intrarea râului în cheie; actualmente toate sunt dispărute.

Trecem de satul îngropat în grădinile cu pomi fructiferi, urmărind șerpuirile șoselei asfaltate, printre ogoare cu contururi geometrice, colorate divers, în funcție de natura culturilor ce se văd până către rama depresiunii. Lăsăm drumul albicios ca varul, ce o ia la stânga spre satul Izvoarele (traseu 10 — cruce roșie) și urcăm o pantă lină până la Colțești, unde în centrul așezării depășim cumpăna apelor dintre Aiud și Arieș, atingând cota maximă (575 m) de pe întregul traseu. Aici valea Urdașului (obârșia râului Aiud) și Pârâul Muntelui (obârșia Trascăului) se apropie sensibil unul de altul, pentru ca apoi să se recurbeze, fiecare străbătând fie jumătatea sudică, fie pe cea nordică a depresiunii.

În satul Colțești, cu case strânse una într-alta, frumos aliniată la stradă, își dau întâlnire traseele 11 (spre Masivul Bedeleu) și 12 (spre Colții Trascăului) — marcat cu bandă albastră, respectiv cruce albastră, cu traseul 8 (ce vine de la Poiana Aiudului prin defileul Răchișului—Colții Trascăului) și respectiv 13 (dispre Vidolm, prin Cheia Muntelui).

De la Colțești coborâm ușor spre Rimetea, în timp ce la răsărit, dincolo de unduirile largi ale depresiunii se ridică impozantul abrupt al Colților Trascăului, către care privirile sunt îndreptate tot mai insistent. Ajungem în centrul așezării, de unde putem, din nou, admira priveliștea încântătoare a acestei fantastice plămui — opera marelui meșter Natura. La Rimetea converg traseele 12 (spre Colții Trascăului—Colțești), marcat cu cruce albastră, cu traseele 1 f (ce pornește spre Moldovenești) și 1 e (bandă roșie).

În Rimetea ni se oferă prilejul de a vizita un interesant muzeu etnografic, iar înainte de plecare este bine să ne aprovizionăm cu apă de la unul din izvoarele puternice aflate chiar în centrul satului.

Spre nord trecem pârâul pe malul drept, admirăm alte ipostaze ale Colților Trascăului, acest zid uriaș care străjuiește depresiunea cu crestele sale zimțate, cu turnurile și colții printre care se înscriu culoare de avalanșe căptușite cu limbi de grohotiș suspendate, ori coborând spre baza pereților abrupti. Treptat ieșim din depresiunea care rămâne undeva în urmă, sub unghiul nostru de vedere. Valea se îngustează continuu, căpătând aspecte de defileu, iar când versanții devin prăpăstioși (mai ales cel stâng) ne dăm seama că străbatem o mică cheie.

Apoi intrăm în bazinul de la Buru, unde după ce trecem Arieșul, întâlnim drumul național 75, pe care-l urmăm până la ieșirea din sat. Din punctul de confluență cu Iara ne îndreptăm spre nord pe drumul județean asfaltat, care pe o distanță de 5—6 km străbate pitorescul defileu de la Surduc, săpat în rocile cristaline din nordul Munților Trascăului de acest râu. Versanții acoperiți de păduri masive de fag, coboară până în firul văii, unde șerpuiesc râul și drumul ce se aștern în fața. Observăm câteva cariere și ne atrag atenția conurile de dejecție, care se înscriu pregnant în peisaj, cele mai mari fiind ale pâraielor Măgura și Agriș. De altfel prezența lor ne arată că ne aflăm într-unul dintre cele mai veritabile defilee.

După satul Surduc — ce dă numele defileului, versanții se desiac larg, îmbrățișând depresiunea Iară, situată la contactul Munților Trascăului și, respectiv, Muntele Mare, cu dealurile.

La Iara întâlnim traseul 18, ce vine de la Cheia Turzii și se îndreaptă spre Complexul turisuc Băișoara (cruce roșie), străbătând în lung depresiunea până la Băișoara, unde șoseaua noastră o ia la dreapta, mergând mai departe spre nord prin Cheia Băișorii. Prin satul Săcel (la 3 km de care se află ruinele cetății Lita), iar apoi prin Săvădisla drumul județean intra în DN 1, între Gilău și Horești, de unde, urmărind valea Someșului Mic spre aval putem ajunge la Cluj-Napoca.

28. Turda — Mihai Viteazu — Cornești — Buru — Lungești — Sălciua

Traseu: rutier, marcat parțial (cruce albastră)

Distanța: 45 km

Diferență de nivel: 150 m

Timp de parcurs: în jur de o oră cu autoturismul sau autobuzul; 3—4 ore cu bicicleta

Caracteristici: traseu rutier ce străbate Depresiunea Turzii, apropiindu-se de contactul acesteia cu Munții Trascăului și apoi cel mai lung defileu al Arieșului (28 km) — săpat în cadrul acestora; traseul se desfășoară de-a lungul drumului național 75 și este ușor accesibil tot timpul anului.

Pornim din municipiul Turda urmând indicativul rutier spre Câmpeni, trecem prin comuna Mihai Viteazu și satul Cornești, situat pe terasele din dreapta Arieșului, în Depresiunea Turzii, nu departe de contactul acesteia cu Munții Trascăului (până la ramificația spre Cheia Turzii traseul este marcat cu cruce albastră). La bifurcația spre Moldovenești, șoseaua, ca și calea ferată, trec pe versantul stâng al râului, care iese aici din cel mai lung, defileu al său (28 km).

Dincolo de frumosul baraj de captare a apei, pătrundem în această vale îngustă, ale cărei sinuoșități le urmărim îndeaproape.

Din versanții abrupti, împăduriți, din loc în loc ies stânci golașe, de culoare închisă, datorită prezenței ofiolitelor. Arieșul, într-o continuă fierbere, coboară grăbit într-o albie în care abia încape. De altfel el este de departe râul cu debitul cel mai bogat dintre apele care brăzdează Munții Trascăului, având aici aproape 25 m³/s.

Urmărim firul șoselei circa 3 km, până întâlnim panoul care ne avertizează că suntem în apropierea cabanei Buru. Ceva mai sus, într-un loc unde valea se deschide ușor, ajungem la punctul în care șoseaua spre Aiud se desprinde la stânga (30 km). Apoi intrăm în satul Buru, unde Arieșul primește din stânga pe Iară — cel mai mare afluent al său, iar din dreapta râulețul Trascău.

La ieșirea din Buru se află bifurcația spre Cluj-Napoca, însă noi urmăm în continuare șoseaua ce străbate valea sinuoasă a Arieșului, eu aspecte remarcabile de defileu, cu nimic mai prejos decât alte defilee carpatice. Versanții înveșmântați în pădurea de foioase, sub culorile toamnei, oferă călătorului imagini cu adevărat picturale. Apoi intrăm într-un sat cu case rare, înșirat pe o mare distanță, care-și merită numele de Lungești, după care dăm de gura Ocolişelului — râuleț ce izvorăște din Muntele Mare și după ce trece prin satul omonim, taie în cristalinul Munților Trascăului un defileu sălbatic, accesibil în lungul unui drum pietruit.

De la gura Ocolişelului drumul național se arcuiește spre sud-vest, ca și valea îngustă, ce suferă o ușoară lărgire la Vidolm, unde face loc vastului con de dejecție și micilor fragmente de terasă pe care se află satul. Ne continuăm călătoria înspre amonte, unde dăm de gura Ocolişului, râu ce curge în direcția aproape contrară colectorului său. Faptul se datorează masivului cristalin Vâr-fuiata (954 m), situat după confluență, pe care, în adâncirea sa, râul l-a evitat, ocolindu-l și îndepărtându-se oarecum de el, de unde și numele atât de sugestiv de Ocoliş. De altfel o ascensiune pe acest vârf golaș (în circa două ore) ne dă posibilitatea unui tur de orizont interesant.

Comuna Ocoliş, care începe nu departe de confluență, undeva la dreapta, ocupă spațiul oferit de o mică depresiune de contact între Munții Trascăului și Muntele Mare. Interesant pentru această așezare este faptul că ea păstrează portul popular, femeile de-aici mai țesând încă aba de diferite calități, care ia drumul târgurilor tradiționale din valea Arieșului și mai departe. Amonte de satul Runc (aparținător comunei), pe calcarele de la bordura Muntelui Mare, râul Ocoliş și afluentul său Pociovaliștea taie chei de o mare sălbăticie și originalitate, în cazul celui clin urmă, având aspectul unui veritabil tunel.

De la gura Ocolişului ne îndreptăm aproape spre sud, întâlnind la un moment dat o nouă lărgire, care adăpostește satul Lunca, situat mai ales pe terasele din dreapta Arieșului, cât și pe micile conuri de dejecție de la gura torenților ce coboară din Masivul Bedeleu. Ceva mai sus dăm de gura Poșăgii, confluența fiind bine observată de pe podețul de beton peste acest râu, aflat în apropiere.

Ca și în cazul Ocolişului, Poșaga este situată, de asemenea, într-o mică depresiune de contact. Râul Poșaga, care coboară din Muntele Mare, aduce un debit bogat și este însoțit, ca și afluenții săi de drumuri forestiere ce urcă până spre izvoare. Ele facilitează vizitarea unor obiective de mare valoare științifică și turistică, cum ar fi Cheia Poșăgii cu izbucurile Ferede (de pe malul stâng) și Bujor (de pe cel drept) — unde apa țâșnește din stâncă la intervale care variază după regimul ploilor (10—12 minute primăvara, o oră la secete mari). De fapt, în cheia respectivă ne aflăm la marginea celei mai interesante zone din Muntele Mare, formată din masivul calcaros Scărișoara—Belioara, unde apare o adevărată împărțire a reliefului carstic, pe care se dezvoltă o floră specifică, toate fiind constituite într-o rezervație naturală renumită.

Mai sus de gura Poșăgii, străbatem ultima porțiune a defileului Arieșului, în cadrul căruia își face apariția treptat cel mai impresionant abrupt din Munții Trascăului, respectiv abruptul vestic al Bedeleului. Astfel, impozanta defileului devine tot mai pregnantă, cursul Arieșului căpătând aici o secvență de neasemuită măreție, undele sale zbătându-se neîntrerupt în lupta cu roca dură a muntelui ce-l reținează. Deodată, în dreptul ultimei bariere, din jos de Sălciua, de pe malul drept înalt al râului ni se deschide o priveliște de o copleșitoare frumusețe. Printre copacii ce par agățați de abrupt, zărim cursul mătăsoș al pâraului Șipote, ce vine de undeva de sus, din punctul „La Balcon”.

O împletitură de șuvițe de tuf calcaros (travertinic), mângâiate parcă de o pânză zdrențuită de apă ce se prăvale într-o superbă cascadă, care sfârșește direct în undele grăbite și gălăgioase ale Arieșului. Urmărim cu privirea prin rariștea pădurii, micile porțiuni însemnate de albul ușor ruginiu al drumului scurt și abrupt, pe care-l parcurge pârâul născut din izvoarele carstice, ce pornesc clin pântecul muntelui calcaros, după lungi și răbdătoare căi subterane, învăluite în mister.

Ne despărțim cu greu de acest loc fermecător și trecând prin dreptul gurii Văii Morilor, ne aruncăm privirea spre zidul uriaș al Bedeleului, ce ni se dezvăluie tot mai mult, cu bastioanele sale unice, încercăm să aflăm „drumul” urmat de traseul ce pornește de la Sălciua prin zona abruptului, spre partea superioară a masivului, cu greu însă putem identifica mici secvențe ale acestuia.

Aflați la capătul clin amonte al celui mai lung defileu din Munții Apuseni, versanții Arieșului se depărtează, închizând cu brațele lor larg una dintre cele mai frumoase depresiuni, ca de altfel și așezările cuibărite aici, care alcătuiesc laolaltă comuna Sălciua.

ALPINISM

Datorită existenței numeroaselor abrupturi, Munții Trăscăului oferă alpiștilor largi posibilități de activitate. În primul rând, în acest sens se remarcă o serie de chei, cum ar fi, de pildă, Cheia Turzii, de unde prezentăm în continuare traseele alpine, cu gradul lor de dificultate, numărul lungimilor de coardă (l.c.) și anul premierei (acolo unde se cunoaște).

1. Traseul Hornul Marac — 4 A (2 l.c.),
2. Traseul Fisura Marac — 3 A (3 l.c.)
3. Traseul Creasta lui Mihai Boroș — 4 A (G l.c.)
4. Traseul Creasta Sură — 3 B (4 l.c.)
5. Traseul La Tisa — 4 B (5 l.c.), 1952
6. Traseul Priponu Mare — 4 A (3 l.c.), 1955
7. Traseul între Pripoane I — 3 A (3 l.c.)
8. Traseul între Pripoane II — 4 B (2 l.c.)
9. Traseul Priponul Mic — 3 A (3 l.c.)
10. Traseul Erasmus Nyârâdy — 4 B (5 l.c.)
11. Traseul Peretele Caprelor — 4 A (4 l.c.)
12. Traseul Madona Neagră — 6 A (1 l.c.), 1984
13. Traseul Vigii Tibor — 5 B (11 l.c.), 1969
14. Traseul Peretele Porumbeilor — 5 A (6 l.c.), 1971
15. Traseul Grota lui Hili — 2 A (1 l.c.), 1951
16. Traseul Grota lui Hili (variantă) — 2 B (6 l.c.)
17. Traseul Turnu Ascuțit — 5 A (7 l.c.)
18. Traseul Solidarității — 5 A (5 l.c.), 1983
19. Traseul Creasta Cocoșului — 3 B (4 l.c.), 1971
20. Traseul Creasta Frumoasă — 3 B (3 l.c.), 193G
21. Traseul Școala Turdeană — 3 A (3 l.c.) 3
22. Traseul Garofiței — 3 B (3 l.c.), 1985 :
23. Traseul Zburătorul — 3 A (2 l.c.)
24. Traseul Colțul Vestic — 3 A (3 l.c.), 1956
25. Traseul Peretele Scorușului — 4 A (5 l.c.), 1956
26. Traseul Brânele de Piatră — 4 B (2 l.c.), 1984
27. Traseul Fisura Scorușului — 4 A (2 l.c.)
28. Traseul Gabor Francisc — 3 B (3 l.c.), 1963
29. Traseul Concurs — 2 A (2 l.c.)
30. Traseul Colțul Cetății — 3 B (2 l.c.), 1984
31. Traseul Sanșil — 3 B (3 l.c.), 1952
32. Traseul Surplomba Sanșil — 4 A (2 l.c.)
33. Traseul Peretele Suspendat — 4 B (4 l.c.)
34. Traseul Grota Sanșil — 3 B (3 l.c.), 1984
35. Traseul Peretele Colțului Crăpat — 5 A (6 l.c.)
36. Traseul Creasta Colțului Crăpat — 3 B (5 l.c.), 1952
37. Traseul Metalul — 4 B (3 l.c.)
38. Traseul Peretele Suurime — 5 A (6 l.c.), 1964
39. Traseul Creasta Matematică (Creasta Colțului Rotunjit) — 3 A (3 l.c.)
40. Traseul Peretele sudic al Colțului Rotunjit — 3 A (4 l.c.), 1952
41. Traseul frontal din Colțul Rotunjit (Furnicilor) — 4 B (8 l.c.), 1973
42. Traseul Hornul Vulturilor — 1 B
43. Traseul Turnul Galben — 7 (l.c.), 1985
44. Traseul Diedrul Porumbeilor — 5 B (8 l.c.), 1984
45. Traseul Școala Clujeană
46. Traseul Lateral — 2 A

47. Traseul Fisura Șoimilor — 2 A (2 l.c.)
48. Traseul Frontal Suurime (Vietnamez) — 3 A (11 l.c.)
49. Traseul Pajura — 5 A, 1985
50. Traseul Morcov — 4 B
51. Traseul Hornu Ascuns — 4 A (6 l.c.), 1979

Activitatea de alpinism în Cheia Turzii a început acum aproape un secol, mai precis primii pași s-au făcut la 11 ianuarie 1891, tradiția școlii românești de alpinism dând roade meritorii de-a lungul timpului.

Alpinismul se mai practică în ultima vreme, după câte cunoaștem noi, și în Cheia Mănăstirii.

Este posibil ca și în alte zone ale Trascăului să se facă alpinism, cele mai favorabile fiind Cheia Turenilor, Cheia Râmețului, Cheia Întregaldealor, Cheia Ampoitei, Cheia Feneșului, Colții Trascăului, Piatra Cetii, versantul vestic al Bedeleului, Ardaș-cheia etc.

CUPRINS

Cuvânt înainte

I. PREZENTAREA FIZICO-GEOGRAFICĂ .

Așezare și limite

Alcătuire geologică

Relief

Climă

Hidrografie

Vegetație

Fauna

Monumente și rezervații naturale .

II. TRASEE TURISTICE MONTANE

1. Trasee de culme

- 1a. Pasul Bucium — Buza Măgurii — Vârful Arsurii — Peștera Bisericuța — Platoul Ciumerna
- 1b. Platoul Ciumerna — Poiana Ascunsă — Vf. Sfredelașu — Piatra Craivii
- 1c. Piatra Craivii — valea Cricăului — Piatra Bulzului — valea Gălzii — valea Cetii — cabana Râmeț .
- 1d. Cabana Râmeț — valea Uzei — valea Inzelului — Platoul Bedeleu . .
- 1e. Platoul Bedeleu — Pârâul Muntelui — Rimetea — Piatra Secuiului .
- 1f. Piatra Secuiului — Moldovenești — Cornești
- 1g. Cornești — cabana Cheia Turzii

Trasee transversale și de acces

2. Zlatna — Vf. Dâmbău — Platoul Ciumerna .
3. Gura Ampoitei — Cheia Ampoitei — Lunca Ampoitei — Lacul Ighiu — cabana Întregalde .
4. Gara Șard — Bucerdea Vinoasă — Piatra Craivii — Vf. Sfredelașu — cabana Întregalde . . .
5. Cabana Întregalde — Dealul Geoagiului — Cheia Pravului — Cheia Râmețului — Cabana Râmeț .
6. Benic — Cetea — Cheia Cetii — Piatra Cetii — Modolești — cabana Întregalde .
7. Cabana Sloboda — Râmeț — Mănăstirea Râmeț — cabana Râmeț
- 7a. Fântâna Feluț — Pleașa Râmețului — Fața Râmețului — Râmeț centru . .
8. Poiana Aiudului — Defileul Răchișului (saul Răchiș) — Podeni — Colții Trascăului — Colțești .
9. Cabana Râmeț — Cheia Râmețului — Cheia — Valea Cheia — Valea Brădeștilor — Brădești — Valea Poenii — Vanătara — Huda lui Papară — Valea Morilor — Sălciua
10. Sălciua — gura Văii Morilor — poiana „La Șipote” — Abruptul vestic al Bedeleului — peștera de la Poarta Zmeilor — Platoul carstic Bedeleu — Izvorul Bedeleului — Cheia Văii Pietrelor — Izvoarele — Vălișoara — Cheia Aiudului (popasul turistic „Cheia Vălișoarei”)
11. Colțești — Cetatea Colțeștilor — Cheia Urdașului — Izvorul Bedeleului — Vanătara .
12. Rimetea — Colții Trascăului — Valea Gușteagului — Colțești
13. Vidolm — obârșia pârâului Vidolm — Pârâul Muntelui — cetatea Colțești — Colțești .
14. Cabana Buru — Dealul Borzești — cabana Cheia Turzii
15. Cornești — cascada și lacul Ciucaș — cabana Cheia Turzii .
16. Turda — Drumul Domnilor — Cheia Turzii .
17. Buru — Borzești — Petreștii de Sus — Petreștii de Mijloc — Petreștii de Jos .
18. Cabana Cheia Turzii — Petreștii de Jos — Livada — Valea Agrișului — Iara — Băișoara — Complexul Turistic Băișoara
19. Tureni — Cheia Turenilor — Izvorul Romanilor — cariera Săndulești — Fântânele — cabana Cheia Turzii
20. Tureni — Izvorul lui Alexandru Machedon — Dealul Săndulești — Fântânele — cabana Cheia Turzii

21. Circuitul de culme al versanților Cheii Turzii

III TRASEE TURISTICE RUTIERE .

22. Alba Iulia — Zlatna

23. Feneș — Lacul Feneș

24. Sard — Iguih — Ighiel — lacul Ighiu

25. Galda pe Jos — Benic — cabana Întregalde .

26. Teiuș — Stremț — Geoagiu de Sus — Valea Mănăstirii — cabana Râmeț

27. Aiud — Poiana Aiudului — Cheia Aiudului — Vălișoara — Colțești — Rimetea — Buru — Defileul Iarei de la Surduc — Iară

28. Turda — Mihai Viteazu — Cornești —Buru — Lungești — Sălciua . .

ALPINISM .

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ .

Format: 24/61x86. Nr. de coli: 6+1 hartă. Tiparul executat sub cda 224/1993,
Imprimeria de Vest, Oradea, Mareșal Ion Antonescu nr. 105, România

Scanare, OCR : Roșioru Gabi rosiorug@yahoo.com

Corectura : Cristian Malide

Alte titluri disponibile la : grupul HARTI_CARTI la <http://groups.yahoo.com/>

Carte obținută prin amabilitatea dlui. ... dlui nu mai stiu ...îi multumesc, oricum.